

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Θέμα: Εναλλακτικές μορφές τουρισμού στο νομό Τρικάλων

Μπαμπανάρα Ευαγγελία

Επιβλέπων Καθηγητής Δέφνερ Αλέξιος

Βόλος, Ιούνιος 2008

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Επίκουρο Καθηγητή Πολεοδομίας και Ελεύθερου Χρόνου του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας κύριο Δέφνερ Αλέξιο για την διαρκή καθοδήγηση και τις εποικοδομητικές συμβουλές που μου προσέφερε κατά την διάρκεια συγγραφής της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον φιλόλογο Θεόδωρο Νημά και την αρχαιολόγο Κρυσταλία Μαντζανά για τον χρόνο που διέθεσαν για να δώσουν πληροφορίες και να επιβεβαιώσουν στοιχεία που υπήρχαν σε βιβλία και σε ιστοσελίδες σχετικά με τον νομό και ιδιαίτερα με την ιστορία και τα αξιοθέατα του.

Επίσης, ευχαριστώ θερμά την Νομαρχιακή Επιτροπή Τουριστικής Προβολής της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Τρικάλων, για την προθυμία τους να βοηθήσουν στην συλλογή πληροφοριών όσον αφορά την τουριστική εικόνα του νομού, και για την παροχή διαφημιστικών φυλλαδίων και άλλων έντυπων υλικών για τον νομό.

Ακόμη, ευχαριστώ την αδερφή μου Μαρίνα και όλους του φίλους μου που βοήθησαν στην διανομή των ερωτηματολογίων που δημιουργήθηκαν για να πραγματοποιηθεί η έρευνα τόσο στους κατοίκους του νομού όσο και στους τουρίστες.

Τέλος ευχαριστώ πολύ τους γονείς μου που με στήριξαν στην προσπάθεια μου να ολοκληρώσω την διπλωματική μου εργασία και με ενθάρρυναν κατά την διάρκεια συγγραφής της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	i
Abstract.....	ii

Κεφάλαιο 1^ο: ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

1.1 Το φαινόμενο του τουρισμού.....	1
1.2 Ορισμός τουρίστα.....	1
1.3 Μορφές τουρισμού.....	2
1.3.1 Μορφές τουρισμού προσδιοριζόμενες από τον παράγοντα «τουρίστες».....	3
1.3.2 Μορφές τουρισμού προσδιοριζόμενες από τον παράγοντα «τουριστική μετακίνηση».....	3
1.3.3 Μορφές τουρισμού προσδιοριζόμενες από τον παράγοντα «διαμονή».....	4
1.3.4 Μορφές τουρισμού προσδιοριζόμενες από τον παράγοντα «εποχή».....	4
1.3.5 Μορφές τουρισμού προσδιοριζόμενες από τον παράγοντα «τουριστικός προορισμός».....	4
1.3.6 Μορφές τουρισμού προσδιοριζόμενες από τον παράγοντα «τουριστικός προορισμός».....	5
1.3.7 Μορφές τουρισμού προσδιοριζόμενες από τον παράγοντα «τουριστική δαπάνη».....	6
1.4 Τα είδη του τουρισμού.....	7
1.4.1 Συμβατικός και εναλλακτικός τουρισμός.....	7
1.4.2. Μαζικός και μη μαζικός τουρισμός.....	7
1.4.3 Εσωτερικός και εξωτερικός τουρισμός.....	8
1.5 Διαχρονική ανάπτυξη τουρισμού.....	8
1.6 Η σύγχρονη τουριστική περίοδος.....	10
Βιβλιογραφία.....	12

Κεφάλαιο 2^ο: ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

2.1 Εμφάνιση εναλλακτικών μορφών τουρισμού.....	13
2.2 Ορισμός και χαρακτηριστικά εναλλακτικών μορφών τουρισμού.....	14
2.3 Συνοπτική περιγραφή εναλλακτικών μορφών τουρισμού.....	15
2.3.1 Τουρισμός Υπαίθρου- Αγροτουρισμός.....	15

2.3.2 Τουρισμός Υγείας- Ιαματικός τουρισμός.....	17
2.3.3 Τουρισμός κινήτρων- Συνεδριακός τουρισμός- Εκθεσιακός τουρισμός.....	20
2.3.4 Τουρισμός και περιβάλλον- Αειφόρος τουρισμός- οικοτουρισμός.....	24
2.3.5 Τουρισμός και αθλητισμός- Περιπατικός/ Ορειβατικός τουρισμός- Χιονοδρομικός τουρισμός.....	28
2.3.6 Τουρισμός και νερό- Θαλάσσιος τουρισμός- Παραλίμνιος και Παραποτάμιος τουρισμός.....	30
2.3.7 Τουρισμός και Πολιτισμός- Πολιτιστικός τουρισμός- Θρησκευτικός τουρισμός.....	32
2.4 Χαρακτηριστικά Ελληνικού τουρισμού.....	33
2.5 Δυνατότητες και προϋποθέσεις ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα.....	36
Βιβλιογραφία.....	37

Κεφάλαιο 3^ο: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΤΡΙΚΑΛΩΝ

3.1 Γνωριμία με τον νομό Τρικάλων.....	39
3.1.1 Μορφολογία νομού Τρικάλων.....	40
3.1.2 Απασχόληση- παραγωγή –μεταποίηση.....	41
3.2 Γνωριμία με την πόλη.....	42
3.3 Άλλες σημαντικές πόλεις του νομού Τρικάλων.....	51
3.3.1 Καλαμπάκα- Καστράκι- Μετέωρα.....	51
3.3.2 Πύλη.....	54
3.3.3 Ελάτη- Περτούλι.....	54
3.3.4 Περιοχή Ασπροποτάμου.....	57
Βιβλιογραφία.....	58

Κεφάλαιο 4^ο: ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΤΡΙΚΑΛΩΝ

4.1 Εμφάνιση εναλλακτικών μορφών στον νομό Τρικάλων.....	60
4.2 Χειμερινός και εναλλακτικός τουρισμός.....	62
4.3 Σημεία και περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.....	64
4.4 Τουριστικές διαδρομές στον νομό Τρικάλων.....	66

4.4.1 Τουριστική διαδρομή 1: Τρίκαλα- Πύλη- Ελάτη- Περτούλι- Νεραϊδοχώρι- Τρία Ποτάμια- Κρανιά- Καστανιά- Μουργκάνι- Καλαμπάκα- Τρίκαλα.....	66
4.4.2 Τουριστική διαδρομή 2: Τρίκαλα- Πύλη- Στουρναρέϊκα- Λογγιές- Γκρόπα- Μεσοχώρα- Μυρόφυλλο- Νεραϊδοχώρι- Περτούλι- Ελάτη- Πύλη- Τρίκαλα.....	67
4.4.3 Τουριστική διαδρομή 3: Τρίκαλα- Πύλη- Μουζάκι- Άγραφα- Λίμνη Πλαστήρα.....	68
4.5 Θρησκευτικός τουρισμός	
4.5.1 1 ^η Διαδρομή: Καλαμπάκα –Μετέωρα.....	69
4.5.2 2 ^η Διαδρομή: Περιοχή Καλαμπάκας.....	70
4.5.3 3 ^η Διαδρομή: Περιοχή Πύλης.....	71
4.5.4 4 ^η Διαδρομή: Ασπροπόταμος- Πίνδος.....	72
4.5.5 5 ^η Διαδρομή: Τρίκαλα- Φαρκαδώνα.....	73
4.6 Πολιτιστικές εκδηλώσεις.....	74
Βιβλιογραφία.....	76

Κεφάλαιο 5^ο: ΜΕΛΕΤΕΣ- ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΤΡΙΚΑΛΩΝ

5.1 ΠΕΠ Θεσσαλίας –Νομός Τρικάλων.....	78
5.2 Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον τουρισμό	82
5.2.1 Τι προβλέπει το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον τουρισμό στην περιοχή του νομού Τρικάλων.....	83
5.3 Ο.Π.Π.Α.Χ. Πύλης-Μεσοχώρας και Ορεινής Καλαμπάκας.....	86
5.4 Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού.....	86
5.4.1 Τι έχει χρηματοδοτηθεί μέχρι στιγμής.....	87
5.4.2 Η μετά Leader εποχή.....	88
Βιβλιογραφία.....	89

Κεφάλαιο 6^ο: ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΤΡΙΚΑΛΩΝ

6.1 Μορφή ερωτηματολογίων.....	90
6.2 Ερωτηματολόγια προς κατοίκους του νομού Τρικάλων.....	90
6.2.1 Δείγμα ερωτηθέντων.....	90
6.2.2 Κοινωνικό- οικονομικά χαρακτηριστικά.....	91
6.2.3 Χρόνος διαμονής στον νομό Τρικάλων.....	92
6.2.4 Υφιστάμενη κατάσταση του νομού Τρικάλων.....	92
6.2.5 Πλεονεκτήματα- Μειονεκτήματα του νομού Τρικάλων.....	95
6.2.6 Τουριστική ανάπτυξη.....	96
6.3 Ερωτηματολόγια προς τουρίστες του νομού Τρικάλων.....	99
6.3.1 Δείγμα ερωτηθέντων.....	99
6.3.2 Κοινωνικό- οικονομικά χαρακτηριστικά.....	100
6.3.3 Χαρακτηριστικά επίσκεψης.....	101
6.3.4 Επιλογή τουριστικού προορισμού.....	103
6.4 Συμπεράσματα ερωτηματολογίων.....	104

Κεφάλαιο 7^ο: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

7.1 Τουριστική πολιτική.....	107
7.2 Προβλήματα εφαρμογής εναλλακτικών μορφών τουρισμού στον νομό Τρικάλων.....	108
7.3 Προϋποθέσεις για την εφαρμογή μοντέλου επιλεκτικού τουρισμού.....	109
Βιβλιογραφία.....	111

Παράρτημα Ι**Παράρτημα ΙΙ**

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
Κεφάλαιο 1^ο: ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Διάγραμμα 1.1 Η ανάλυση του ταξιδιώτη, επισκέπτη.....	2
Διάγραμμα 1.2 Σκοποί επίσκεψης τουριστών.....	6
Διάγραμμα 1.3 Παράγοντες ανάπτυξης τουρισμού.....	9

Κεφάλαιο 6^ο: Έρευνα πεδίου για την τουριστική εικόνα του νομού Τρικάλων

Διάγραμμα 6.1: Φύλο κατοίκων.....	90
Διάγραμμα 6.2: Ηλικία κατοίκων.....	91
Διάγραμμα 6.3: Μορφωτικό επίπεδο κατοίκων.....	92
Διάγραμμα 6.4: Χρόνος παραμονής στον νομό.....	92
Διάγραμμα 6.5: Ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών από δημόσιες υπηρεσίες.....	93
Διάγραμμα 6.6: Αξιοποίησης της ικανότητας εύρεσης εργασίας ως ανειδίκευτος- ως ειδικευμένος.....	94
Διάγραμμα 6.7: Οικονομική κατάσταση μέσης οικογένειας στα Τρίκαλα.....	94
Διάγραμμα 6.8: Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων του νομού Τρικάλων.....	95
Διάγραμμα 6.9: Αξιοποίηση πόρων της ΕΕ προς όφελος του νομού.....	95
Διάγραμμα 6.10: Πλεονεκτήματα- μειονεκτήματα νομού Τρικάλων.....	96
Διάγραμμα 6.11: Η περιοχή διαθέτει τα αναγκαία χαρακτηριστικά ώστε να δημιουργήσει μία αξιόλογη τουριστική ανάπτυξη.....	97
Διάγραμμα 6.12: Η ενδεχόμενη τουριστική ανάπτυξη θα προσφέρει νέες θέσεις εργασίας.....	97
Διάγραμμα 6.13: Η ενδεχόμενη τουριστική ανάπτυξη θα αλλοιώσει το φυσικό περιβάλλον.....	98
Διάγραμμα 6.13: Η δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού θα φέρει αξιόλογη τουριστική ανάπτυξη.....	98
Διάγραμμα 6.14: Δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.....	99
Διάγραμμα 6.15: Φύλο τουριστών.....	99
Διάγραμμα 6.16: Ηλικία τουριστών.....	100
Διάγραμμα 6.17: Μορφωτικό επίπεδο τουριστών.....	100
Διάγραμμα 6.18: Αριθμός επισκέψεων.....	101
Διάγραμμα 6.19: Πηγές πληροφόρησης.....	101

Διάγραμμα 6.20: Σκοπός επίσκεψης.....	102
Διάγραμμα 6.21: Οφέλη επίσκεψης.....	103
Διάγραμμα 6.22: Κριτήρια επιλογής τουριστικού προορισμού.....	104

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ**Κεφάλαιο 2^ο: Εναλλακτικές μορφές τουρισμού**

Πίνακας 2.1: Γεωγραφική κατανομή συνεδριακών κέντρων.....	22
Πίνακας 2.2: Δυσμενείς επιδράσεις του τουρισμού στο περιβάλλον.....	24
Πίνακας 2.3: Χαρακτηριστικά εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Ελλάδα.....	35

Κεφάλαιο 3^ο: Τουρισμός στο νομό Τρικάλων

Πίνακας 3.1: Πληθυσμός νομού Τρικάλων στις τελευταίες απογραφές.....	39
--	----

Κεφάλαιο 6^ο: Έρευνα πεδίου για την τουριστική εικόνα του νομού Τρικάλων

Πίνακας 6.1: Φύλο κατοίκων.....	90
Πίνακας 6.2: Ηλικία κατοίκων.....	91
Πίνακας 6.3: Μορφωτικό επίπεδο κατοίκων.....	91
Πίνακας 6.5: Ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών από δημόσιες υπηρεσίες.....	93
Πίνακας 6.6: Δυνατότητα εύρεσης εργασίας για ανειδίκευτους- ειδικευμένους εργάτες- υπαλλήλους.....	93
Πίνακας 6.7: Οικονομική κατάσταση μέσης οικογένειας στα Τρίκαλα.....	94
Πίνακας 6.8: Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων του νομού Τρικάλων.....	95
Πίνακας 6.9: Αξιοποίηση πόρων της ΕΕ προς όφελος του νομού.....	95
Πίνακας 6.10: Πλεονεκτήματα- μειονεκτήματα νομού Τρικάλων.....	96
Πίνακας 6.14: Δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.....	98
Πίνακας 6.15: Φύλο τουριστών.....	99
Πίνακας 6.16: Ηλικία τουριστών.....	100
Πίνακας 6.17: Μορφωτικό επίπεδο τουριστών.....	100
Πίνακας 6.18: Συχνότητα επίσκεψης.....	101
Πίνακας 6.19: Πηγές πληροφόρησης.....	101
Πίνακας 6.20: Σκοπός επίσκεψης.....	102
Πίνακας 6.21: Οφέλη επίσκεψης.....	103
Πίνακας 6.22: Κριτήρια επιλογής τουριστικού προορισμού.....	103

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ**Κεφάλαιο 2^ο: Εναλλακτικές μορφές τουρισμού**

Εικόνα 2.1: Αγροτουρισμός.....	16
Εικόνα 2.2: Λουτρά Πόζαρ, Αριδαία.....	19
Εικόνα 2.3: Συνεδριακός τουρισμός.....	20
Εικόνα 2.4: Οικολογικός τουρισμός.....	27
Εικόνα 2.5: Ορειβατικός τουρισμός.....	28
Εικόνα 2.6: Χάρτης χιονοδρομικών κέντρων Ελλάδας.....	29
Εικόνα 2.7: Δέλτα Έβρου.....	31
Εικόνα 2.8: Παναγία της Τήνου.....	33

Κεφάλαιο 3^ο: Τουρισμός στο νομό Τρικάλων

Εικόνα 3.1: Θέση νομού Τρικάλων στον Ελλαδικό χώρο.....	39
Εικόνα 3.2: Νομός Τρικάλων και γύρω νομοί.....	40
Εικόνα 3.3: Τρίκαλα	42
Εικόνα 3.4: Εικόνα Ληθαίου ποταμού στο κέντρο της πόλης.....	43
Εικόνα 3.5: Κεντρική γέφυρα Ληθαίου ποταμού.....	43
Εικόνα 3.6: Είσοδος Φρουρίου των Τρικάλων.....	44
Εικόνα 3.7: Στενά Βαρουσίου- Ρολόι.....	44
Εικόνα 3.8: Παλιά Μανάβικα.....	45
Εικόνα 3.9: Τοιχογραφία Μανάβικα.....	45
Εικόνα 3.10: Ασκληπιείο.....	45
Εικόνα 3.11: Κουρσούμ Τζαμί.....	46
Εικόνα 3.12: Όψεις μύλου Ματσόπουλου.....	46
Εικόνα 3.13: Εικόνα από το Άλσος του Προφήτη Ηλία.....	47
Εικόνα 3.14: Καλαμπάκα.....	51
Εικόνα 3.15: Καστράκι.....	52
Εικόνα 3.16: Χάρτης Μετεώρων.....	52
Εικόνα 3.17: Ιερά Μονή Μεγάλου Μετεώρου.....	53
Εικόνα 3.18: Ιερά Μονή Ρουσάνου.....	53
Εικόνα 3.19: Πόρτα Παναγιά- Γέφυρα.....	54
Εικόνα 3.20: Εικόνα χωριού Ελάτης.....	55

Εικόνα 3.21: Χιονοδρομικό κέντρο Περτουλίου.....	56
Εικόνα 3.22: Περτουλιώτικα λιβάδια.....	56
Εικόνα 3.23: Ιερά Μονή Τιμίου Σταυρού Δολιανών.....	57

Κεφάλαιο 4^ο: Εναλλακτικές μορφές τουρισμού στο νομό Τρικάλων

Εικόνα 4.1: Εναλλακτικές μορφές τουρισμού νομού Τρικάλων.....	61
Εικόνα 4.2: Rafting στον Ασπροπόταμο.....	63
Εικόνα 4.3: Καταρράκτες Ασπροποτάμου- Δέσης.....	64
Εικόνα 4.4: Σπήλαιο στην Θεόπετρα.....	65
Εικόνα 4.5: Γεφύρι πόρτας Παναγιάς.....	66
Εικόνα 4.6: Γέφυρα Γκίκα (Κρασιά).....	66
Εικόνα 4.7: Κόζιακας.....	67
Εικόνα 4.8: Φράγμα Μεσοχώρας.....	68
Εικόνα 4.9: Λίμνη Πλαστήρα.....	69
Εικόνα 4.10: 1 ^η Διαδρομή.....	70
Εικόνα 4.11: 2 ^η Διαδρομή.....	71
Εικόνα 4.12: 3 ^η Διαδρομή.....	72
Εικόνα 4.13: 4 ^η Διαδρομή.....	72
Εικόνα 4.14: 5 ^η Διαδρομή.....	73

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αναπόφευκτη εξέλιξη του μαζικού τουρισμού και οι γρήγοροι ρυθμοί ανάπτυξης που ακολούθησε, οδήγησαν σταδιακά στη διαμόρφωση ενός διαφορετικού προτύπου τουρισμού, των λεγόμενων εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Εναλλακτική μορφή τουρισμού είναι, κατά αναλογία και κατά επέκταση, μια από τις πολλές μορφές τουρισμού που υπάρχουν, που μπορεί να αντικατασταθεί ή να αντικαταστήσει κάποια άλλη μορφή. Η χώρα μας διαθέτει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, (κλίμα, μορφολογία κλπ), η αξιοποίηση των οποίων μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη και στην προώθηση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Ο νομός Τρικάλων, είναι ένας από τους νομούς που παρουσιάζει αξιόλογους τουριστικούς πόρους, βρίσκεται σε πλεονεκτική γεωγραφική θέση και επομένως αποτελεί ιδιαίτερο τουριστικό προορισμό. Στην παρούσα διπλωματική, αρχικά, αρχικά γίνεται γνωριμία με το νομό, και στην συνέχεια μελετώνται οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού που έχουν δυνατότητα ανάπτυξης στην ευρύτερη περιοχή.

Με την βοήθεια ερωτηματολογίων, που μοιράστηκαν σε κατοίκους και σε τουρίστες του νομού, αναλύεται η υφιστάμενη κατάσταση του νομού και η τουριστική εικόνα του. Από τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων και την εικόνα του νομού γενικότερα προκύπτει swot ανάλυση του νομού όπου φαίνονται τα πλεονεκτήματα τα μειονεκτήματα, οι ευκαιρίες και οι απειλές που θα έχει μία ενδεχόμενη τουριστική ανάπτυξη. Επίσης παρουσιάζονται μελέτες- προγράμματα που έχουν γίνει προς την τουριστική του ανάπτυξη

Τέλος αναφέρονται σημαντικά προβλήματα που υπάρχουν για την εφαρμογή των εναλλακτικών μορφών όπως επίσης και προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες ώστε η ανάπτυξη τους να μην αλλοιώνει το φυσικό περιβάλλον και τις ιδιαιτερότητες του νομού.

ABSTRACT

The inevitable development of mass tourism and the fast rhythms of growth that followed led progressively to the configuration of a different model of tourism, said alternative forms of tourism. Alternative form of tourism is, at proportion and at extension, one of many existing forms of tourism, that can be replaced or replace certain other forms. Our country offers important comparative advantages, (climate, morphology etc), the exploitation of which can lead to the growth and to the promotion of alternative forms of tourism.

The prefecture of Trikala is one from the prefectures that present remarkable tourist resources, is found in advantageous geographic place and consequently constitute particular tourist destination. In present diplomatic, initially, an acquaintance with the prefecture takes place, and then the alternative forms of tourism that have possibility of growth in the greater region are studied

The existing situation of the prefecture and its tourist picture is analyzed with the help of questionnaires, that were shared to residents and tourists of the prefecture. Swot analysis of the prefecture, where the advantages – disadvantages, the occasions and the threats that a potential tourist growth will have appear, comes up from the results of questionnaires and the general picture of the prefecture. Studies - programs that have become for the prefecture's tourist growth are also presented.

Important problems that exist for the application of alternative forms as also conditions that are essential in order that their growth does not degrade the natural environment and the particularities of prefecture are finally reported.

1. ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

1.1 Το φαινόμενο του τουρισμού

Η λέξη τουρισμός προέρχεται από την γαλλική λέξη *tour* και την αγγλική *touring*, που σημαίνουν γύρος και περιήγηση.

Τουρισμός σύμφωνα με έναν από τους πολλούς ορισμούς που αναφέρονται είναι η ανθρώπινη δραστηριότητα κατά την οποία οι άνθρωποι μετακινούνται προσωρινά και διαμένουν για μικρό χρονικό διάστημα σε τόπους διαφορετικούς εκείνων στους οποίους ζουν και εργάζονται κανονικά, για λόγους ανάπαυσης, ψυχαγωγίας, περιήγησης, εξερεύνησης, άσκησης, θεραπείας, επίσκεψης φίλων και συγγενών, θρησκείας, επαγγέλματος, μόρφωσης και συμμετοχής σε διάφορες εκδηλώσεις εφόσον οι λόγοι αυτοί δεν έχουν χρηματικό ή άλλο υλικό κίνητρο¹ και η δραστηριότητα αυτή συνεπάγεται δαπάνη και εκδηλώνεται κατά την διάρκεια των διακοπών (Σφακιανάκης, 2000).

Η Διεθνής Ακαδημία Τουρισμού (A.I.T- Monte Carlo) ορίζει ότι τουρισμός είναι το σύνολο των ανθρώπινων μετακινήσεων και των δραστηριοτήτων που προκύπτουν από αυτές. Αυτές υποκινούνται, σε διαφορετικό βαθμό και ένταση, από τον πόθο της απόδρασης, που ενυπάρχει στα άτομα.

Η Διεθνής Ομοσπονδία Δημοσιογράφων και Συγγραφέων Τουρισμού (F.I.J.E.T.) ορίζει ότι :«Τουρίστας είναι το άτομο που πραγματοποιεί μία μετακίνηση, για οποιαδήποτε αιτία, πέραν του συνήθους περιβάλλοντος του και το οποίο χρησιμοποιεί το χρόνο της σχολής του για την ικανοποίηση της περιέργειάς του, σε όλες τις μορφές της, καθώς και της ανάγκης του για ανάπαυση και ψυχαγωγία».

Ο J. Gouet ορίζει τον τουρισμό ως τον τρόπο του να ταξιδεύεις, συνδυάζοντας την περιέργεια του πνεύματος μαζί με τον πόθο να προσαρμοστεί κανείς σε νέα ήθη και έθιμα. (Βαρβαρέσος, 1998).

1.2 Ορισμός τουρίστα

Υπάρχουν διάφορες τυπολογίες τουριστών, ανάλογα με το θέμα που εξετάζεται. Ένα σημείο αναφοράς μπορεί να είναι οι τουριστικές δραστηριότητες. Μια γενικότερη τυπολογία είναι η ακόλουθη:

- «Αλλοδαπός» ορίζεται κάθε άτομο που επισκέπτεται την χώρα (διαφορετική από αυτή στην οποία κατοικεί) για τουλάχιστον 24 ώρες [ορισμός του

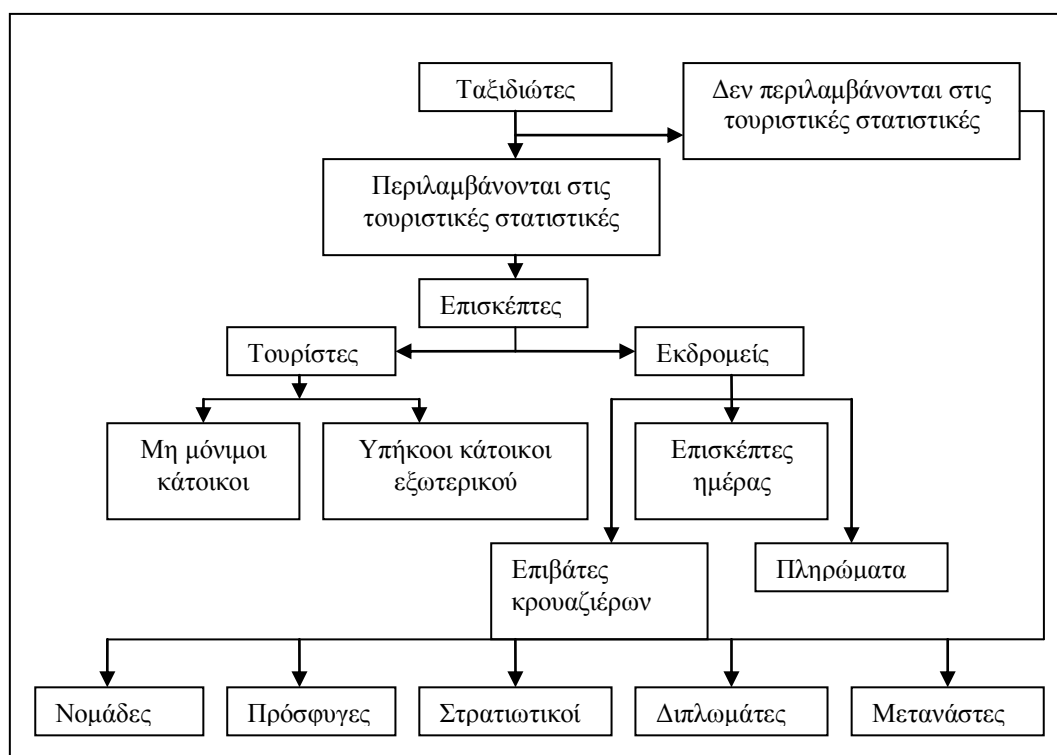
¹ Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) Ορισμός του τουρίστα

Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)- Organization of Economic and Development (OECD)].

- «Επισκέπτης» ορίζεται κάθε άτομο που επισκέπτεται μια χώρα (διαφορετική από αυτή που κατοικεί συνήθως), υπερβαίνει τις 24 ώρες στην επισκεπτόμενη χώρα και ταξιδεύει για οποιονδήποτε λόγο εκτός από το να ασκήσει ένα αμειβόμενο επάγγελμα (ορισμός του ΟΟΣΑ). Κίνητρο τους μπορεί να είναι η ανάπαυση, σπουδές, υγεία, συνέδρια, σπορ κλπ.
- «Εκδρομέας» ορίζεται κάθε άτομο που ταξιδεύει με σκοπό την απόλαυση, και η παραμονή του οποίου δεν υπερβαίνει τις 24 ώρες στην επισκεπτόμενη περιοχή (ορισμός του ΟΟΣΑ).

(Δέφνερ, 2002)

Διάγραμμα 1.1 Η ανάλυση του ταξιδιώτη, επισκέπτη

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Βαρβαρέσος, 1998

1.3 Μορφές τουρισμού

Ο τουρισμός είναι μια πολυσύνθετη, πολυδιάστατη και πολυσήμαντη ανθρώπινη δραστηριότητα με ένα πλήθος καθοριστικών παραγόντων και με σχέσεις αλληλεξάρτησης με το οικονομικό, φυσικό, πολιτιστικό, και ανθρωπογενές περιβάλλον. Τα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά των παραγόντων και των σχέσεων αυτών καθορίζουν τη μορφή του τουρισμού που επικρατεί.

Μια απλή προσέγγιση στην τυπολογία των μορφών τουρισμού είναι η ανάλυση των παραγόντων που εμπεριέχονται στους ορισμούς του τουρίστα.

1.3.1 Μορφές τουρισμού προσδιοριζόμενες από τον παράγοντα «τουρίστες».

Κάθε τουρίστας σαν άνθρωπος έχει τη δική του μοναδική και ανεπανάληπτη προσωπικότητα με τα δικά της ιδιαίτερα σωματικά, κοινωνικά, ψυχοδυναμικά και νοησιακά χαρακτηριστικά. Κάθε τουρίστας επίσης κουβαλάει τα δικά του κίνητρα, τον δικό του τρόπο ζωής και τις δικές του εμπειρίες. Κάτω από την επιρροή αυτών των προσωπικών στοιχείων διαμορφώνεται η τουριστική συμπεριφορά του κάθε τουρίστα που αξιολογεί και επιλέγει ή δέχεται να ακολουθεί τις τουριστικές εκδηλώσεις μιας κάποιας μορφής τουρισμού.

Έτσι αν ληφθούν υπόψη τα χαρακτηριστικά των τουριστών και συγκεκριμένα αυτά του φύλου, της ηλικίας, της αρτιμέλειας και της υγείας, τότε η τουριστική δραστηριότητα που εκδηλώνεται από τουρίστες με τα ίδια χαρακτηριστικά μπορεί να πάρει τη μορφή του τουρισμού της 3^{ης} ηλικίας, του τουρισμού των νέων, του τουρισμού των ατόμων με ειδικές σωματικές ανάγκες. Αν ληφθούν υπόψη τα κοινωνικά χαρακτηριστικά, η θρησκεία είναι το βασικό γνώρισμα του θρησκευτικού τουρισμού, η οικογενειακή κατάσταση του οικογενειακού τουρισμού και του τουρισμού άγαμων κλπ.

1.3.2 Μορφές τουρισμού προσδιοριζόμενες από τον παράγοντα «τουριστική μετακίνηση».

Τουρισμός σημαίνει ταξίδι και ταξίδι σημαίνει μετακίνηση. Ο τρόπος με τον οποίον οι τουρίστες μεταβαίνουν στον τόπο προορισμού τους καθορίζεται από το είδος των μεταφορικών μέσων που χρησιμοποιούνται από την φύση της οργάνωσης της μετακίνησης και από το μέγεθος της μετακινούμενης τουριστικής ομάδας.

Ο τουρισμός μπορεί να διακριθεί σε θαλάσσιο, σιδηροδρομικό, αεροπορικό κλπ, ανάλογα με το είδος του μεταφορικού μέσου που χρησιμοποιείται. Επίσης μπορεί να διακριθεί σε τουρισμό με οργανωμένη μετακίνηση ή τουρισμό με μη οργανωμένη μετακίνηση, ανάλογα με τη φύση της οργάνωσης του τουρισμού. Τέλος ανάλογα με το μέγεθος της μετακινούμενης ομάδας μπορεί να διακριθεί σε ατομικό, οικογενειακό, ομαδικό τουρισμό.

1.3.3 Μορφές τουρισμού προσδιοριζόμενες από τον παράγοντα «διαμονή».

Ο παράγοντας διαμονή καθορίζεται από τα στοιχεία της διάρκειας, του καταλύματος και της δαπάνης διαμονής.

Οι διακοπές από άποψη διάρκειας κατατάσσονται σε κύριες διακοπές (15-30 ημέρες), σε δευτερες διακοπές (5-15 ημέρες) και σε μικρές διακοπές (1-4 ημέρες).

Η δαπάνη διαμονής των τουριστών παρουσιάζει μεγάλες διακυμάνσεις. Γενικά όμως οι τιμές των τουριστικών καταλυμάτων καθορίζεται από τους εθνικούς Τουριστικούς Φορείς ανάλογα με την κατηγορία του καταλύματος, την εποχή του έτους και την ακολουθούμενη τουριστική πολιτική.

1.3.4 Μορφές τουρισμού προσδιοριζόμενες από τον παράγοντα «εποχή».

Η εποχή των διακοπών, οι αιτίες της εκδήλωσης της δραστηριότητας σε ορισμένη εποχή του έτους, και τα προβλήματα που δημιουργεί η πραγματοποίηση μεγάλου αριθμού τουριστικών ταξιδιών, συγκροτούν το φαινόμενο της τουριστικής εποχικότητας.

Σε τοπική κλίμακα, η εποχή των διακοπών παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στην τυπολογία των μορφών τουρισμού. Έτσι ο τουρισμός διακρίνεται σε χειμερινό, θερινό, θαλάσσιο κλπ (θα αναφερθούν αργότερα αναλυτικά). Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι μόνο ο θρησκευτικός τουρισμός δεν ακολουθεί τις εποχές του έτους, αλλά το εορτολόγιο της κάθε θρησκείας.

1.3.5 Μορφές τουρισμού προσδιοριζόμενες από τον παράγοντα «τουριστικός προορισμός».

Σαν τουριστικός προορισμός χαρακτηρίζεται ένας τόπος που δέχεται και φιλοξενεί τουρίστες κατά την διάρκεια των διακοπών τους. Ο τόπος αυτός, για να δεχτεί τους φιλοξενούμενους θα πρέπει να διαθέτει ορισμένα χαρακτηριστικά ή στοιχεία έλξης και ικανοποίηση τους, τα ονομαζόμενα τουριστικά θέλγητρα, που είναι συνήθως φυσικά, πολιτιστικά, πολιτιστικά στοιχεία και κυρίως την κατάλληλη τουριστική υποδομή για να εξυπηρετεί το τουριστικό κύκλωμα.

Μια περιοχή διαθέτει τουριστική «αναγνωρίσιμη τουριστική ταυτότητα» όταν:

- ο αποτελεί δημοφιλή τόπο (τουριστικό προορισμό) με ισχυρή φήμη, και
- ο χαρακτηρίζεται από διαμορφωμένη υψηλή και συνεχή ζήτηση ανεξαρτήτως χαρακτηριστικών ηλικίας και εισοδηματικής τάξης των επισκεπτών

(Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό, 2007).

Οι τουριστικοί προορισμοί παράγουν τουριστικά προϊόντα που δεν μεταφέρονται και δεν αποθηκεύονται αλλά καταναλώνονται επί τόπου και για να απολαύσουν οι τουρίστες θα πρέπει να μεταβούν στους τουριστικούς προορισμούς.

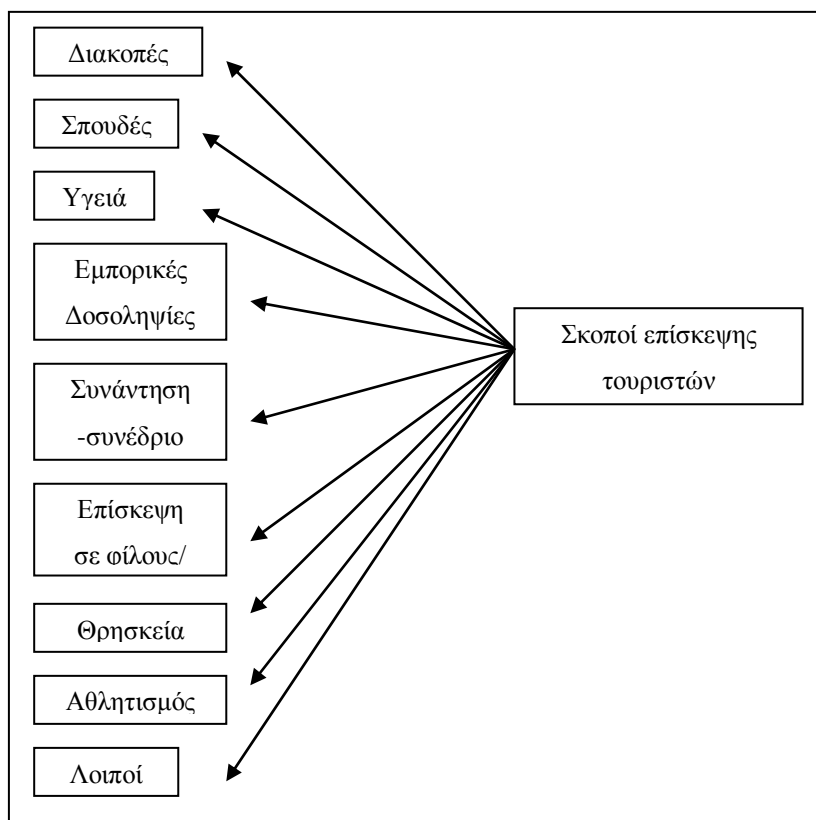
Ένας τουριστικός προορισμός χάνει την τουριστική του παραγωγικότητα του από την άναρχη και απρογραμματίστη τουριστική ανάπτυξη, από την συγκέντρωση υπερβολικού τουριστικού βάρους, από την περιβαλλοντική του αλλοίωση και από την υπερεκμετάλλευσή του.

1.3.6 Μορφές τουρισμού προσδιοριζόμενες από τον παράγοντα «λόγος τουρισμού».

Οι κυριότεροι λόγοι που οι άνθρωποι κάνουν τουρισμό είναι αυτοί που αναφέρθηκαν στον ορισμό του τουρισμού², αλλά και άλλοι που ταξινομούνται και αντιστοιχούνται με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού που προσδιορίζουν.

Κάποιοι από αυτούς είναι λόγοι ανάπαυσης, ψυχαγωγίας (τουρισμός διακοπών), μόρφωση και εκπαίδευση (εκπαιδευτικός), θεραπεία (ιαματικός), επίσκεψη πολιτιστικών κέντρων (πολιτιστικός), θρησκεία (θρησκευτικός) κλπ.

² Βλέπε ορισμό τουρισμού από Σφακιανάκης, 2000

Διάγραμμα 1.2 Σκοποί επίσκεψης τουριστών

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Βαρβαρέσος, 1998

1.3.7 Μορφές τουρισμού προσδιοριζόμενες από τον παράγοντα «τουριστική δαπάνη».

Το άθροισμα όλων των τιμών των αγαθών και των υπηρεσιών που καταναλώνονται κατά την διάρκεια των ταξιδιών, ονομάζεται τουριστική δαπάνη. Η δαπάνη αυτή εξαρτάται από το είδος του τουρισμού που πραγματοποιείται, την διάρκεια των διακοπών, την οικονομική δυνατότητα και την καταναλωτική συμπεριφορά του τουρίστα.

Ακριβές μορφές τουρισμού θεωρούνται ο ατομικός τουρισμός, ο επιλεκτικός, ο κοσμοπολίτικος, ο θαλάσσιος κλπ, ενώ φθηνές μορφές θεωρούνται ο μαζικός τουρισμός, όπως και ο συνεδριακός και ο τουρισμός φιλοξενίας.

Καμία μορφή τουρισμού δεν είναι αμιγής. Μεταξύ της μιας και της άλλης μορφής δεν υπάρχουν σαφείς διαχωριστικές γραμμές και στεγανά και πολλές φορές οι δραστηριότητες της μιας μορφής είναι παράλληλες με τις δραστηριότητες μιας, δύο, ή και περισσότερων άλλων μορφών. Ο τουρίστας πχ που κάνει παράκτιο τουρισμό μπορεί συγχρόνως να έχει και πολιτιστικές, περιπατητικές, περιηγητικές και άλλες τουριστικές δραστηριότητες.

1.4 Τα είδη του τουρισμού

Ο τουρισμός σήμερα αποτελεί ένα φαινόμενο με παγκόσμια ανάπτυξη και μια δραστηριότητα που απολαμβάνουν εκατομμύρια άνθρωποι.

Αποτελεί πολυσύνθετο φαινόμενο, έχει διακριτά χαρακτηριστικά και μπορεί να κατηγοριοποιηθεί. Επομένως μπορεί να διαχωριστεί με βάση το είδος και το περιεχόμενο των τουριστικών δραστηριοτήτων, με βάση τον αριθμό των τουριστών αλλά και με βάση τον τόπο προορισμού των τουριστών.

1.4.1 Συμβατικός και εναλλακτικός τουρισμός

Εάν λάβουμε υπόψη το είδος και το περιεχόμενο των τουριστικών δραστηριοτήτων καταλήγουμε σε έναν πρώτο διαχωρισμό του τουρισμού σε συμβατικό και σε εναλλακτικό τουρισμό. Αυστηρός ορισμός για τις δύο παραπάνω έννοιες δεν είναι εύκολο να δοθεί. Επίσης, μία τουριστική δραστηριότητα που με βάση το είδος και το περιεχόμενο της θεωρείται συμβατική, μπορεί να είναι εναλλακτική και το αντίθετο.

Ο όρος συμβατικός ταυτίζεται συνήθως με τουριστικές δραστηριότητες, των οποίων το περιεχόμενο βασίζεται στο μοντέλο 4S (sea, sun, sand, sex), αλλά μπορεί να καθορίζεται και από τις συνήθειες των τουριστών μια συγκεκριμένη περίοδο σε μια συγκεκριμένη περιοχή.

Ο όρος εναλλακτικός τουρισμός προσδιορίζεται καλύτερα από την έννοια του θεματικού τουρισμού ή τουρισμό ειδικού ενδιαφέροντος. Απευθύνεται σε εξειδικευμένα τουριστικά ενδιαφέροντα και περιλαμβάνει ειδικές μορφές τουρισμού όπως οικοτουρισμός, συνεδριακός τουρισμός ή πολιτιστικός τουρισμός κλπ. Βασικά χαρακτηριστικά του αποτελούν η εξειδικευμένη και εξατομικευμένη τουριστική ανάπτυξη σε συνδυασμό με το υψηλό επίπεδο συμμετοχής και ελέγχου από την τοπική κοινωνία αλλά και σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον και την πολιτιστική κληρονομιά του τουριστικού προορισμού (Σκάγιαννης, 2001).

1.4.2. Μαζικός και μη μαζικός τουρισμός

Ο αριθμός των τουριστών που μετακινούνται σε μια συγκεκριμένη τοποθεσία συνιστά τον διαχωρισμό του τουρισμού σε μαζικό και σε μη μαζικό. Αυτό που καθορίζει εδώ τη διάκριση είναι η απήγηση που έχει μια δραστηριότητα, το πώς και κυρίως το πόσοι μετακινούνται.

Ως «μαζικός» ορίζεται ο τουρισμός, ο οποίος διαμορφώνεται και διεκπεραιώνεται με οργανωμένο τρόπο από τουριστικούς φορείς και επιχειρήσεις και συνδέεται με τις εκάστοτε μορφές του (Ειδικό χωροταξικό πλαίσιο για τον Τουρισμό, 2007).

Έχει επικρατήσει μια συμβατική τουριστική δραστηριότητα να είναι μαζική, ενώ μια εναλλακτική θεωρείται κατά βάση μη μαζική. Αξίζει να σημειωθεί ότι, δεν αποκλείεται υπό ορισμένες συνθήκες πάντοτε, ο συμβατικός τουρισμός να είναι και μη μαζικός όπως επίσης και ο εναλλακτικός μαζικός. Εδώ αξίζει να αναφερθεί η μαζικοποίηση κάποιων εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως του χειμερινού τουρισμού στα μεγάλα χειμερινά θέρετρα της Ευρώπης αλλά και ο θρησκευτικός τουρισμός κατά την διάρκεια θρησκευτικών εκδηλώσεων που χαρακτηρίζονται από τη μαζικότητα των τουριστικών δραστηριοτήτων. (Σφακιανάκης, 2000:27-38).

Εντούτοις το μοντέλο που έχει κυριαρχήσει μέχρι σήμερα είναι του μαζικού, συμβατικού τουρισμού ενώ το μικρότερο ποσοστό των τουριστικών δραστηριοτήτων αντιπροσωπεύουν οι εξατομικευμένες εναλλακτικές μορφές (Stampoulis Y., & Skayannis P., 2003).

1.4.3 Εσωτερικός και εξωτερικός τουρισμός

Τέλος ένας ακόμα διαχωρισμός του τουρισμού είναι αυτός που αφορά τον τόπο και διακρίνεται στον εσωτερικό και τον εξωτερικό. Ο εσωτερικός χαρακτηρίζεται από την περίπτωση όπου οι κάτοικοι μιας χώρας ταξιδεύουν εντός των ορίων αυτής, ενώ ο εξωτερικός χαρακτηρίζεται από την περίπτωση όπου οι κάτοικοι μιας χώρας επισκέπτονται μία άλλη χώρα.

1.5 Διαχρονική ανάπτυξη τουρισμού

Ο 19^{ος} αιώνας μπορεί να χαρακτηριστεί ως αιώνας κλειδί για τη δυναμική ανάπτυξη του τουρισμού και την διαμόρφωση των συνθηκών που θα οδηγήσουν στην μαζικοποίηση του.

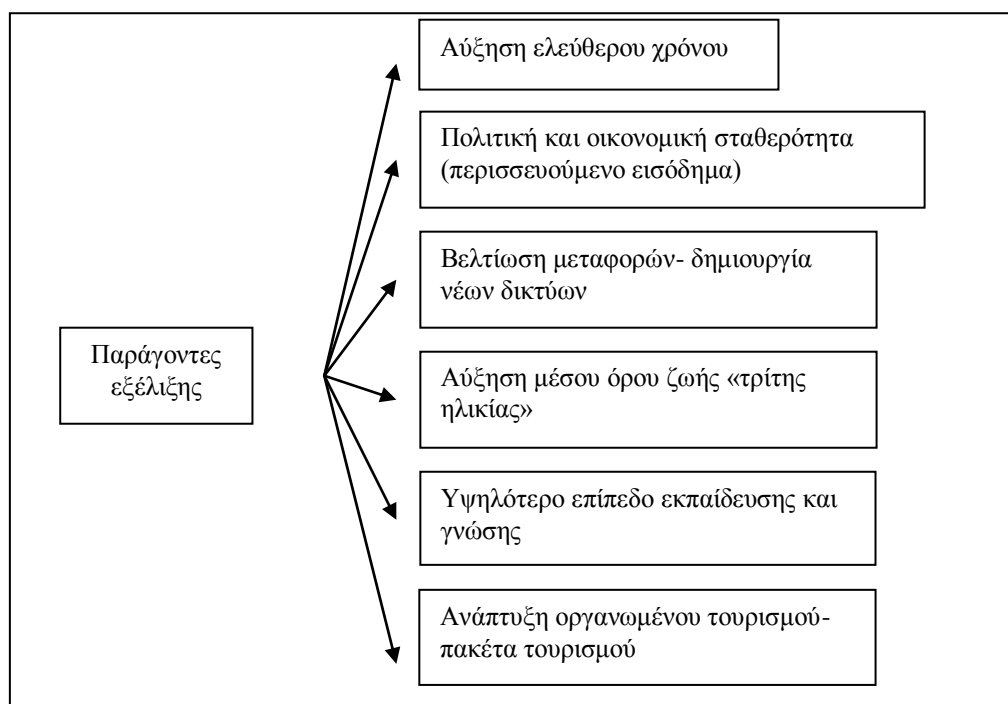
Στα ευρύτερα πλαίσια του μετασχηματισμού των καπιταλιστικών βιομηχανικών κοινωνιών, που συντελείται την περίοδο αυτή, αυξάνει η σημασία των διακοπών και ενδυναμώνεται ο ρόλος τους ως βασικό συστατικό της διευρυμένης αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης. Η ανάγκη του ατόμου για ξεκούραση και ψυχαγωγία σε συνδυασμό με το ενδιαφέρον του να γνωρίσει καινούργια μέρη, εκφράστηκε μέσω της εμφάνισης του τουριστικού φαινομένου. Η αρχή γίνεται με τις

εξελίξεις στο χώρο των μεταφορών και επικοινωνιών, συνεχίζεται με την οικονομική και οργανωτική επέκταση του τουρισμού στον παγκόσμιο χώρο και ολοκληρώνεται με τις θεσμικές, κοινωνικές και οικονομικές ανακατατάξεις, που οδηγούν στην βιομηχανική επανάσταση (Τσάρτας Π., 1996:17).

Οι συνθήκες που δημιούργησε η βιομηχανική επανάσταση, με την εκβιομηχάνιση της παραγωγής και την αύξηση της παραγωγικότητας, οδήγησαν στην παραγωγή νέων προϊόντων, τη διερεύνηση των εθνικών αγορών, ενώ μείωσαν τη σημασία του αγροτικού τομέα. Παράλληλα η βιομηχανική επανάσταση αύξησε τα εισοδήματα της μεσαίας τάξης, κάτι που σε συνδυασμό με την διάχυση των επιστημολογικών γνώσεων, ενέτεινε τις πιέσεις για αυξήσεις του ελεύθερου χρόνου και θεσμική καθιέρωση των εργατικών δικαιωμάτων, από μέρους των μεσαίων στρωμάτων. Το μοντέλο μαζικού τουρισμού αποτελεί έναν προνομιακό χώρο ενεργοποίησης αυτών των νέων καταναλωτικών και κοινωνικών προτύπων των μεσαίων στρωμάτων της εποχής, με τα παραθαλάσσια θέρετρα να αποτελούν τους κύριους προορισμούς.

Στα ταξίδια του εσωτερικού έδωσε ώθηση η εφεύρεση του αυτοκινήτου και η μετέπειτα μαζική παραγωγή του, η οποία επιπλέον βοήθησε στην αυτονομία των τουριστών να επιλέγουν και να αποφασίζουν ευκολότερα ένα ταξίδι. Την διεθνοποίηση του τουρισμού βοήθησε η ανακάλυψη και η εξέλιξη των αεροπλάνων.

Διάγραμμα 1.3 Παράγοντες ανάπτυξης τουρισμού

Πηγή: επεξεργασία στοιχείων από Τσάρτας, 1996

1.6 Η σύγχρονη τουριστική περίοδος

Μαζικοποίηση τουρισμού υπάρχει, όχι όταν ο αριθμός των τουριστών αυξάνεται, αλλά όταν οι τουρίστες ανισοκατανέμονται στον χρόνο και τον τόπο. Η αύξηση του αριθμού των τουριστών και η συνεχής τουριστική ανάπτυξη πάντα είναι επιθυμητή. Δεν είναι όμως επιθυμητή ούτε η εκδήλωση της τουριστικής δραστηριότητας κατά τη διάρκεια της θερινής μόνο περιόδου και μόνο στους τουριστικούς προορισμούς και ούτε η άναρχη, ανεξέλεγκτη και απρογραμματίστη τουριστική ανάπτυξη.

Η συγκέντρωση των τουριστών σε ορισμένους μόνο τόπους, τους τουριστικούς προορισμούς, έχει σαν αποτέλεσμα οι τόποι αυτοί να υπεραναπτύσσονται τουριστικά, συχνά άναρχα και ανεξέλεγκτα, να υπερεκμεταλλεύονται από τους τουριστικούς επιχειρηματίες και τελικά να αποστερούνται από τους πόρους τους για να εγκαταλειφθούν τότε και να αναζητηθούν νέοι τουριστικοί προορισμοί που παράγουν νέα τουριστικά προϊόντα.

Ο τουριστικός προορισμός υπερφορτώνεται με τουριστικές εγκαταστάσεις που δεν ανήκουν στον ντόπιο πληθυσμό και διευθύνονται από μητροπολιτικά κέντρα που επιδιώκουν μόνο το κέδρος, από το οποίο μόνο ελάχιστο χρησιμοποιείται τοπικά προς όφελος της τοπικής ανάπτυξης και του ντόπιου πληθυσμού. Συχνά δεν χρησιμοποιούνται τα τοπικά προϊόντα αλλά εισάγονται ξένα. Ο τόπος αναπτύσσεται μόνο όσο το απαιτούν οι ανάγκες εξυπηρέτησης των τουριστών και οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι εμπορευματοποιούνται και υπερεκμεταλλεύονται χωρίς να λαμβάνουν μέτρα προστασίας και αειφορίας τους. Ο μαζικός τουρισμός μπορεί να κατηγορηθεί ότι στην ουσία δεν έχει κανένα αντισταθμιστικό όφελος για τον τουριστικό προορισμό, για τον ντόπιο πληθυσμό και για το φυσικό ανθρωπογενές περιβάλλον.

Οι δυσμενείς επιδράσεις αυτού του μαζικού τουρισμού στο περιβάλλον και στον ντόπιο πληθυσμό και τα αδιέξοδα που δημιούργησε η τουριστική ανάπτυξη άρχισαν να γίνονται ορατές και μετρήσιμες στην δεκαετία του 1970 και αργότερα έγιναν πειστικές και απαράδεκτες. Χωρίς να αμφισβητούνται οι ευμενείς επιδράσεις του τουρισμού και χωρίς να επιδιώκεται η μείωση του ρυθμού και η ενθάρρυνση της τουριστικής ανάπτυξης, άρχισε να επανεξετάζεται και να επαναξιολογείται ο τρόπος

εκδήλωσης και άσκησης της τουριστικής δραστηριότητας³. Δημιουργήθηκε μια τάση από τους ίδιους τους τουρίστες, τους μελετητές και τους τουριστικούς φορείς προς αναζήτηση πιο φιλικών και ήπιων προς το περιβάλλον και πιο ανθρωποκεντρικών μορφών τουρισμού, μορφές που στο σύνολό τους αποτελούν το λεγόμενο εναλλακτικό τουρισμό.

Έτσι στην σύγχρονη τουριστική περίοδο, υπάρχει η τάση περιορισμού του μαζικού τουρισμού και ενθάρρυνση του εναλλακτικού ήπιου τουρισμού. Καταβάλλεται προσπάθεια να ενθαρρυνθούν αντιποιοτικές μορφές τουρισμού και μορφές που μπορούν να αναπτυχθούν εκτός κεκορεσμένων τουριστικών προορισμών και εκτός τουριστικών θερέτρων. Η προσπάθεια αυτή γενικεύεται τα τελευταία χρόνια και καταβάλλεται από τον παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, την Ευρωπαϊκή Ένωση, τους Εθνικούς τουριστικούς φορείς αλλά και από πολλούς ιδιωτικούς φορείς (Σφακιανάκης 2000).

³ Μελετητές και ερευνητές τουρισμού, οικολόγοι, καθηγητές, συγγραφείς και διάφορες περιβαλλοντικές οργανώσεις πρώτες έκρουσαν τον κώδων του κινδύνου.

Βιβλιογραφία

Βαρβαρέσος Σ., (1998), «Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές. Η ελληνική πραγματικότητα», Αθήνα, εκδόσεις Προπομπός.

Γούνη Χ., Παπαδοπούλου Ε., (2003), «Εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην Κόνιτσα», Βόλος.

Δέφνερ Α., (2002), «Σχεδιασμός για τον ελεύθερο χρόνο (Τουρισμός- Πολιτισμός- Αθλητισμός)», Βόλος.

Κράβαρης Π., (2005), «Εναλλακτικός τουρισμός και η συμβολή του στην ανάπτυξη: η περίπτωση του Δ. Νάουσας, Βόλος.

Κοκκώσης Χ., Τσαρτας Π., (2001), «Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη», Αθήνα, εκδόσεις Κριτική.

Stampoulis Y., & Skayiannis P., (2003), "Innovation strategies and technology for experience- based tourism", *Tourism management*, **24** (1), Issue1, pp. 35-43, Elsevier Science Ltd.

Σφακιανάκης Μ., (2000), «Εναλλακτικές μορφές τουρισμού», Αθήνα, εκδόσεις Έλλην.

Τσάρτας Π., (1996), «Αειφορική Ανάπτυξη και Τουρισμός- Προβληματισμοί και προτάσεις για έναν διαφορετικό τύπο τουριστικής ανάπτυξης στο Κ. Λάσκαρης Sustainable Development- Θεωρητικές προσεγγίσεις μιας κρίσιμης έννοιας», Αθήνα, εκδόσεις Παπασωτηρίου.

Τσάρτας Π., (1996), «Τουρίστες, ταξίδια , τόποι: κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον Τουρισμό», Αθήνα, εκδόσεις Εξάντας.

Υπουργείο Χωροταξίας Περιβάλλοντος και Δημοσίων Έργων, (2007), «Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό (Σχέδιο Κοινής Υπουργικής Απόφασης), Αθήνα.

2. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

2.1 Εμφάνιση εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Η αναπόφευκτη εξέλιξη του μαζικού τουρισμού και οι γρήγοροι ρυθμοί ανάπτυξης που ακολούθησε, οδήγησαν σταδιακά στη διαμόρφωση ενός διαφορετικού προτύπου τουρισμού, των λεγόμενων εναλλακτικών μορφών (ΕΟΤ, 1999).

Σε παγκόσμιο επίπεδο το Συμβούλιο της επιτροπής, και η ΕΕ προχώρησαν στην ανάπτυξη προγραμμάτων ώστε οι λαοί να γνωρίσουν τον πολιτισμό τους και να επιτευχθεί ο συνδυασμός της εκπαίδευσης με την αναψυχή. Ειδικότερα το Συμβούλιο της επιτροπής θέσπισε πολιτιστικές διαδρομές, οι οποίες οργανώνονται γύρω από θέματα με ιστορικό και καλλιτεχνικό ενδιαφέρον. Το 1946 γίνεται για πρώτη φορά αναφορά για την αναγκαιότητα χάραξης πολιτικής για πολιτιστικό τουρισμό, σε πόρισμα της Αισθητικής Επιτροπής που συστάθηκε από τη Γενική Γραμματεία Τουρισμού.

Οι εναλλακτικές ή ειδικές μορφές τουρισμού πρωτοεμφανίστηκαν την δεκαετία του '80, με μια σημαντική καθυστέρηση σε σύγκριση με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, την περίοδο που ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός δεχόταν έντονη αμφισβήτηση. Μάλιστα από το '80 και μετά οι εναλλακτικές ή ειδικές μορφές άρχισαν να καταλαμβάνουν ένα σημαντικό ποσοστό της συνολικά ενεργοποιημένης ζήτησης για τουρισμό και στον ελλαδικό.

Οι ειδικές μορφές τουρισμού καταγράφουν την κυριαρχία των ειδικών κινήτρων που οδηγούν στην επιλογή του ταξιδιού, ενώ οι εναλλακτικές μορφές καταγράφουν την έμφαση που δίνεται στα κίνητρα που σχετίζονται με το περιβάλλον και την αυτονομία του ταξιδιού. Μ' άλλα λόγια οι εναλλακτικές μορφές αποτελούν μέρος των ειδικών μορφών (Τσάρτας, 2000).

Καθοριστικοί παράγοντες για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών αποδείχθηκαν οι τοπικές ιδιομορφίες των χωρών ή περιοχών στις οποίες εφαρμόστηκαν. Επίσης σημαντικός παράγοντας, αποτέλεσε πολλές φορές και η συνύπαρξη δύο ή τριών ειδικών μορφών σε ένα κοινό μοντέλο ανάπτυξης, συχνά με παράδοση πολλών ετών.

2.2 Ορισμός και χαρακτηριστικά εναλλακτικών μορφών του τουρισμού.

Εναλλακτική μορφή τουρισμού είναι, κατά αναλογία και κατά επέκταση, μια από τις πολλές μορφές τουρισμού που υπάρχουν, που μπορεί να αντικατασταθεί ή να αντικαταστήσει κάποια άλλη μορφή.

Ως «εναλλακτικές μορφές τουρισμού» ορίζονται αυτές που ακολουθούν διαφορετικό τρόπο οργάνωσης από αυτό του μαζικού τουρισμού και στηρίζονται κατά κανόνα στην αξιοποίηση διαφορετικών πόρων από το κυρίαρχο μοντέλο τουρισμού (ήλιος- θάλασσα) με ήπιο τρόπο (Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό, 2007).

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού συνήθως αφορούν μικρές ομάδες τουριστών που ταξιδεύουν για να γνωρίσουν και να εξερευνήσουν μια περιοχή και σχετίζονται με τα μακροχρόνια επαγγελματικά ή μη ενδιαφέροντα των τουριστών (Inspeed E., 1994:19).

Με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού αλλάζει ο τύπος των τουριστών. Η αύξηση του όγκου και η ταχύτητα ροής γνώσης και πληροφοριών, λόγω των νέων τεχνολογιών, αυξάνουν το μορφωτικό επίπεδο και δημιουργούν πλήρως ενημερωμένους τουρίστες. Οι «νέοι» τουρίστες δε βασίζονται πλέον τις επιλογές τους αποκλειστικά στο κόστος αλλά στην ικανοποίηση των ενδιαφερόντων τους. Ο ανταγωνισμός των τιμών αντικαθίσταται από τον ανταγωνισμό καινοτομίας που στηρίζεται στη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος (Poorn, 1993 and Williams, 2004:129). Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στοχεύουν συχνότερα στην προσέλκυση καταναλωτικών υψηλών εισοδηματικών στρωμάτων.

Εδώ ο καταναλωτής τουρίστας είναι αυτός που με τις επιλογές του κατευθύνει την παραγωγική διαδικασία (λαμβάνοντας υπόψη ότι η παραγωγή είναι άμεσα ανταποκρινόμενη στην αγορά και καθορίζεται από τη ζήτηση). Την αλλαγή των καταναλωτικών και παραγωγικών προτύπων συμπληρώνει η αποκαθetoποίηση της παραγωγής και η επικράτηση της διαγωνίας ολοκλήρωσης με τη διασπορά των τμημάτων της παραγωγής σε ένα σύνολο επιχειρήσεων (Ioannides & Debbage, 1997).

Όσον αφορά τις τουριστικές περιοχές αίρεται η επιλεκτικότητα του μαζικού τουρισμού. Τις νέες τουριστικές περιοχές, που δεν είναι κατά ανάγκη παραθεριστικές, χαρακτηρίζουν τα φυσικά συγκριτικά πλεονεκτήματα. Οι εναλλακτικοί προορισμοί διαθέτουν πλούσιο φυσικό περιβάλλον, ελκυστικά τοπία, σημαντική πολιτιστική κληρονομιά και τουριστικές υποδομές μικρής κλίμακας αλλά υψηλών απαιτήσεων.

Έτσι η τουριστική κατανάλωση ενσωματώνει την έννοια της ποιότητας σε συνδυασμό με το ενδιαφέρον για την ορθολογική διαχείριση και προστασία του περιβάλλοντος.

Επίσης μπορεί η ζήτηση για εναλλακτικό τουρισμού να είναι μικρότερη από αυτή του μαζικού, αλλά τα ποσοστά κερδοφορίας σε σχέση με τον αριθμό των τουριστών είναι αρκετά μεγαλύτερα, αφού το κόστος των εξειδικευμένων μορφών είναι σχετικά υψηλό. Στα πλαίσια του εναλλακτικού τουρισμού προωθείται η τοπική πρωτοβουλία με αποτέλεσμα το μεγάλο ποσοστό των τουριστικών υποδομών. Η τοπική κοινωνία αποκτάει ενεργό ρόλο στην διαδικασία σχηματισμού του τουριστικού προϊόντος και είναι σε θέση να ελέγξει την τουριστική ανάπτυξη και να περιορίσει τις αρνητικές της συνέπειες.

Τέλος αλλάζει ο ρόλος των tour- operators, που είναι υπεύθυνοι για την προβολή και πώληση του νέου τουριστικού προϊόντος. Στόχος τους είναι να προβάλλουν τους νέους προορισμούς και να αναδείξουν τουριστικές μορφές που δίνουν έμφαση στον πολιτισμό, το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον αλλά και τον τρόπο ζωής της τοπικής κοινωνίας.

2.3 Συνοπτική περιγραφή εναλλακτικών μορφών τουρισμού

2.3.1 Τουρισμός Υπαίθρου-Αγροτουρισμός

Ο Αγροτουρισμός αναφέρεται σε εκείνες τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται από άτομα που ασχολούνται κυρίως στον πρωτογενή τομέα, αλλά και από κατοίκους των αγροτικών περιοχών και ειδικότερα από οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής μικρές τουριστικές μονάδες παροχής υπηρεσιών και αγαθών, με σκοπό την ενίσχυση του γεωργικού εισοδήματος, τη διαφύλαξη και προώθηση της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του φυσικού περιβάλλοντος και της τοπικής κοινωνίας και οικονομίας (Τσάρτας κ. α, 2000).

Οι παράγοντες της στροφής των τουριστών προς την φύση είναι:

- Το αυξημένο ενδιαφέρον του ανθρώπου για το περιβάλλον. Στην κοινή γνώμη εδραιώθηκε η περιβαλλοντική αντίληψη που εμπεριέχει την γνώση και το ενδιαφέρον για το περιβάλλον και αυξάνει την ευαισθησία του ανθρώπου για τα περιβαλλοντικά προβλήματα.

- Η αναζήτηση της αυθεντικότητας. Οι τουρίστες προτιμούν τα φυσικά, υγιεινά και αυθεντικά αγροτουριστικά προϊόντα και αναζητούν την ανθρώπινη επαφή και το φυσικό τρόπο ζωής⁴.
- Η αναζήτηση της ηρεμίας και της ησυχίας. Οι μορφές τουρισμού της Υπαίθρου εξασφαλίζουν την ηρεμία και την ησυχία που αναζητάει το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού όλων σχεδόν των ανεπτυγμένων χωρών που ζει και εργάζεται στα αστικά κέντρα.
- Το αυξημένο ενδιαφέρον για θέματα υγείας και υγιεινής. Η σημασία της υγιεινής και το ενδιαφέρον του ανθρώπου για θέματα υγείας συνεχώς αυξάνεται. Οι υπαίθριες μορφές τουρισμού έχουν σαν κύριο προϊόν την προσφορά ιδανικών συνθηκών υγείας.
- Η ανάπτυξη των συγκοινωνιών και των επικοινωνιών. Ο τουρισμός υπαίθρου δεν σημαίνει απομόνωση χάρη στην θεαματική ανάπτυξη των μεταφορικών μέσων (από άποψη ταχύτητας, ασφάλειας και ικανότητα μεταφοράς ελαχιστοποίησαν τις χρονοαποστάσεις και εξασφάλισαν την προσπελασιμότητα) και την ανάπτυξη των επικοινωνιών.

Εικόνα 2.1: Αγροτουρισμός

Πηγή www.agrotourism.gr

Η ομορφιά της ελληνικής υπαίθρου, η καταπληκτική ελληνική κουζίνα, η ποικιλομορφία των τοπικών κουλτούρων και η μεγάλη αγροτική παράδοση αποτελούν σημαντικά πλεονεκτήματα της χώρας για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Κοινοτικές πρωτοβουλίες και προγράμματα όπως τα Leader εθνικά προγράμματα, όπως τα Ο.Π.Α.Α.Χ. (Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης

⁴ Σε αντίθεση με το μαζικό τουρισμό του οποίου το "τεχνητό πακέτο" περιέχει μόνο "τεχνητά" τουριστικά προϊόντα

Αγροτικού Χώρου) αλλά και ο Νέος αναπτυξιακός νόμος 3299/04, παρέχουν τα κατάλληλα κίνητρα για την δημιουργία ικανής υποδομής και πληθώρας αγροτουριστικών επιχειρήσεων.

Ο Αγροτουρισμός είναι μία από τις πιο φιλικές προς το φυσικό περιβάλλον εναλλακτικές μορφές και η τουριστική πελατεία του, αποτελείται από ευαισθητοποιημένους για τα προβλήματα του φυσικού περιβάλλοντος τουρίστες, υψηλού συνήθως οικονομικού και μορφωτικού επιπέδου και από τουρίστες που επιζητούν ήσυχες και ήρεμες διακοπές μέσα στη φύση. Κατά κανόνα, αλλά όχι υποχρεωτικά, οι Αγροτουρίστες είναι άνθρωποι μεγάλης ηλικίας, συνήθως είναι συνταξιούχοι 50-70 ετών αλλά και άνθρωποι της τρίτης ηλικίας που έχουν «ενεργό» τουριστική δραστηριότητα. Είναι άνθρωποι που ακολουθούν την φόρμουλα των 3Φ (Φύση- Φιλία- Φιλοξενία) και απορρίπτουν εκείνη των 4S του μαζικού τουρισμού και του τουριστικού μπούγιου, είτε γιατί την απεχθάνονται, είτε γιατί την έχουν χορτάσει, είτε γιατί αδυνατούν να την ακολουθήσουν. Σε αυτή την ηλικία υπάγονται και άνθρωποι όλων των ηλικιών που κάνουν αγροτουρισμό γιατί τον προτιμούν από τις άλλες μορφές τουρισμού.

Ο Αγροτουρισμός αναπτύσσεται μέσα στο ευαίσθητο φυσικό περιβάλλον και κάθε υπερβολή ή κακή διαχείριση του ενδέχεται να τον απαξιώσει. Κάθε αγροτουριστική ανάπτυξη πρέπει να είναι ελεγχόμενη και αειφορική και πολλές φορές είναι επιθυμητή η καθοδηγητική κεντρική της διαχείριση από αρμόδιους Δημόσιους φορείς και η ενίσχυση των τοπικών παραγόντων. Ο Αγροτουρισμός εξυπηρετεί τους αστούς που τον επιλέγουν ανάμεσα σε άλλες μορφές τουρισμού, αλλά πρωτίστως θα πρέπει να εξυπηρετεί τους αγρότες. Πρέπει να είναι εργαλείο των αγροτών στην προσπάθειά τους να βελτιώσουν το βιοτικό τους επίπεδο. Κάθε μορφή βιομηχανοποίησης του αγροτουρισμού και κάθε εμπορευματοποίηση των αγροτουριστικών προϊόντων σημαίνει εκτροπή από την ιδέα και τον σκοπό του αγροτουρισμού και οδηγεί στην καταστροφή του (Σφακιανάκης, 2000).

2.3.2 Τουρισμός Υγείας –Ιαματικός τουρισμός

Ο **Τουρισμός υγείας** είναι ο τουρισμός κατά την διάρκεια του οποίου οι τουρίστες συμμετέχουν σε προγράμματα υγείας ή σε προγράμματα που σχετίζονται με την υγεία.

Ο **Ιαματικός τουρισμός** είναι η πρώτη και η πιο διαδεδομένη μορφή τουρισμού υγείας, γνωστή από αρχαιοτάτων χρόνων και περιλαμβάνει ένα ταξίδι

τουριστών με διάφορα προβλήματα υγείας, σε τουριστικούς προορισμούς στους οποίους υπάρχουν ιαματικές πηγές, για να κάνουν χρήση ιαματικών νερών, που έχουν θεραπευτικές ιδιότητες.

Το σύνολο των ιαματικών πηγών που βρίσκονται στην Ελλάδα δεν είναι ακριβώς γνωστό, αλλά είναι μεγάλο. Ο αριθμός των ανακηρυχθέντων⁵ ιαματικών πηγών στην Ελλάδα είναι 76.

Οι διεθνείς εκτιμήσεις για την αγορά του τουρισμού υγείας είναι θετικές ως προς την δυναμικότητα της. Ο τουρισμός υγείας είναι ένας από τους δυναμικότερους κλάδους του τουρισμού. Οι κυριότεροι παράγοντες που στηρίζουν αυτόν τον χαρακτηρισμό είναι:

- το αυξημένο ενδιαφέρον των ανθρώπων για την υγεία και την υγιεινή και η αυξημένη επιθυμία τους να ικανοποιήσουν τις τουριστικές τους ανάγκες.
- το πλήθος και το είδος των προϊόντων του τουρισμού υγείας και η συνεχής τάση ανανέωσή τους που ικανοποιεί όλες τις σύγχρονες και εξειδικευμένες ανάγκες.
- το άνοιγμα του τουρισμού και στις νεότερες ηλικίες, στις οποίες προσφέρει τα κατάλληλα προϊόντα.
- η δυνατότητα του τουρισμού υγείας να εξυπηρετεί πολλές εναλλακτικές μορφές που επικουρούν το συνδυασμό τουρισμό υγεία-τουρισμός.

Οι ιαματικές πηγές βρίσκονται συνήθως σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους που είναι ελκυστικοί τουριστικοί προορισμοί και για εσωτερικούς και για εξωτερικούς τουρίστες. Στους χώρους των ιαματικών πηγών υπάρχει σοβαρή θεραπευτική και τουριστική δομομηχανολογική υποδοχή, το θεραπευτικό-τουριστικό προϊόν έχει τοποθετηθεί στις προτιμήσεις των τουριστών και η ζήτηση του συνεχώς αυξάνεται. Ο ιαματικός τουρισμός αποτελεί για τις περιοχές των ιαματικών πηγών τη βάση της οικονομικής τους ανάπτυξης συμβάλλοντας στην αύξηση της απασχόλησης και των εισοδημάτων του ντόπιου πληθυσμού.

⁵ 23 χαρακτηρίζονται σαν ιαματικές πηγές τουριστικής σημασίας, και 53 σαν ιαματικές πηγές τοπικής σημασίας

Εικόνα 2.2: Λουτρά Πόζαρ, Αριδαία

Πηγή: www.panoramio.com

Είναι μια φιλική προς το περιβάλλον εναλλακτική μορφή τουρισμού με πολλά πλεονεκτήματα (αντιεποχικός, αντιμαζικός) και σαν τέτοιος πρέπει να υποστηριχθεί.

Αρνητικοί παράγοντες του τουρισμού υγείας μπορούν να θεωρηθούν:

- η πελατεία του ιαματικού τουρισμού περιορίζεται σε ανθρώπους μέσης και τρίτης ηλικίας
- τα προϊόντα που προσφέρει είναι περιορισμένα σε αριθμό
- η ελλειμματική υποδομή, οι παλιές λουτρικές εγκαταστάσεις, η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού και η ελλιπής οργάνωση των εγκαταστάσεων του⁶
- η αυξανόμενη αμφιβολία για τις θεραπευτικές ιδιότητες των ιαματικών νερών και το ερώτημα των ραδιενεργών ιαματικών νερών.

Ο τουρισμός υγείας, σαν ευρύτερη έννοια, μπορεί πράγματι να αποτελέσει τη γέφυρα μετάβασης από τον παραδοσιακό ιαματικό τουρισμό στο σύγχρονο ιαματικό τουρισμό που θα χρησιμοποιεί τις πιο εξελιγμένες μεθόδους τόσο της εναλλακτικής όσο και της ορθόδοξης ιατρικής για να προσφέρει υπηρεσίες υγείας ή υποστήριξη υγείας. Φυσικά στην πορεία αυτής της μετεξέλιξης θα υπάρξουν και μερικότερα προβλήματα, όπως αυτά των ιαματικών πηγών που δεν μπορούν ή που δεν κρίνεται σκόπιμο να μετατραπούν σε κέντρα υγείας (Σφακιανάκης, 2000).

⁶ Υπάρχουν βέβαια δυνατότητες εκσυγχρονισμού τους.

2.3.3 Τουρισμός κινήτρων- Συνεδριακός τουρισμός- Τουρισμός εκθέσεων

Επαγγελματικά ταξίδια ονομάζονται τα ταξίδια που γίνονται χάριν του επαγγέλματος. Όταν οι επαγγελματίες κατά την διάρκεια αυτών των ταξιδιών έχουν, εκτός από τις επαγγελματικές και τουριστικές δραστηριότητες, τότε αναπτύσσεται η εναλλακτική μορφή τουρισμού που ονομάζεται Επαγγελματικός Τουρισμός.

Αν ο σκοπός του ταξιδιού είναι η συμμετοχή των επαγγελματιών σε ένα συνέδριο τότε αναπτύσσεται η εναλλακτική μορφή τουρισμού που ονομάζεται **Συνεδριακός Τουρισμός**.

Αν ο σκοπός του ταξιδιού είναι η συμμετοχή των επαγγελματιών σε μια έκθεση τότε πρόκειται για τον **Τουρισμό Εκθέσεων**.

Ο επαγγελματικός τουρισμός είναι μια από τις νεότερες μορφές τουρισμού. Εμφανίστηκε στις ΗΠΑ τη δεκαετία του 1960 και διαδόθηκε αμέσως μετά στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης και στην Ιαπωνία και αργότερα σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες. Σήμερα αντιπροσωπεύει το 40% της συνολικής παγκόσμιας τουριστικής αγοράς με αυξητικές τάσεις. Αυτό σημαίνει ότι από τα 1- 1,5 δισεκατομμύρια των ανθρώπων που κάνουν παγκοσμίως τουρισμό, τα 400- 600 εκατομμύρια εμπλέκονται στον επαγγελματικό τουρισμό, δίδοντας του την πρώτη θέση μεταξύ όλων των μορφών τουρισμού, στον ετήσιο ρυθμό μεγέθυνσης στα τελευταία 40 χρόνια.

Εικόνα 2.3: Συνεδριακός τουρισμός

Πηγή: www.synedrio.gr

Κατάλληλοι και ελκυστικοί για την φιλοξενία συνεδρίων είναι οι τουριστικοί προορισμοί που διαθέτουν:

- Καλό φυσικό περιβάλλον που συνδυαζόμενο με την κατάλληλη εποχή του έτους και τις καλές κλιματολογικές συνθήκες να αποτελεί ένα ευχάριστο περιβάλλον διαμονής.

- Υψηλής ποιότητας ανθρωπογενές περιβάλλον (πολιτιστικό, ιστορικό κοινωνικό).
- Υψηλής ποιότητας τουριστική υποδομή και ενδιαφέρουσες τουριστικές ατραξιόν.
- Κατάλληλη συνεδριακή υποδομή.
- Πολιτική ευστάθεια και εγγυημένες υπηρεσίες ασφαλείας.
- Κατάλληλο προσωπικό με δυνατότητες άσκησης Συνεδριακού Management.

Στατιστικά η ήπειρος που φιλοξενεί κάθε χρόνο τα περισσότερα διεθνή συνέδρια είναι η Ευρώπη, η αντίστοιχη χώρα είναι οι ΗΠΑ και η αντίστοιχη πόλη είναι το Παρίσι

Όσον αφορά τους συνοδούς των συνεδρών (σύλλογοι, γραμματείς, βοηθούς, κ.λπ.) έχει εκτιμηθεί ότι στο 72% των πραγματοποιούμενων συνεδριών, λίγοι ή πολλοί σύνεδροι είχαν συνοδούς⁷ και μόνο στο 28% των συνεδριών οι σύνεδροι δεν είχαν συνοδούς. Οι συνοδοί δεν συμμετέχουν στα συνέδρια ή έχουν μικρή συμμετοχή, αλλά αναπτύσσουν έντονη πολιτιστική και τουριστική δράση στους ενδιάμεσους χρόνους ή στην αρχή και στο τέλος των συνεδριών και μοιράζονται μαζί με τους συνέδρους τα τουριστικά κυρίως προϊόντα του συνεδριακού τουρισμού. Οι φορείς, οι οργανωτές των συνεδρίων αλλά και οι υπεύθυνοι των συνεδριακών χώρων, αντιμετωπίζουν με ιδιαίτερη προσοχή τους συνοδούς, καταρτίζουν ιδιαίτερα προγράμματα για τις δραστηριότητες που επιθυμούν να έχουν, φροντίζουν για την ψυχαγωγία τους και γενικά τους εξυπηρετούν, καλύτερα πολλές φορές και από τους συνέδρους (ένας σύνεδρος μένει ευχαριστημένος από ένα σύνεδριο αν ευχαριστηθεί ο συνοδός του).

Τα συνέδρια πραγματοποιούνται συνήθως κατά την άνοιξη και το φθινόπωρο δηλαδή κατά την ενδιάμεση τουριστική περίοδο. Ο συνεδριακός τουρισμός θεωρείται αντιποχική εναλλακτική μορφή τουρισμού και εδραιώνεται σαν τέτοια γιατί την προτιμούν και οι σύνεδροι που προτιμούν τα ήπια εναλλακτικά τουριστικά προϊόντα (πολιτιστικά, ιστορικά, περιβαλλοντικά) και οι επιχειρηματίες που φιλοξενούν τα συνέδρια (υπεύθυνοι συνεδριακών χώρων και δραστηριοτήτων) αλλά και οι Δημόσιοι τουριστικοί φορείς που υιοθετούν κίνητρα εναντίον της τουριστικής εποχικότητας (φθηνά εισιτήρια στους πολιτιστικούς χώρους, φθηνές τιμές διαμονής κ.λπ.).

⁷ "The International Congress Market, Brussels 1994"

Πίνακας 2.1 Γεωγραφική κατανομή Συνεδριακών Κέντρων

Περιφέρεια	Αριθμός συνεδριακών κέντρων
Αττικής	35
Κεντρικής Μακεδονίας	10
Δυτικής Μακεδονίας	2
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	2
Πελοποννήσου	7
Θεσσαλίας	6
Ηπείρου	3
Κρήτης	18
Στερεάς Ελλάδος	4
Δυτικής Ελλάδος	0
Βορείου Αιγαίου	1
Νότιου Αιγαίου	19
Νησιών Ιονίου	7
Σύνολο	114

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από www.synedrio.gr

Παρατηρείται ότι μόνο το 15% των συνεδριακών χώρων βρίσκεται σε Συνεδριακά Κέντρα (που κατά κανόνα είναι Δημόσια) ενώ το 85% βρίσκεται σε ξενοδοχεία. Επίσης στην χώρα μας δεν υπάρχουν συνεδριακοί χώροι με μεγάλη χωρητικότητα (www.synedrio.gr).

Αδυναμίες του συνεδριακού τουρισμού στην χώρα μας είναι:

- Η χώρα μας δεν μπορεί να φιλοξενήσει μεγάλα συνέδρια γιατί δεν υπάρχει συνεδριακό κέντρο χωρητικότητας πάνω από 2000 συνέδρους
- Η εκπαίδευση στον συνεδριακό τουρισμό θεωρείται ελλιπής στις τουριστικές σχολές και η έλλειψη κατάλληλου προσωπικού οργάνωσης και διαχείρισης συνεδρίων είναι εμφανής κατά τη διαδικασία στελέχωσης των συνεδριακών χώρων.
- Η μη επαρκής προβολή και η μη σωστή χρήση των πλεονεκτημάτων της χώρας μας σαν ελκυστικού προορισμού φιλοξενίας συνεδρίων εκ μέρους των φορέων του συνεδριακού τουρισμού μειώνει την εξωτερική συνεδριακή πελατεία.
- Μη ικανοποιητική ανάπτυξη του θαλάσσιου συνεδριακού τουρισμού σε σύγκριση με την διατιθέμενη υποδομή (ελληνικές θάλασσες και στόλος κρουαζιερόπλοιων), αν και τα τελευταία χρόνια παρατηρείται έντονη δραστηριότητα στον τομέα αυτό.

- Οι περισσότεροι συνεδριακοί χώροι βρίσκονται σε ξενοδοχεία που λειτουργούν εποχικά για την εξυπηρέτηση των αναγκών του μαζικού παράκτιου θερινού τουρισμού, σε κεκορεσμένες τουριστικά περιοχές, και παρά τις ομολογουμένως φιλότιμες προσπάθειες των ιδιοκτητών τους για την φιλοξενία των συνεδριών εκτός της τουριστικής εποχής, ακόμη και κατά την διάρκεια του χειμώνα (λόγω των καλών κλιματολογικών συνθηκών), τα αποτελέσματα δεν είναι ακόμη ικανοποιητικά.
- Η απροθυμία των ελληνικών επιχειρήσεων να διοργανώνουν συνέδρια και να τα εκμεταλλεύονται σαν αποτελεσματικό εργαλείο marketing, μειώνει την εσωτερική συνεδριακή πελατεία. Η απροθυμία αυτή οφείλεται στην έλλειψη εμπειριών και γνώσεων, στο μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων και στο μεγάλο κόστος των συνεδριών που οι επιχειρηματίες θεωρούν βέβαιη δαπάνη έναντι της αβέβαιης μελλοντικής ωφέλειας τους από τα συνέδρια.

Τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται μια τάση να οργανώνονται παράλληλα με τα συνέδρια εκθέσεις που σχετίζονται με το αντικείμενο του συνεδρίου και αντίστροφα.

Ο σκοπός των εκθέσεων δεν είναι μόνο εμπορικός στην σημερινή εποχή. Μπορεί να είναι πολιτιστικός, κοινωνικός, επετειακός, τουριστικός κ.λπ. ή να εξυπηρετεί άλλους σκοπούς του marketing, των πωλήσεων, της διαφήμισης και των δημοσίων σχέσεων κ.λπ.

Διεθνώς ο εκθεσιακός τουρισμός αυξάνεται κατά 1 -1,5% ετησίως. Οι λόγοι αυτοί της αύξησης είναι κυρίως δύο: η σύνδεση των εκθέσεων με τα συνέδρια που συνεχώς αυξάνονται και το ότι οι εκθέσεις γίνονται ελκυστικότερες και αξιοθαύμαστες, αλλά κυρίως χρησιμοποιούνται σαν εργαλείο του marketing. (Κραβαρίτης Κ.Ν. 1992)

Στην χώρα μας έχουμε μόνο την περίπτωση της Διεθνούς Έκθεσης της Θεσσαλονίκης κατά την διάρκεια της οποίας ο πληθυσμός της πόλης διπλασιάζεται.

Ο τουρισμός εκθέσεων, αποτελεί μια εναλλακτική μορφή του επαγγελματικού τουρισμού και τα κύρια χαρακτηριστικά είναι παρόμοια ή συμπίπτουν με τα χαρακτηριστικά του συνεδριακού τουρισμού. Είναι αντιεποχικός και χρησιμοποιεί τους ίδιους συνήθως χώρους που χρησιμοποιεί και ο συνεδριακός τουρισμός.

Για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού απαιτείται η λήψη μιας σειράς μέτρων τα οποία σχετίζονται τόσο με την υποδομή όσο και με την αλλαγή του θεσμικού πλαισίου για τους οργανωτές συνεδριών και εκθέσεων καθώς πολλά μη ειδικευμένα άτομα οργανώνουν σήμερα συνέδρια με αποτέλεσμα να δυσφημίζεται η

Ελλάδα στο εξωτερικό. Όσον αφορά την υποδομή την τελευταία περίοδο υπάρχει μια έντονη κινητικότητα εκ μέρους της πολιτείας για να καλυφθούν οι ελλείψεις και παραλείψεις των προηγούμενων χρόνων. (Σταθόπουλος Δ., 2006)

2.3.4. Τουρισμός και περιβάλλον- Αειφόρος τουρισμός- Οικοτουρισμός

Είναι αναμφισβήτητο ότι ο τουρισμός έχει θετικές οικονομικές επιδράσεις και δημιουργεί μια πληθώρα ωφέλιμων επιδράσεων σε ορισμένους οικονομικούς δείκτες (εισόδημα, απασχόληση κ.λπ.), ενώ συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη των τουριστικών χωρών. Οι δημόσιοι και οι ιδιωτικοί φορείς του τουρισμού για την επίτευξη της τουριστικής ανάπτυξης «τα έδωσαν όλα» με αποτέλεσμα να παραληφθούν οι δυσμενείς συνθήκες του τουρισμού στο φυσικό περιβάλλον (οικοσυστήματα και φυσικοί πόροι), στο πολιτιστικό περιβάλλον (αρχαιολογικοί χώροι και πολιτιστική κληρονομιά), στο ανθρωπογενές περιβάλλον (τοπική αρχιτεκτονική και παραδοσιακά κτίσματα), στις τοπικές κοινωνίες και στο ντόπιο πληθυσμό (ήθη και έθιμα).

Η κύρια αιτία δημιουργίας των δυσμενών επιπτώσεων του τουρισμού στο περιβάλλον ήταν η απρογραμματίστη, μη ελεγχόμενη και βεβιασμένη τουριστική ανάπτυξη, για να ικανοποιηθεί η απότομη αύξηση της τουριστικής ζήτησης και για να εξασφαλίσουν μια χώρα ή ένα τουριστικό προορισμό ή οι τουριστικοί επιχειρηματίες το μέγιστο κέρδος από τον τουρισμό σε μικρό χρονικό διάστημα.

Πίνακας 2.2 Δυσμενείς επιδράσεις του τουρισμού στο περιβάλλον

Επιδράσεις στην ατμόσφαιρα	Μόλυνση από καυσαέρια λόγω αυξημένης κίνησης την τουριστική περίοδο.
	Μόλυνση λόγω κυκλοφοριακής συμφόρησης.
Επιδράσεις στο έδαφος	Αύξηση των πυρκαγιών από αμέλεια ή εμπρησμό.
	Μόλυνση από απόρριψη υγρών αποβλήτων και απορριμμάτων από ξενοδοχεία ή μεμονωμένους τουρίστες.
	Διάβρωση εδαφών και αύξηση ξηρασίας
Επιδράσεις στη γλωρίδα και πανίδα	Μείωση ή καταστροφή της βλάστησης από πυρκαγιές, εκχερσώσεις, εμπρησμούς για εξασφάλιση χώρου ανέγερσης τουριστικών εγκαταστάσεων.
	Μείωση ή καταστροφή της βλάστησης από τον μεγάλο αριθμό των τουριστών.
	Καταστροφή βιοτόπων.

	Υποβάθμιση και εξαφάνιση καλλιιεργειών.
	Ανατροπή της οικολογικής ισορροπίας από την απρογραμμάτιστη και άναρχη εισβολή της τουριστικής δραστηριότητας στο φυσικό περιβάλλον.
Επιδράσεις στο τοπίο	Αυθαίρετη ανέγερση κτισμάτων και τουριστικών θερέτρων σε ακτές, δάση, τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.
	Παράνομη ανέγερση δευτέρων κατοικιών εκτός πολεοδομικών σχεδίων.
	Αλλοίωση τοπίων από τουριστικές εγκαταστάσεις που κατασκευάζονται χωρίς μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων.
Επιδράσεις στο νερό/ θάλασσα	Μόλυνση θαλασσών και παράκτιων περιοχών.
	Αλλοίωση της ποιότητας του νερού λόγω υπερβολικής άντλησης και κατανάλωσης σε τουριστικές περιόδους.
Επιδράσεις στο πολιτισμικό περιβάλλον	Καταστροφές αρχαιολογικών χώρων και μνημείων από τον υπερβολικό αριθμό των τουριστών.
	Εντατικοποίηση και αλλοίωση της δόμησης στους διατηρητέους παραδοσιακούς οικισμούς.
	Υποβάθμιση της τοπικής αρχιτεκτονικής και εισαγωγή ξενόφερτων ρυθμών δόμησης.
Επιδράσεις στο κοινωνικό περιβάλλον	Εισβολή νέων εθίμων, τρόπων ζωής και προτύπων.
	Αύξηση κατανάλωσης ναρκωτικών, αλκοόλ και αύξηση εγκληματικότητας.
Επιδράσεις στην οικονομία	Αύξηση των τιμών αγαθών και υπηρεσιών στις τουριστικές περιοχές.
	Αύξηση των τιμών στέγης και γης
	Εποχιακή απασχόληση, εποχιακή ανεργία.
	Εγκατάλειψη ή αποδυνάμωση άλλων παραγωγικών κλάδων

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Σφακιανάκης, 2000

Η πρώτη εχθρική ή ηπιότερα μη φιλική προς το περιβάλλον μορφή τουρισμού⁸ εμφανίζεται να είναι ο μαζικός τουρισμός, ο οποίος είναι για την χώρα μας έντονα εποχικός και κυρίως παράκτιος. Αντίθετα οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι μορφές φιλικές προς το περιβάλλον υιοθετούν την μικρή κλίμακα τουριστικής ανάπτυξης, τον αειφόρο τουρισμό, την αντιεποχικότητα, τα μικρά κέρδη, τα οποία όμως μένουν στον ντόπιο πληθυσμό, την επαφή και τις φιλικές σχέσεις των ντόπιων με τους τουρίστες.

Αειφορική τουριστική ανάπτυξη σημαίνει την ανάπτυξη ενός τουριστικού προορισμού η οποία πραγματοποιείται χωρίς να καταστρέφεται το ευρύτερο περιβάλλον (φυσικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, οικονομικό κ.λπ.) ή οι πόροι του τουριστικού προορισμού (που προσέλκυσαν τον τουρίστα) και έτσι να μπορούν μελλοντικά και άλλοι τουρίστες να προσελκυστούν και να απολαύσουν εξίσου καλά και το περιβάλλον και τους πόρους τους.

Αειφόρος τουρισμός ονομάζεται κάθε μορφή τουρισμού που υπακούει στις αρχές της αειφορικής ανάπτυξης. Βασική αρχή του αειφόρου τουρισμού είναι η αρχή της χωρητικότητας που είναι το μέγεθος του τουριστικού φορτίου που μπορεί να «σηκώσει» χωρίς να διαταραχθεί η περιβαλλοντική, κοινωνική, πολιτιστική και η οικονομική ισορροπία της τουριστικής περιοχής τοπικά και χρονικά.

Παράλληλη έννοια είναι η έννοια της **φέρουσας ικανότητας τουριστικής ανάπτυξης**, που ορίζεται σαν η ικανότητα ενός τουριστικού προορισμού να δεχθεί μια συγκεκριμένη τουριστική ανάπτυξη χωρίς περιβαλλοντική διαταραχή και εκφράζει το μέγιστο επίπεδο χρήσης των περιβαλλοντικών πόρων με το οποίο διασφαλίζεται η διατηρησιμότητα, η ποιότητα και η φήμη των πόρων και η ικανοποίηση του χρήστη επισκέπτη για ένα μεγάλο χρονικό ορίζοντα (Κοκκώσης Χ.-Παρπαίρης Α.),

Αφού κατανοήθηκαν οι έννοιες του εναλλακτικού τουρισμού, της αειφορικής ανάπτυξης και του αειφόρου τουρισμού μπορεί να ορισθεί και η έννοια του οικοτουρισμού. **Οικοτουρισμός** λοιπόν είναι μια αειφορική μορφή τουρισμού Υπαίθρου που εστιάζεται κυρίως στην απόκτηση εμπειριών και γνώσεων για την φύση και ο οποίος διαχωρίζεται με τρόπο ώστε να είναι ήπιος, μη καταναλωτικός και τοπικά προσανατολισμένος. Αναπτύσσεται τυπικά σε φυσικές περιοχές και πρέπει να

⁸ Η μορφή που βλάπτει, καταστρέφει και υποβαθμίζει το περιβάλλον

συντελεί στην διατηρησιμότητα και την συντήρηση αυτών των περιοχών (Fennel D. A.,1992).

Χαρακτηριστικά του οικοτουρισμού είναι:

- 1) Ο τουριστικός προορισμός, που είναι πάντοτε η φύση, το φυσικό περιβάλλον δηλαδή με τα οικοσυστήματα του, τους φυσικούς του πόρους. Είναι το φυσικό περιβάλλον που στην πρωτογενή του μορφή του οποίου οι περιοχές δεν αλλοιώθηκαν από τις ανθρώπινες δραστηριότητες.
- 2) Το ενδιαφέρον για το περιβάλλον του προορισμού, η διατηρησιμότητα του και η συντήρηση του οπου μετά από κάθε χρήση να είναι έτοιμο να επαναχρησιμοποιηθεί.
- 3) Το ενδιαφέρον για τον τοπικό πληθυσμό. Ο οικοτουρισμός πρέπει να αναπτύσσεται σε τοπική κλίμακα, να βασίζεται στην τοπική υποδομή και τα κέρδη του να περνούν στον ντόπιο πληθυσμό για να αυξήσουν το εισόδημα του.
- 4) Η αειφορία, η ηπιότητα και το μικρό μέγεθος. Ο οικοτουρισμός είναι επίσης ήπιος, μαλακός, και αντιμαζικός.
- 5) Η γνωριμία με τη φύση, η απόκτηση γνώσεων για τη φύση και η απαίτηση εμπειριών. Ο οικοτουρισμός ονομάζεται και φυσιολατρικός τουρισμός, και αποτελεί φυγή προς τη φύση, απόδραση από το τεχνικό ανθρωπογενές κουραστικό περιβάλλον.

Εικόνα 2.4: Οικολογικός τουρισμός

Πηγή: www.xeniosmagazine.gr

Οι οικοτουρίστες είναι συνήθως ηλικιωμένοι ή συνταξιούχοι ηλικίας άνω των 50 ετών αλλά και πολλοί από αυτούς είναι νέοι ή μέσης ηλικίας, ανάλογα με το είδος της οικοτουριστικής δραστηριότητας που αναπτύσσουν. Σκοπός του οικοτουρισμού είναι να προστατέψει το περιβάλλον και να αποτελεί μέσο ικανοποίησης των

τουριστικών αναγκών όσων έχουν ευαισθητοποιηθεί για το περιβάλλον και για τα προβλήματα κακής διαχείρισης από τους ανθρώπους. Σε κάθε περιοχή που αναπτύσσεται ο οικοτουρισμός οι αρμόδιοι φορείς πρέπει να παίρνουν προληπτικά μέτρα ελέγχου και περιορισμού της τουριστικής ανάπτυξης μέσα στα πλαίσια της αειφορίας, της ηπιότητας και του μικρού μεγέθους.

2.3.5. Τουρισμός και αθλητισμός –Περιπατητικός/ Ορειβατικός τουρισμός - Χιονοδρομικός τουρισμός.

Αθλητικός τουρισμός είναι η εναλλακτική μορφή τουρισμού κατά την διάρκεια της οποίας οι τουρίστες ασκούνται, γυμνάζονται, παίζουν ή αθλούνται και συγκεκριμένα επιδίδονται σε ένα ή περισσότερα αγωνίσματα του μαζικού αθλητισμού.

Τα τελευταία χρόνια τα τουριστικά πακέτα του οργανωμένου τουρισμού περιλαμβάνουν και «αθλητικά» προϊόντα για τους τουρίστες που επιθυμούν να τα καταναλώσουν.

Στον **τουρισμό αθλημάτων Υπαίθρου** κατατάσσονται σαν μερικότερες μορφές τουρισμού, ο τουρισμός των αθλημάτων καταβάσεων ποταμών, των αθλημάτων του αιωπερισμού, ο κυνηγετικός και ο ιππικός τουρισμός.

Στον ορεινό τουρισμό κατατάσσονται ο τουρισμός των λεγόμενων ορεινών αθλημάτων όπως είναι η απλή ορειβασία, η τεχνητή ορειβασία, οι αναρριχήσεις, ο τουρισμός των ορεινών κατασκηνώσεων και η ορεινή ορειβασία. Η απλή και τεχνητή ορειβασία χαρακτηρίζονται σαν ορειβατικές δραστηριότητες και γίνεται λόγος για τον **ορειβατικό τουρισμό**.

Εικόνα 2.5: Ορειβατικός τουρισμός

Πηγή: www.akalanthis.gr

Τουρισμός χειμερινών αθλημάτων είναι η εναλλακτική μορφή τουρισμού κατά την διάρκεια της οποίας η κύρια δραστηριότητα των τουριστών είναι η ενασχόληση τους με τα χειμερινά αθλήματα. Συχνά ο χιονοδρομικός τουρισμός αναφέρεται σαν χειμερινός ή ορεινός τουρισμός.

Σιγά σιγά τα χιονοδρομικά κέντρα εξελίσσονται σε κοσμοπολίτικα κέντρα γιατί οι χιονοδρομίες γίνονται το αγαπημένο άθλημα των πλουσίων, και πολλών προσωπικοτήτων που επιζητούν των κοινωνική προβολή αν και οι περισσότεροι από αυτούς δεν χιονοδρομούν. Οι τουρίστες του χιονοδρομικού τουρισμού είναι άνθρωποι νεαροί και μέσης ηλικίας, κυρίως εύποροι και ξοδεύουν τρεις φορές περισσότερα από ότι ξοδεύει ένας μέσος τουρίστας του μαζικού παράκτιου τουρισμού. Έχει υπολογιστεί ότι από τους τουρίστες αυτούς μόνο το 1/3 επιδίδεται στις χιονοδρομίες ενώ τα 2/3 αγοράζουν τα λοιπά πλην των χιονοδρομικών προϊόντων ή απλώς επισκέπτονται τα χιονοδρομικά κέντρα.

Η χώρα μας δεν φιλοξενεί τουρίστες χιονοδρομικού τουρισμού προερχόμενους από χώρες που προέρχονται οι τουρίστες του θερινού μαζικού τουρισμού, αφού ο ελληνικός χιονοδρομικός τουρισμός βρίσκεται στα σπάργα να ακόμα και τα Ελληνικά χιονοδρομικά κέντρα δεν μπορούν ούτε κατ' ελάχιστον να συγκριθούν με τα αντίστοιχα της κεντρικής και της βόρειας Ευρώπης. Το θερμό κλίμα καθιστά πολλές φορές προβληματική τη λειτουργία των υφιστάμενων χιονοδρομικών κέντρων.

Εικόνα 2.6: Χάρτης χιονοδρομικών κέντρων Ελλάδας

Πηγή: www.hotelslines.gr

Μία ακόμα εναλλακτική μορφή τουρισμού που συνδέεται με το περιβάλλον είναι ο περιπατητικός τουρισμός, κατά της διάρκεια της οποίας κύρια δραστηριότητα είναι η πεζοπορία. Η πεζοπορία είναι απαραίτητα για τη σωματική και την ψυχική ισορροπία. Στην καθιέρωση του περιπατητικού τουρισμού σαν ανεξάρτητης εναλλακτικής μορφής τουρισμού, συντέλεσε η απόφαση της Ευρωπαϊκής ένωσης Ορειβασίας πεζοπορίας να καθιερώσει με τη βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα λεγόμενα Ευρωπαϊκά μονοπάτια μεγάλων διαδρομών τα οποία διασχίζουν όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχουν επισημανθεί επί του εδάφους. Δύο από αυτά τα μονοπάτια το E4 και το E6 ξεκινούν από την ιβηρική χερσόνησο και τη Δανία και καταλήγουν στην Ελλάδα και σαν E4 GR και E6 GR τη διασχίζουν από Βορρά προς Νότο και από Δυτικά προς τα Ανατολικά.

2.3.6. Τουρισμός και νερό- Θαλάσσιος τουρισμός- Παραλίμιος και Παραποτάμιος τουρισμός

Πολλές εναλλακτικές μορφές τουρισμού δεν θα υπήρχαν αν δεν υπήρχε το νερό. Αυτές είναι:

- Ο παράκτιος τουρισμός
- Ο θαλάσσιος τουρισμός
- Ο παραλίμιος και ο παραποτάμιος τουρισμός
- Ο ιαματικός τουρισμός

Παράκτιος τουρισμός είναι ο τουρισμός κατά τη διάρκεια του οποίου οι τουρίστες διαμένουν σε παράκτια τουριστικά θέρετρα και ξενοδοχεία και η κύρια τουριστική δραστηριότητα εκδηλώνεται κοντά ή δίπλα στις ακτές και μέσα στα νερά των αιγιαλών και συνίσταται στην ενασχόληση τους με τη θάλασσα, την άμμο, τον ήλιο και τα παράκτια παιχνίδια.

Σήμερα όταν γίνεται λόγος για μαζικό τουρισμό και για τις δυσμενείς επιδράσεις του, ο λόγος αφορά πρωτίστως τον μαζικό παράκτιο τουρισμό και τις ανησυχητικές του διαστάσεις που έχει πάρει σε ορισμένους παράκτιους τουριστικούς προορισμούς.

Η Ελλάδα θεωρείται σαν ένας από τους «παραδείσους» του παράκτιου τουριστικού τουρισμού λόγω των γεωγραφικών και κλιματολογικών της χαρακτηριστικών. Το μεγαλύτερο μέρος της ξενοδοχειακής υποδομής της αντιπροσωπεύεται από παράκτια τουριστικά θέρετρα και ξενοδοχεία που λειτουργούν

μόνο κατά τη θερινή περίοδο, γεγονός που θεωρείται επιχειρηματικό μειονέκτημα, το οποίο οι τουριστικοί επιχειρηματίες προσπαθούν να εξουδετερώσουν την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, που τα γεωγραφικά και κλιματολογικά στοιχεία της χώρας, ευνοούν.

Θαλάσσιος τουρισμός είναι ο τουρισμός του οποίου ο τουριστικός προορισμός είναι η ανοιχτή θάλασσα. Οι τουρίστες ικανοποιούν τις βασικές τουριστικές ανάγκες τους (διαμονή, ψυχαγωγία, διατροφή, άθληση) εν πλω, δηλαδή ενώ ταξιδεύουν με ένα πλοίο. Κατά τη διάρκεια του θαλάσσιου τουρισμού οι τουρίστες απολαμβάνουν τη θάλασσα και διαμένουν σε ένα παράκτιο ξενοδοχείο, ενώ κατά τη διάρκεια του θαλάσσιου οι τουρίστες ταξιδεύουν στην θάλασσα και διαμένουν σε πλωτά ξενοδοχεία.

Σε περιοχές όπου υπάρχουν λίμνες και κυρίως σε περιοχές όπου δεν υπάρχει θάλασσα και η πρόσβαση σε αυτή είναι δύσκολη, αναπτύσσεται ο παραλίμιος τουρισμός, ο οποίος είναι μια μορφή **παράκτιου τουρισμού**.

Αρκετές φορές τουριστικός προορισμός πολλών τουριστών είναι τα ποτάμια και τότε ο τουρισμός ονομάζεται παραποτάμιος και ποτάμιος τουρισμός.

Στις περιοχές που σχηματίζονται υγροβιότοποι, στις άκρες λιμνών, ποταμών ή σε παράκτιες περιοχές αναπτύσσεται κυρίως ο τουρισμός παρατήρησης πουλιών ή άλλων ειδών της πανίδας αλλά και της χλωρίδας. Αναπτύσσεται επίσης ο κυνηγετικός τουρισμός (κάτω από περιορισμούς του κυνηγιού), ο τουρισμός αλιείας, ο περιπατητικός τουρισμός και ο εκδρομικός.

Εικόνα 2.7: Δέλτα Έβρου

Πηγή: www.evros.gr

2.3.7. Τουρισμός και πολιτισμός- Πολιτιστικός τουρισμός- Θρησκευτικός τουρισμός.

Πολιτιστικός τουρισμός είναι η εναλλακτική μορφή τουρισμού που έχει σαν κύρια τουριστική δραστηριότητα την επαφή, την γνωριμία, την γνώση και απόλαυση του πολιτισμού των τουριστικών προορισμών και τη συμμετοχή ή την παρακολούθηση διαφόρων πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Χαρακτηριστικά του πολιτιστικού πολιτισμού είναι:

- ✓ Θεωρείται σαν μορφωτικός τουρισμός γιατί μέσω της τουριστικό-πολιτιστικής δραστηριότητας οι τουρίστες μαθαίνουν τον πολιτισμό του τουριστικού προορισμού.
- ✓ Συνδέεται με την έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς και του πολιτιστικού πλούτου του τουριστικού προορισμού, τα συστατικά στοιχεία των οποίων χρησιμοποιεί σαν τουριστικά προϊόντα.
- ✓ Συντελεί στην προβολή των χαρακτηριστικών του πολιτισμού, του τουριστικού προορισμού και προκαλεί την ανάπτυξη, αναβίωση και προστασία των πολιτιστικών στοιχείων από τα οποία και αυτός εξαρτάται.
- ✓ Αναπτύσσεται παράλληλα με άλλες μορφές τουρισμού.
- ✓ Θεωρείται φιλική προς το περιβάλλον μορφή τουρισμού, αφού απαραίτητη προϋπόθεση ανάπτυξης του είναι η προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, προστασία που αυτή καθαυτή θεωρείται πολιτιστική ενέργεια.

Προϋπόθεση ανάπτυξης του είναι η ευαισθητοποίηση του τοπικού πληθυσμού και των τουριστικών φορέων και η εκπαίδευσή τους στον κανονικό τρόπο διαχείρισης και προστασίας του πολιτιστικού πλούτου και τη διάθεση των πολιτιστικών προϊόντων.

Όσον αφορά την ταυτότητα του πολιτιστικού πολιτισμού, οι τουρίστες αυτοί είναι συνήθως μέσης και μεγάλης ηλικίας, υψηλού οικονομικού επιπέδου και κυρίως και υψηλού μορφωτικού επιπέδου. Μπορεί να εκδηλωθεί κατά την διάρκεια όλων των εποχών του έτους, είναι δηλαδή αντιεποχιακή μορφή, αλλά όταν αποτελεί συμπληρωματική μορφή μιας άλλης κύριας τουριστικής μορφής ακολουθεί την εποχικότητα της κύριας μορφής.

Η πληθώρα των γιορτών σε συνδυασμό με το πανανθρώπινο θρησκευτικό συναίσθημα και της ανάγκης εκδήλωσης του, αποτελούν το κίνητρο μετακίνησης πολλών ανθρώπων για θρησκευτικούς λόγους και αυτή η μετακίνηση βάσιμα θεωρείται τουριστική μετακίνηση, αφού συγκεντρώνει όλα τα χαρακτηριστικά ενός τουριστικού ταξιδιού. Οι μετακινούμενοι θρησκευόμενοι θεωρούνται τουρίστες της εναλλακτικής μορφής τουρισμού που ονομάζεται **θρησκευτικός τουρισμός**.

Εικόνα 2.8: Παναγία της Τήνου

Πηγή: www.greekphotobank.gr

Οι θρησκευτικοτουριστικές μετακινήσεις στην χώρα μας γίνονται κατά τη διάρκεια των μεγάλων χριστιανικών γιορτών και κυρίως κατά τις ημέρες των Χριστουγέννων, του νέου έτους, του Πάσχα και του Δεκαπενταύγουστου. Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι μορφή τουρισμού που δεν έχει εποχή και δεν προτιμά εποχή. Ακολουθεί αυστηρά το θρησκευτικό εορτολόγιο, ανεξάρτητα από τις εποχές του έτους και τις καιρικές συνθήκες. Είναι επίσης η μόνη μορφή που δεν διαλέγει και δεν προτιμά τους τουριστικούς προορισμούς αφού αυτοί είναι οι τόποι όπου εκδηλώνονται οι θρησκευτικές τελετές (Σφακιανάκης, 2000).

2.4 Χαρακτηριστικά ελληνικού τουρισμού

Ο ελληνικός τουρισμός ταυτίζεται σχεδόν ολοκληρωτικά με τον μαζικό παραθεριστικό τουρισμό, ο οποίος αξιοποιεί το συμβατικό ελληνικό τουριστικό προϊόν (ήλιος και θάλασσα⁹). Για το λόγο αυτό, η τουριστική αγορά οργανωμένη με προσανατολισμό την ζήτηση του συμβατικού τουριστικού προϊόντος εμφανίζει σημαντική συγκέντρωση στον χώρο και στο χρόνο.

⁹ Βλέπε κεφάλαιο 1.4.1 για συμβατικό τουρισμό.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του ελληνικού τουρισμού είναι:

- Η απήχηση της χώρας κυρίως στις αγορές της Δυτικής Ευρώπης.
- Η επικράτηση του μαζικού τουρισμού και η περιορισμένη ανάπτυξη άλλων μορφών τουρισμού.
- Η περιβαλλοντική υποβάθμιση σε μερικούς προορισμούς.
- Η έντονη εποχικότητα που καθιστά αναγκαίο τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος με δραστηριότητες που επιμηκύνουν την τουριστική περίοδο (προώθηση αστικού τουρισμού, συνεδριακού τουρισμού, τουρισμού γκολφ).
- Η μειωμένη προσβασιμότητα των προορισμών.
- Η κυριαρχία του αεροπλάνου ως μέσου άφιξης αλλοδαπών επισκεπτών.
- Το μη ικανοποιητικό επίπεδο υπηρεσιών, η απαξίωση σημαντικού ποσοστού των τουριστικών καταλυμάτων παρά την επιχειρούμενη αργή αλλά σταθερή ποιοτική αναβάθμιση του ξενοδοχειακού δυναμικού βάσει νέων πρότυπων, οι ελλείψεις σε ειδικές τουριστικές υποδομές καθώς και οι δυσλειτουργίες (κυκλοφοριακή συμφόρηση, έλλειψη χώρων στάθμευσης κ.λπ.) που παρουσιάζουν πολλοί τουριστικοί προορισμοί με την παρεπόμενη υποβάθμιση του περιβάλλοντος.
- Η ριζική ανασυγκρότηση της προβολής της στις διεθνείς αγορές και η ανάδειξη νέων μορφών τουρισμού.

(Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό, 2007).

Η έντονη εποχικότητα του μαζικού τουρισμού συνεπάγεται τη δημιουργία ενός συνόλου προβλημάτων για την τοπική κοινωνία τόσο στον οικονομικό τομέα όσο και στον τομέα της απασχόλησης. Η περιβαλλοντική υποβάθμιση σε συνδυασμό με την αυθαίρετη δόμηση και την αλλοίωση του τοπίου από εγκαταστάσεις μεγάλης κλίμακας είναι χαρακτηριστικά αποτελέσματα των μαζικών τουριστικών δραστηριοτήτων. Τέλος η μίμηση ξένων προτύπων αλλά και η εγκατάλειψη επαγγελματικών δραστηριοτήτων από σημαντικά ποσοστά του πληθυσμού ώστε να απασχοληθούν στον τομέα του τουρισμού είναι αρνητικές επιπτώσεις που παρουσιάζονται σε τοπικό επίπεδο.

Παράλληλα με τον μαζικό τουρισμό αναπτύχθηκαν στην Ελλάδα τρεις ειδικές μορφές τουρισμού ο αγροτουρισμός, ο πολιτιστικός και ο ιαματικός τουρισμός. Η ανάπτυξη των τριών μορφών αυτών συνδέθηκε με την πλούσια ιστορική και

πολιτιστική παράδοση της χώρας μας και προσέλκυε ακόμα και σε περιόδους όπου οι μεταφορές ήταν δύσκολες, τουρίστες από όλη την Ευρώπη. Όσον αφορά ειδικά τον ιαματικό τουρισμό, ο κυριότερος λόγος ανάπτυξης θεωρήθηκε η εγγώρια ζήτηση και η σημαντική διασπορά των πηγών στο χώρο (ΕΟΤ, 1999).

Πίνακας: 2.3: Χαρακτηριστικά εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Ελλάδα.

Εναλλακτική μορφή τουρισμού	Εποχικότητα	Ηλικία τουριστών	Προέλευση τουριστών	Φορέας διαχείρισης
Αγροτουρισμός	Αντιεποχικότητα/ Φάσεις γεωργίας/ Εκδηλώσεις της αγροτικής ζωής	Κυρίως συνταξιούχοι	Ημιοδαπής	Αγρότες/ Συνεταιρισμοί/ Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων/ ΕΟΤ/ ΟΤΑ κλπ
Τουρισμός υγείας	Αντιεποχικότητα	Μέση και Τρίτη ηλικία	Ημιοδαπής	ΟΤΑ (Σύνδεσμος Δήμων και Κοινοτήτων ιαματικών πηγών Ελλάδας)/ ΕΟΤ/ Διεύθυνση Υδάτινων Πόρων
Συνεδριακός τουρισμός	Αντιεποχικότητα (άνοιξη, φθινόπωρο)	Μέση ηλικία συνήθως	Ημιοδαπής (Τοπικό ή εθνικό)/Αλλοδαποί (Διεθνές)	Δημόσιοι (ΕΟΤ, Υπ. Πολιτισμού, Γραφείο Επιστημονικών και Τεχνολογικών Συνεδρίων της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας)/ Ιδιωτικοί (σύλλογοι, ενώσεις κλπ)
Οικοτουρισμός	Όλες τις εποχές	Ηλικιωμένοι και συνταξιούχοι κυρίως	Ημιοδαπής κυρίως	Δημόσιοι (ΕΟΤ, ΥΠΕΧΩΔΕ)/ Ιδιωτικοί (οικολογικές ομάδες/περιβαλλοντικοί σύλλογοι)
Αθλητικός τουρισμός	Όλες τις εποχές	Μέση και νεαρή ηλικία	Ημιοδαπής κυρίως	Υπ. Υγείας και Πρόνοιας Υπ. Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
Θαλάσσιος τουρισμός	Καλοκαιρινή περίοδος	Όλες οι ηλικίες	Ημιοδαπής κυρίως	
Χειμερινός τουρισμός	Χειμερινή περίοδος	Μέση και νεαρή ηλικία	Ημιοδαπής κυρίως	
Θρησκευτικός τουρισμός	Όλες τις εποχές	Ηλικιωμένοι και συνταξιούχοι κυρίως	Ημιοδαπής κυρίως	Υπ. Πολιτισμού, Υπ. Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
Πολιτιστικός τουρισμός	Όλες τις εποχές	Όλες οι ηλικίες	Ημιοδαπής (Τοπικό ή εθνικό)/Αλλοδαποί (Διεθνές)	Υπ. Πολιτισμού

Πηγή: Ίδια επεξεργασία από στοιχεία Σφακιανάκης, 2000

2.5 Δυνατότητες και προϋποθέσεις ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα.

Οι παραπάνω συνέπειες του μαζικού τουρισμού και δεδομένου ότι ο ανταγωνισμός μεταξύ των χωρών υποδοχής τουριστών γίνεται ολοένα και οξύτερος, κάνουν υποχρεωτική την εμφάνιση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού ώστε να δώσουν λύσεις σε ορισμένα προβλήματα της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας.

Η χώρα μας διαθέτει μεγάλες δυνατότητες αξιοποίησης των διαθέσιμων συγκριτικών πλεονεκτημάτων της. Η γεωγραφική θέση αλλά και η γεωμορφολογία του Ελληνικού χώρου προσφέρουν αξιόλογες δυνατότητες ανάπτυξης ενός μεγάλου εύρους τουριστικών δραστηριοτήτων. Ο νησιωτικός και ηπειρωτικός χώρος με τους ενδιαφέροντες οικισμούς και την σημαντική πολιτιστική παράδοση, ο ορεινός όγκος με τα χιονοδρομικά κέντρα, τα ορειβατικά μονοπάτια, το πλήθος μοναστηριών και ο αστικός με τα συνεδριακά κέντρα και τους αρχαιολογικούς χώρους αποτελούν αναμφισβήτητα πόλους τουριστικής έλξης και παρέχουν τη δυνατότητα ανάπτυξης πληθώρας εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Ελλάδα (Τσάρτας, 2000). Τα συγκριτικά της αυτά πλεονεκτήματα μπορούν να συμβάλλουν καθοριστικά στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος και να περιορίσουν το βαθμό υποκατάστασης του από τα συναφή προϊόντα του μαζικού τουρισμού άλλων ανταγωνιστριών χωρών (Τσάρτας, 2005)

Απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην χώρα μας είναι:

1. Πρωτίστως τα έργα υποδομής και τουριστικής ανωδομής. Η ανάπτυξη των μορφών αυτών προϋποθέτει τη δημιουργία εγκαταστάσεων ειδικής υποδομής, οι οποίες είναι συχνά δαπανηρές και κάποτε οριακής απόδοσης με συνέπεια να απαιτείται χορήγηση σημαντικών κινήτρων στους επενδυτές (Ελληνικός Τουρισμός, 24/2005:4).
2. Σωστή οργάνωση και σχεδιασμός και ειδικό marketing για την επίτευξη διείσδυσης της Ελλάδας στις αγορές του εναλλακτικού τουρισμού.
3. Κατάρτιση και σωστή ενημέρωση των επαγγελματιών που άμεσα ή έμμεσα σχετίζονται με τον εναλλακτικό τουρισμό.

Βιβλιογραφία

Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π., (2001), «Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη», Αθήνα, εκδόσεις Κριτική.

Κοκκώσης Χ., Παρπαίρης Α., “Φέρουσα ικανότητα: Καταλύτης διαμόρφωσης αρμονικών σχέσεων τουρισμού και περιβάλλοντος”, Τεχνικά χρονικά, Τεύχος 5/95 σελίδες 68/79.

Κραβαρίτης Κ.Ν., (1992), «Επαγγελματικός τουρισμός», Αθήνα, εκδόσεις Interbooks.

Σφακιανάκης Μ., (2000), «Εναλλακτικές μορφές τουρισμού», Αθήνα, εκδόσεις Έλλην.

Τσάρτας Π., Αυγέρου- Κολώνα Σ., Ζαχαράτος Γ., Ιακωβίδου Ο., Κοκκώσης Χ., Μπριασούλη Ε., Σπιλάνης Γ., (2000), «Τουριστική Ανάπτυξη- Πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις» Αθήνα, εκδόσεις Εξάντας.

Υπουργείο Χωροταξίας Περιβάλλοντος και Δημοσίων Έργων., (2007), «Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον τουρισμό (Σχέδιο Κοινής Υπουργικής Απόφασης), Αθήνα.

Fennel D.A., “*Ecotourism: An introduction*”, Ed. Routedledge,. London, New York 1992, p 43.

Ιστοσελίδες

www.eot.gr[επισκέφθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2008]

www.touristnews.gr[επισκέφθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2008]

www.panoranio.com[επισκέφθηκε στις 25 Ιανουαρίου 2008]

www.holidays-greece.gr[επισκέφθηκε στις 12 Φεβρουαρίου 2008]

www.traveldailynews.gr[επισκέφθηκε στις 12 Φεβρουαρίου 2008]

www.greekphotobank.gr[επισκέφθηκε στις 25 Φεβρουαρίου 2008]

www.thessaliatourism.gr[επισκέφθηκε στις 26 Φεβρουαρίου 2008]

www.xeniosmagazine.gr[επισκέφθηκε στις 26 Φεβρουαρίου 2008]

www.akalanthis.gr[επισκέφθηκε στις 26 Φεβρουαρίου 2008]

www.evros.gr[επισκέφθηκε στις 26 Φεβρουαρίου 2008]

www.synedrio.gr[επισκέφθηκε στις 10 Μαΐου 2008]

www.hotelslines.gr[επισκέφθηκε στις 12 Μαρτίου 2008]

www.united-hellas.gr[επισκέφθηκε στις 14 Μαρτίου 2008]

www.diakoporama.gr[επισκέφθηκε στις 20 Μαρτίου 2008]

www.keta-de.gr[επισκέφθηκε στις 20 Μαρτίου 2008]

www.agrotravel.gr[επισκέφθηκε στις 20 Μαρτίου 2008]

www.e-tralguide.gr[επισκέφθηκε στις 21 Μαρτίου 2008]

www.travelreport-int.gr[επισκέφθηκε στις 21 Μαρτίου 2008]

3. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ Ν. ΤΡΙΚΑΛΩΝ

3.1 Γνωριμία με τον νομό Τρικάλων

Ο νομός Τρικάλων βρίσκεται στο κέντρο της Ελλάδας είναι ένας από τους τέσσερις νομούς της περιφέρειας Θεσσαλίας και καταλαμβάνει το βορειοδυτικό τμήμα αυτής. Συνορεύει στα βόρεια με τον νομό Γρεβενών, δυτικά με τους νομούς Ιωαννίνων και Άρτας, νότια με τον νομό Καρδίτσας και ανατολικά με τον νομό Λάρισας.

Εικόνα 3.1: Θέση νομού Τρικάλων στον Ελλαδικό χώρο

Πηγή : www.trikalacity.gr

Ο νομός Τρικάλων έχει έκταση 3.389 τμ, που αντιπροσωπεύουν το 24,17% της συνολικής έκτασης της Θεσσαλίας και το 2,55% της συνολικής έκτασης της Ελλάδας. (Νημάς Θ.,1990)

Ο πληθυσμός του βάσει της τελευταίας απογραφής του 2001, είναι 139.548 κάτοικοι. Απαρτίζεται από δύο επαρχίες, αυτή των Τρικάλων με πληθυσμό 110.481 κατοίκους και αυτή της Καλαμπάκας με πληθυσμό 28.465 κατοίκους. Πρωτεύουσα του νομού είναι η πόλη των Τρικάλων, στην οποία σήμερα ζούνε 70.000 κάτοικοι .Ο νομός συγκεντρώνει το 1,3% του πληθυσμού της χώρας, με φυσική μείωση πληθυσμού 1,9% (κατά τάξη 32ος), ενώ το 1997 κατατάχθηκε 43ος στο δείκτη του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. με 66,9% επί του μέσου όρου της Ελλάδας.

(Νομαρχια Τρικάλων)

Πίνακας 3.1: Πληθυσμός νομού Τρικάλων στις τελευταίες απογραφές

	1961	1971	1981	1991	2001
ΕΛΛΑΔΑ	8.388.553	8.768.641	9.740.417	10.259.900	10.939.771
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	689.927	659.913	695.654	734.846	754.593
ΝΟΜΟΣ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	142.781	133.417	134.207	138.956	139.548

Πηγή: ΕΣΥΕ

Εικόνα 3.2: Νομός Τρικάλων και γύρω νομοίΠηγή : www.trikalacity.gr

3.1.1 Μορφολογία νομού Τρικάλων

Το κύριο χαρακτηριστικό της γεωμορφολογίας του νόμου, είναι η ορεινότητα του εδάφους, η έντονη κάλυψη από παραγωγικά δάση και οι μεγάλες εκτάσεις βοσκοτόπων. Το 66% της έκτασης είναι ορεινό, το 14% ημιορεινό και μόνο το 20% πεδινό.

Όσον αφορά στις χρήσεις γης, έχουμε:

- Βοσκότοποι 42%
- Δάση 30%
- Γεωργική γη 20%
- Λοιπές εκτάσεις 8%

3.1.2 Απασχόληση- παραγωγή –μεταποίηση

Σχετικά με τη δομή του παραγωγικού συστήματος του νομού Τρικάλων, πρέπει να σημειώσουμε ότι στηρίζεται κυρίως στον πρωτογενή τομέα. Συγκεκριμένα, στον τομέα της γεωργίας καλλιεργούνται γύρω στα 670.000 στρέμματα (20% της συνολικής έκτασης) με σημαντική παραγωγή σε δυναμικές καλλιέργειες όπως βαμβάκι, καπνός, οπωροκηπευτικά, σιτάρι, καλαμπόκι κλπ.

Τα δάση από την πλευρά τους (το 30% του νομού καλύπτεται από αυτά), τα οποία είναι κυρίως ελάτης, δρυός και οξιάς, αποτελούν σημαντική πηγή παραγωγής πρώτης ύλης (ετήσια παραγωγή 150.000 τόνοι ξυλείας συνολικά, στρογγυλής και καύσιμης) αλλά και απασχόλησης για τους κατοίκους των ορεινών περιοχών.

Η σχετικά μικρή κλίμακα βιομηχανικής παραγωγής και ο έντονα δασικός και γεωργοκτηνοτροφικός χαρακτήρας της περιοχής, προσδιορίζουν σαφώς και τον χαρακτήρα της απασχόλησης, που διοχετεύεται στον πρωτογενή κύριο τομέα. Στον άξονα Καλαμπάκας- Μετεώρων- Πύλης και των γύρω χωριών, λόγω των ποικίλων δραστηριοτήτων, η απασχόληση καλύπτει και τους τρεις τομείς της οικονομίας, με σημαντικό ποσοστό απασχολούμενων- πλήρως και αποκλειστικά –με τον τουρισμό κυρίως στην Καλαμπάκα, στο Καστράκι άλλα και στο Περτούλι και την Ελάτη (τουριστικοί προορισμοί στα ορεινά Τρίκαλα).

Στις ορεινές περιοχές του νομού, λόγω της δασικής κάλυψης της περιοχής, η απασχόληση αφορά κυρίως τα δάση, την κτηνοτροφία και τον τουρισμό, -εξ' αιτίας του υψηλού παραθεριστικού τουρισμού, με συμπληρωματική τη γεωργία. Στην υπόλοιπη πεδινή περιοχή οι κάτοικοι ασχολούνται με την γεωργία (δυναμικές καλλιέργειες, γεωργικές επιχειρήσεις, θερμοκήπια κλπ). Στην πόλη τέλος, το μεγαλύτερο μέρος ασχολείται με την παροχή υπηρεσιών (εμπόριο, υπηρεσίες, μικρές και μεσαίες βιοτεχνίες, οικοδομές κλπ), και αρκετά σημαντικό ποσοστό εργαζομένων στις βιομηχανίες της περιοχής, τόσο μέσα και γύρω από την πόλη, όσο και κατά μήκος των οδικών αξόνων Τρικάλων-Καλαμπάκας, Τρικάλων- Λάρισας, Τρικάλων – Καρδίτσας και Τρικάλων – Πύλης.

Πρέπει να τονιστεί ο συμπληρωματικός χαρακτήρας της απασχόλησης των αγροτών των ορεινών περιοχών, των οποίων τα εισοδήματα συμπληρώνονται και από τις διάφορες εποχιακές εργασίες. Πράγματι, αρκετοί αγρότες των περιοχών αυτών μετακινούνται κάθε χρόνο σ' άλλες περιοχές της χώρας για εποχιακές εργασίες. (όπως τρύγος, ελιές, κλπ.)

Όσον αφορά την μεταποίηση, λόγω του αγροτικού χαρακτήρα της περιοχής, οι περισσότερες μονάδες μεταποίησης σχετίζονται με τα προϊόντα του πρωτογενή τομέα (μάλλινα, βαμβακερά, τυροκομικά, αλλαντικά, προϊόντα ξύλου). Η διάθεση της αγροτικής παραγωγής έχει αποδέκτες τις Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών και τους ιδιώτες, τόσο της περιοχής όσο και του λοιπού Νομού ενώ σημαντικές είναι και οι εξαγωγές σε βαμβάκι, πεπονοειδή κλπ. Σημαντικό να αναφερθεί ότι η συμμετοχή του δευτερογενή τομέα στο Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν είναι της τάξης του 25%, ενώ για το σύνολο της χώρας ξεπερνά το 33%. Στο νομό μας λειτουργούν σήμερα γύρω στις 50 βιομηχανίες, πάνω από 2.200 βιοτεχνίες, και 2.760 επαγγελματικές και εμπορικές επιχειρήσεις. (Νημάς Θ., 1990).

3.2 Γνωριμία με την πόλη

Τρίκαλα: πόλη της δυτικής Θεσσαλίας, πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού και έδρα του δήμου Τρικκαίων. Ο πληθυσμός της πόλης ανέρχεται σε 70.000 κατοίκους, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του 2001. Η πόλη βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα της Θεσσαλικής πεδιάδας, σε υψόμετρο 115μ., και έχει εδαφική επιφάνεια 69τ.χλμ. Τα Τρίκαλα μπορούν να συνδυάσουν τόσο την "απλά" του κάμπου όσο και την μαγεία του βουνού.

Εικόνα 3.3: Τρίκαλα

Πηγή : www.trikalacity.gr

Στα Τρίκαλα είναι συγκεντρωμένες όλες οι διοικητικές, στρατιωτικές και εκκλησιαστικές υπηρεσίες της περιοχής. Παράλληλα τα Τρίκαλα είναι το εμπορικό και οικονομικό κέντρο του νομού και γενικότερα της δυτικής Θεσσαλίας. Πρόκειται για μια σύγχρονη πόλη, με σύγχρονο ρυμοτομικό σχέδιο, με πολλές ομορφιές, ανοιχτές πλατείες, πάρκα και πεζοδρόμους.

Τα Τρίκαλα είναι μια πόλη που η ζωή κυλά ήρεμα. Όλα αυτά που αγχώνουν καθημερινά τους ανθρώπους των μεγάλων πόλεων, στα Τρίκαλα δεν υφίστανται. Δεν υπάρχει ο όρος "χρόνος για να πάω κάπου". Η πιο μεγάλη απόσταση είναι 10 λεπτά με το αυτοκίνητο, ενώ μέσο μεταφοράς είναι κυρίως το ποδήλατο.

Ο Ληθαίος ποταμός¹⁰ είναι το σημείο αναφοράς των Τρικάλων. Πράγμα σπάνιο για ελληνική πόλη να διασχίζεται από ποτάμι. Η εναλλαγή του τοπίου με τις γεμάτες πράσινο όχθες του και τα πανύψηλα καταπράσινα δέντρα το καλοκαίρι αλλά και με τα γυμνά από φύλλα δέντρα τον χειμώνα, μαγεύει τον επισκέπτη όποια στιγμή του χρόνου κι αν έλθει στα Τρίκαλα. Η πόλη έχει αρκετά αξιοθέατα και σώζει πολλά καλοφτιαγμένα αρχοντικά. (www.3kala.gr).

Εικόνα 3.4: Εικόνα Ληθαίου ποταμού στο κέντρο της πόλης

Πηγή : www.trikala.gr

Οι δύο όχθες του ποταμού συνδέονται με πολλές γέφυρες. Η κεντρική πεζογέφυρα κατασκευάστηκε το 1886 από Γάλλους μηχανικούς. Είναι ο συνδετικός κρίκος της πόλης καθώς ενώνει τον πιο εμπορικό δρόμο των Τρικάλων, την οδό Ασκληπιού με την Κεντρική πλατεία των Ηρώων Πολυτεχνείου. (www.trikala.gr)

Εικόνα 3.5: Κεντρική γέφυρα Ληθαίου ποταμού

Πηγή : www.trikala.gr

Φρούριο

Στα βόρεια της πόλης των Τρικάλων δεσπόζει επιβλητικό το Φρούριο με τον Πύργο και το Ρολόι του. Το Φρούριο φιλοξενεί το υπαίθριο θέατρο όπου κάθε καλοκαίρι ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει ποικίλες θεατρικές παραστάσεις και

¹⁰ Εδώ γεννήθηκε ο πρώτος γιατρός της αρχαιότητας, ο Ασκληπιός

συναυλίες. Μπορεί, επίσης, να επισκεφθεί τον Πύργο του Ρολογιού και να θαυμάσει από ψηλά ολόκληρη την πόλη και μεγάλο μέρος του θεσσαλικού κάμπου.

Εικόνα 3.6: Είσοδος του Φρουρίου των Τρικάλων

Πηγή : www.trikalacity.gr

Βαρούσι

Εκείνο που έχει ταυτιστεί με την πόλη των Τρικάλων είναι το Βαρούσι, παραδοσιακή συνοικία που αναπτύσσεται, κατά μήκος της ανατολικής παρειάς του φρουρίου και μέχρι πριν από μερικά χρόνια θεωρούνταν αρχοντική γειτονιά της πόλης. Το Βαρούσι διακρίνεται για τα όμορφα αρχοντικά με τους περίτεχνους αρχιτεκτονικούς ρυθμούς, τα μικρά εκκλησάκια που ξεφυτρώνουν ανάμεσα τους και τις μακριές μαρκίζες. Τα γραφικά και στενά σοκάκια του έγιναν γνωστά ως «Στενά του Σακαφλιά» στα τραγούδια του Βασίλη Τσιτσάνη¹¹. Ολόκληρη η συνοικία έχει χαρακτηριστεί διατηρητέα με αποτέλεσμα οι νέες κατοικίες να χτίζονται σύμφωνα με τα παλιά πρότυπα. (www.buildings.gr)

Εικόνα 3.7: Στενά Βαρουσίου- Ρολόι

Πηγή : www.3kala.gr

¹¹ Ρεμπέτης, μάγκας του μεσοπολέμου

Παλιά Μανάβικα

Συνέχεια του Βαρουσίου αποτελεί η γειτονιά, παλιά μανάβικα. Εδώ βρισκόταν παλιά τα μανάβικα της πόλης ενώ σήμερα τα καταστήματα πλήρως ανακαινισμένα, στο μεγαλύτερο βαθμό, έχουν μετατραπεί σε παραδοσιακές ταβέρνες, εστιατόρια και μπαράκια, διατηρώντας την παραδοσιακή τους μορφή και την συνέχειά τους στο χρόνο. Τα Μανάβικα με την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική τους ομορφιά εξακολουθούν να προσελκύουν την προσοχή των Τρικαλινών αλλά και των επισκεπτών της πόλης

Εικόνα 3.8: Παλιά Μανάβικα

Εικόνα 3.9: Τοιχογραφία στα Μανάβικα

Πηγή : www.3kala.gr

Ασκληπιείο Τρίκης

Στο κέντρο της πόλης σώζεται το Ασκληπιείου Τρίκης, το αρχαιότερο ιερό του Ασκληπιού, στο οποίο προσέτρεχαν όλοι οι ασθενείς του ελλαδικού χώρου για θεραπεία.. Υπολογίζεται ότι το κυρίως Ασκληπιείο βρίσκεται κάτω από την παλιά πόλη, το Βαρούσι, κάτω από το λόφο του Φρουρίου.

Εικόνα 3.10: Ασκληπιείο

Πηγή : www.trikalacity.gr

Κουρσούμ Τζαμί

Το Κουρσούμ Τζαμί βρίσκεται νότια της πόλης, κτίστηκε στα μέσα του 16ου αι, είναι χαρακτηριστικό μνημείο της ανατολικής αρχιτεκτονικής και ξεχωρίζει για τον μεγαλοπρεπή θόλο του. Το 1993 το Τζαμί ανακατασκευάστηκε και είναι μνημείο προστατευόμενο από την UNESCO. Βόρεια του Τζαμιού βρίσκεται ο ιερός ναός του Αγίου Κωνσταντίνου – ένα σπάνιο στιγμιότυπο συνύπαρξης του Χριστιανισμού με το Ισλάμ

Εικόνα 3.11: Κουρσούμ Τζαμί

Πηγή : www.trikala.gr

Μύλος Ματσόπουλου

Το συγκρότημα του Μύλου σήμερα αποτελεί ένα ιστορικό - βιομηχανικό μνημείο, που βρίσκεται μέσα σ' ένα χώρο πνιγμένο στο πράσινο. Ο Μύλος σήμερα, ο οποίος έχει συντηρηθεί κατά το μεγαλύτερο μέρος του, λειτουργεί ως πολιτιστικό κέντρο. Λειτουργεί σε μόνιμη βάση ο Δημοτικός Κινηματογράφος (θερινός-χειμερινός), το Δημοτικό Θέατρο και καφετέρια. Επίσης λειτουργεί και συνεδριακός χώρος, και αίθουσα πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Εικόνα 3.12: Όψεις μύλου Ματσόπουλου

Πηγή : www.trikalacity.g

Άλσος Προφήτη Ηλία- Ζωολογικός κήπος

Στο βόρειο τμήμα της πόλης βρίσκεται ο πευκόφυτος λόφος του Προφήτη Ηλία, με το σταυροειδές εξωκλήσι του Προφήτη Ηλία του έτους 1896. Ο λόφος αποτελεί ένα πραγματικό πνεύμονα πρασίνου για την πόλη. Στον λόφο του προφήτη Ηλία βρίσκεται ο ζωολογικός κήπος της πόλης,

Εικόνα 3.13: Εικόνα απ' το άλσος του Προφήτη Ηλία

Πηγή : www.trikala.gr

Μουσεία στην πόλη

- **Αρχαιολογική Συλλογή Τρίκκης:** διαθέτει δύο αίθουσες, οι οποίες φιλοξενούν αντικείμενα από την 6η χιλιετία (νεολιθική εποχή, εποχή χαλκού, γεωμετρική εποχή, κλασσικά χρόνια, ελληνιστικά και ρωμαϊκά χρόνια), ως τα υστεροβυζαντινά χρόνια και ευρήματα ανασκαφών από τα Τρίκαλα και τις γύρω περιοχές.
- **Δημοτικό Λαογραφικό Μουσείο:** αποτελεί εξαιρετο δείγμα αστικής αρχιτεκτονικής και μνημείο της τοπικής ιστορίας. Τα εκθέματα αναπτύσσονται με τέτοιο τρόπο, ώστε ο επισκέπτης, να παίρνει μια αρκετά αντιπροσωπευτική εικόνα της ζωής και της κουλτούρας του τόπου.
- **Κέντρο Ελληνικής Μουσικής Τρικαλινών Δημιουργών:** ιδρύθηκε με σκοπό τη συγκέντρωση, διάσωση και προβολή της πλούσιας μουσικής κληρονομιάς της πόλης μας. Στο Κέντρο Ελληνικής Μουσικής εκτίθενται προσωπικά είδη, χειρόγραφα, παρτιτούρες, βιβλία, δίσκοι, κασέτες, βιντεοταινίες, έντυπο υλικό, χρυσοί δίσκοι και οτιδήποτε έχει σχέση με τη ζωή και το έργο των Τρικαλινών δημιουργών¹².
- **Δημοτικό Ιστορικό Αθλητικό Μουσείο:** παρουσιάζεται η ιστορία του αθλητισμού της πόλης και των πρωτεργατών από το 1896. Περιλαμβάνει ιστορικό τμήμα του τοπικού αθλητισμού, τμήμα ορειβασίας, εκπαιδευτικό

¹² Β. Τσιτσάνης, Καλδάρας, Κ. Βίρβο, Δ. Μητροπάνο, Γ. Σαμολαδά κ. .ά

τμήμα, και τμήμα όπου γίνεται αναφορά στους Ολυμπιακούς και Παραολυμπιακούς αγώνες.

- **Κέντρο Ιστορίας και Πολιτισμού Εταιρείας Κλιάφα:** πολυδύναμο Πολιτιστικό Κέντρο που λειτουργεί ως Μουσείο της Πόλης. Περιλαμβάνει αίθουσα της Τοπικής Ιστορίας, αίθουσα αφιερωμένη στην Εταιρεία Κλιάφα¹³, παραδοσιακό Τυπογραφείο, την μοναδική στην Ελλάδα συλλογή πώματα μπουκαλιών από όλων τον κόσμο και το Παλαιό Φαρμακείο του 1890 πωμάτων αεριούχων ποτών.
- **Μουσείο Ιεράς Μητρόπολης:** περιλαμβάνει το εκκλησιαστικό μουσείο (ιερές εικόνες, λειτουργικά σκεύη, ιερά άμφια κα), το λαϊκό μουσείο (αντικείμενα λαϊκής τέχνης, οικιακά σκεύη, υφαντά, κεντήματα κα), και την βιβλιοθήκη (παλαιότυπα, περγαμινές, ευαγγέλια κα).
- **Μουσείο Δημήτρη & Λέγκως Κατσιοκογιάννη:** αντικατοπτρίζει σε όλες τις εκφάνσεις του, τον αγώνα του λαού μας για κοινωνική δικαιοσύνη, αδελφοσύνη και ειρήνη. Απαριθμεί 1236 πίνακες, 114 γλυπτά και σχέδια πρώτης έμπνευσης.

Στα Τρίκαλα επίσης βρίσκονται και τρεις **πινακοθήκες**:

- **Δημοτική πινακοθήκη** (στεγάζεται στο Πολιτιστικό Κέντρο Τρικάλων).
- **Πινακοθήκη Δημήτρη και Λέγκως Κατσιοκογιάννη** (στεγάζεται στο Λαογραφικό μουσείο).
- **Πινακοθήκη Θεόδωρου Μάρκελλου** (στο ομώνυμο κτίριο).

(www.trikalacity.gr)

Εκπαιδευτικά ιδρύματα

Στα Τρίκαλα εδώ και μερικά χρόνια λειτουργεί το Τμήμα Φυσική Αγωγής και Αθλητισμού (ΤΕΦΑΑ), το οποίο άρχισε τη λειτουργία του ως αυτόνομο τμήμα (υπαγόμενο πάντα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας) μέσα στη δεκαετία του '90.

Ακόμα στα Τρίκαλα βρίσκεται εδώ και χρόνια και η Σχολή Μονίμων Υπαξιωματικών (ΣΜΥ).

¹³ εργοστάσιο παραγωγής αεριούχων ποτών.

Τα τελευταία χρόνια δημιουργήθηκε και λειτουργεί η Σχολή Συντήρησης και Αποκατάστασης Μνημείων.

Νέες τεχνολογίες

Τα Τρίκαλα παρουσιάζουν έναν εντυπωσιακό δυναμισμό και στον τομέα της εφαρμογής νέων τεχνολογιών, σε σημείο ώστε το 2004 να πάρουν τον τίτλο της πρώτης ψηφιακής πόλης της Ελλάδας. Η ιδέα που γεννήθηκε το 2002, με τη δημιουργία του φορέα e-trikalala, για την καλύτερη χρήση των ευρωπαϊκών προγραμμάτων με σκοπό την ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στην τοπική κοινωνία, καλύτερη εξυπηρέτηση του πολίτη, απλούστευση των διαδικασιών, ασφάλεια της ζωής των πολιτών και εκπαίδευση των πολιτών στη χρήση του διαδικτύου με απώτερο σκοπό τη συμμετοχή στις δημοκρατικές "διαδικασίες, προχώρησε την επόμενη χρονιά στη σύσταση γραφείου για το επιχειρησιακό πρόγραμμα Κοινωνία της Πληροφορίας και κατέληξε τον Οκτώβριο του 2004 στη σύνταξη του ίδιου επιχειρηματικού σχεδίου λειτουργίας ψηφιακής πόλης. Έκτοτε η μία πρωτοβουλία διαδέχεται την άλλη με ραγδαίο ρυθμό, με αποτέλεσμα σήμερα στην πόλη των Τρικάλων να λειτουργούν ή να είναι κοντά στο σημείο έναρξης λειτουργίας τους τα προγράμματα:

- Δωρεάν ασύρματο δίκτυο ευρείας ζώνης, που καλύπτει το σύνολο των περίπου 50.000 κατοίκων της πόλης (15-20.000 νοικοκυριά) - έχουν ανοιχτεί 5.000 κωδικοί, εκ των οποίων δραστηριοποιούνται κατά μέσο όρο 600 κάθε μέρα.
- Hot spots προϋπολογισμού 75.000 ευρώ σε τρία κεντρικά σημεία, για δημότες αλλά και για επισκέπτες.
- Δημοσθένης: η online (παράλληλα με την τηλεφωνική και την έντυπη) εκδοχή του προγράμματος καταγραφής και επίλυσης καθημερινών αιτημάτων (αντικατάσταση λαμπτήρων, αποκομιδή απορριμμάτων, αποκατάσταση προβλημάτων οδοποιίας, έλεγχος παράνομης στάθμευσης, προβλήματα αποχέτευσης, καθαρισμός σχολείων κ.ο.κ.).
- Ζωντανή μετάδοση των συνεδριάσεων του δημοτικού συμβουλίου μέσω διαδικτύου.
- Κέντρο τηλεπρόνοιας, προϋπολογισμού 105.434 ευρώ.
- Ηλεκτρονικό αποκεντρωμένο ΚΕΠ.

- Ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα ευφών μεταφορών προϋπολογισμού 654.095 ευρώ, με αντικείμενο την ανάπτυξη και λειτουργία ενός ενοποιημένου και Πλήρους συστήματος που θα παρέχει τα μέσα για τη διαχείριση συγκοινωνιακών δεδομένων, την παρακολούθηση του στόλου των δημοτικών οχημάτων και την πληροφόρηση των πολιτών για θέματα κυκλοφορίας και parking κατά τα πρότυπα καλών πρακτικών σε αντίστοιχου μεγέθους πόλεις της Ευρώπης.
- Ολοκληρωμένο γεωγραφικό πληροφοριακό σύστημα (ΓΠΣ/GIS) του δήμου.
(www.trikala.gr)

Ψηφιακές πόλεις

Ο δήμος Τρικκαίων πρωταγωνιστεί και σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς συμμετέχει ως συντονιστής-εταίρος στο σχήμα «Ψηφιακές Πόλεις ΑΕ», μαζί με άλλους επτά μεγάλους δήμους της ευρύτερης περιοχής (Κατερίνης, Λάρισας, Λαμίας, Γρεβενών, Καρδίτσας, Βόλου και Νέας Ιωνίας Μαγνησίας), μεγάλες εταιρείες από το χώρο της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών (Vodafone, Ericsson, Forthnet, IMC) χρηματοοικονομικά ιδρύματα (Συνεταιριστική Τράπεζα Ν. Τρικάλων, Συνεταιριστική Τράπεζα Ν. Φθιώτιδας, Συνεταιριστική Τράπεζα Ν. Πιερίας, Συνεταιριστική Τράπεζα Ν. Καρδίτσας). Με την ένωση αυτή επιτυγχάνεται ο στόχος της πληθυσμιακής κάλυψης του ενός εκατομμυρίου κατοίκων, γεγονός που την καθιστά το μεγαλύτερο σε περιφερειακό επίπεδο άξονα ψηφιακής ανάπτυξης στη χώρα και τρίτο μετά από αυτούς της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης.

Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει το πρόγραμμα e-dialogos, αφορά την πρακτική χρήση νέων τεχνολογιών για την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων του δήμου. Χωρίζεται στα εξής σκέλη: 1) Ηλεκτρονικές δημοσκοπήσεις. 2) Συλλογή e-υπογραφών: πρόκειται για διαδικασία που εκκινείται με πρωτοβουλία πολιτών και αποτελεί το ηλεκτρονικό αντίστοιχο της συλλογής υπογραφών. 3) Ηλεκτρονική διαβούλευση: διαδικασία που εκκινείται με πρωτοβουλία του δήμου, που καθορίζει και την ατζέντα της διαβούλευσης.
(www.trikala.gr)

3.3 Άλλες σημαντικές πόλεις του νομού Τρικάλων

3.3.1 Καλαμπάκα- Καστράκι- Μετέωρα

Κτισμένη στους πρόποδες των Μετεωρίτικων βράχων, είναι η πρωτεύουσα της δεύτερης επαρχίας του νομού Τρικάλων, η Καλαμπάκα. Αποτελεί πέρασμα όχι μόνο για να επισκεφτεί κανείς τα Μετέωρα αλλά τα Χάσια και τον Κόζιακα, ενώ αποτελεί πέρασμα και για την Ήπειρο.

Σήμερα η πόλη παρουσιάζει ραγδαία εξέλιξη, χάρη κυρίως στον τουρισμό και την επίσκεψη εκατομμυρίων τουριστών απ' όλο τον κόσμο στα Μετέωρα, ένα μοναδικό γεωλογικό και θρησκευτικό φαινόμενο. Άξια επίσκεψης είναι η παλιά πόλη (Σπωτός) που έχει αναπλαστεί πρόσφατα, η μοναδική στην Ελλάδα Σχολή Ευλογητικής και το παραδοσιακό χαλκουργείο. Από πλευράς καταλυμάτων υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία κάθε κατηγορίας (συνολικά πάνω από 2.300 κλίνες), Κάμπινγκ και Ενοικιαζόμενα Δωμάτια.

Εικόνα 3.14: Καλαμπάκα

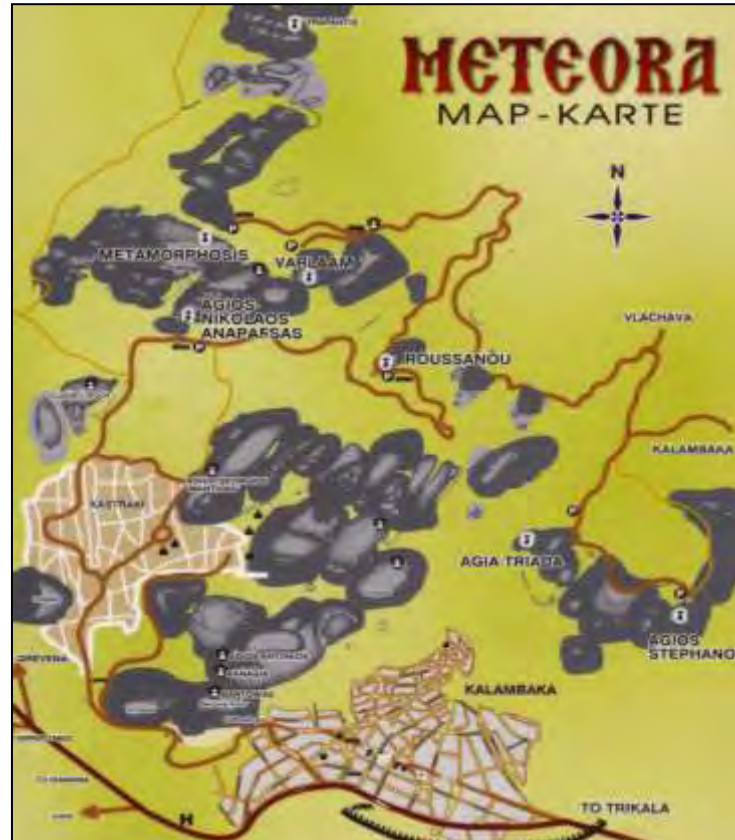
Πηγή : Νομαρχία Τρικάλων

Στο δρόμο για τα Μετέωρα βρίσκεται το γραφικό χωριό Καστράκι, με την χαρακτηριστική του παραδοσιακή ζωή και τις πλούσιες φυσικές του ομορφιές, τις οποίες ιδιαίτερα τονίζει και χρωματίζει το υποβλητικό τοπίο των θεόκτιστων βράχων της μοναστικής πολιτείας. Ένα βυζαντινό κάστρο του οποίου ακόμη σώζονται λίγα ερείπια, έδωσε το όνομα στο χωριό. Το Καστράκι συνδέθηκε στενά με την ιστορία του μετεωρικού μοναχισμού, αφού στην περιοχή αυτή τα μοναστήρια κατείχαν από αιώνες.

Εικόνα 3.15: Καστράκι

Πηγή : Νομαρχία Τρικάλων

Τα Μετέωρα- αυτή η μοναδική Πολιτεία των Βράχων- αποτελούν το μεγαλύτερο και σημαντικότερο, μετά τον Άγιο Όρος, ορθόδοξο Μοναστικό Κέντρο του Ελλαδικού χώρου.

Εικόνα 3.16: Χάρτης Μετεώρων

Πηγή : www.trikalacity.gr

Από τα 24 μοναστήρια, σήμερα, άλλα βρίσκονται σε ερειπωμένη κατάσταση ενώ σώζονται ακέραιες και λειτουργούν οι Ιερές μονές Μεγάλου Μετεώρου, Αγίας Τριάδος, Αγίου Στεφάνου, Ρουσάνου, και Αγίου Νικολάου Αναπαυσά

Τα Μετέωρα για την χριστιανική, ιστορική, αρχιτεκτονική καλλιτεχνική και γεωλογική μαρτυρία τους είναι αναγνωρισμένα ως διατηρητέο και προστατευόμενο μνημείο της ανθρωπότητας από την UNESCO και άλλους διεθνείς οργανισμούς. Ο χώρος των Αγίων Μετεώρων από το 1995 με νόμο της πολιτείας¹⁴ και ως συνέχεια σχετικής αποφάσεως από το 1990 της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος-ανακηρύχτηκε «τόπος ιερός αναλλοίωτος και απαραβίαστος», γεγονός που εξασφαλίζει την Ορθόδοξη αυθεντικότητα του και την αποτελεσματική προστασία του.

Μέσα στις διάφορες κοιλότητες των βράχων καταφεύγουν καθημερινά ασκητές από διάφορα μέρη της Ελλάδας και κυρίως από τη γύρω περιοχή. Τα Μετέωρα, λόγω των σημαντικών αναρριχητικών πεδίων που διαθέτουν, έχουν αναδειχθεί σε παγκόσμιο αναρριχητικό προορισμό.

Εικόνα 3.17: Ι. Μ. Μεγάλου Μετεώρου

Εικόνα 3.18: Ι. Μ. Ρουσάνου

Πηγή : Νομαρχία Τρικάλων

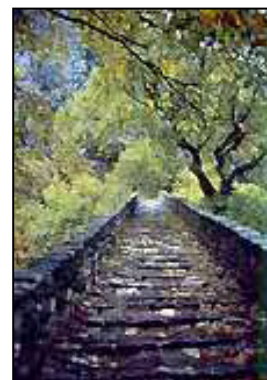
¹⁴ ν. 2531/11.10.95

3.3.2 Πύλη

Η Πύλη είναι κωμόπολη του νομού, βρίσκεται στην είσοδο της πεδινής περιοχής της Θεσσαλίας προς τα ορεινά της Πίνδου. Τα δύο αντικριστά βουνά: Κόζιακας και Ίτανος που διαχωρίζονται από τον Πορταϊκό (Πορτιάτη) ποταμό σχηματίζουν μία φυσική μεγαλόπρεπη Πύλη, απ' όπου και το όνομα της κωμόπολης. Αποτελεί πέρασμα για να μεταβεί κανείς στην Ελάτη, το Περτούλι, τον Ασπροπόταμο, τα Στουρναραίικα, την Άρτα.

Στην Πύλη μπορεί κανείς να επισκεφτεί τη μοναδική βυζαντινή εκκλησία η οποία βρίσκεται απέναντι, στην Πόρτα-Παναγιά και χρονολογείται από την εποχή της Άννας Κομνηνής (1283 μ.Χ.). Αξιοσημείωτο είναι το μονότοξο λίθινο γεφύρι επί του Πορταϊκού, στα στενά (1514 μ.Χ.). Γεφυρώνει τον Ίταμο με τον Κόζιακα και ήταν η μοναδική δίοδος των ορεινών πληθυσμών από και προς την πεδιάδα των Τρικάλων.

Εικόνα 3.19: Πόρτα Παναγιά- γέφυρα

Πηγή : Νομαρχία
Τρικάλων

3.3.3 Ελάτη- Περτούλι

Ακολουθώντας τον ανηφορικό δρόμο στις πλαγιές του Κόζιακα 13 χιλιόμετρα μετά την Πύλη και σε υψόμετρο 900 μέτρων φτάνουμε στην Ελάτη, το μεγαλύτερο από τα ορεινά χωριά του νομού Τρικάλων και το πιο τουριστικά ανεπτυγμένο. Η Ελάτη διαθέτει σήμερα όλες εκείνες τις υποδομές και προδιαγραφές που την αναδεικνύουν ως τουριστικό προορισμό «πρώτης γραμμής» για όλες τις εποχές του έτους. Παρέχει στον επισκέπτη ένα μοναδικού κάλλους φυσικό περιβάλλον, φιλοξενία σε άφθονα γραφικά καταλύματα, και ανεπανάληπτους για τις

παραδοσιακές γεύσεις τους χώρους εστίασης. Είναι το ορμητήριο για μοναδικές σε ομορφιά διαδρομές, μέσα στο πυκνό ελατόδασος, για οδηγούς και πεζοπόρους.

Επόμενο μεγάλο χωριό είναι το Περτούλι. Αυτό που κάνει το χωριό να ξεχωρίζει είναι τα γραφικά πέτρινα σπίτια του με τις κόκκινες ή πέτρινες στέγες. Το Περτούλι είναι λιγότερο τουριστικά ανεπτυγμένο από την κοντινή Ελάτη, με λιγότερα αλλά υψηλότερης ποιότητας και αισθητικής καταλύματα.

Εικόνα 3.20: Εικόνα χωριού Ελάτης

Πηγή Νομαρχία Τρικάλων

Για τους φίλους του σκι λειτουργεί το χιονοδρομικό κέντρο Περτουλίου, που απευθύνεται κυρίως σε λιγότερο έμπειρους σκιέρ, εξοπλισμένη όμως με σκί-λιφτ και πρόσφατα με τελεφερίκ, ενώ για τους φίλους της αναρρίχησης σε μικρή απόσταση από το χωριό, στην θέση Κόκκινος Βράχος, βρίσκονται τρεις αναρριχητικές διαδρομές.

Εικόνα 3.21: Χιονοδρομικό κέντρο ΠερτουλίουΠηγή : www.3kala.gr

Το δάσος Περτουλίου είναι ένα από τα πιο όμορφα και καλοδιατηρημένα δάση ελάτης στην Ελλάδα. Σ' αυτό έχει συμβάλει το γεγονός ότι την εκμετάλλευση και χρήση του εν λόγω δάσους έχει με εκατονταετές συμβόλαιο το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Πλήρως εναρμονισμένες με το φυσικό περιβάλλον είναι και οι εγκαταστάσεις του Πανεπιστημίου στο Περτούλι , στις οποίες κατά τους θερινούς μήνες γίνεται η πρακτική εξάσκηση των φοιτητών Δασολογίας. Και ο δρόμος συνεχίζει στα επόμενα πανέμορφα ορεινά χωριά του Δήμου Αιθίων , Νεραιδοχώρι , Δέση , Πύρρα , Γαρδίκι , μέχρι την Κοινότητα Ασπροποτάμου και τις πηγές του πολυσυζητημένου Αχελώου.

Εικόνα 3.22: Περτουλιώτικα λιβάδιαΠηγή : www.trikalacity.g

3.3.4 Περιοχή Ασπροποτάμου

Το πιο όμορφο κομμάτι της Πίνδου στο Νομό Τρικάλων είναι αναμφίβολα η περιοχή του Ασπροποτάμου. Από εδώ πηγάζει ο Αχελώος που ονομάζεται Ασπροπόταμος, όνομα το οποίο χρωστάει στα διαυγή, ορμητικά νερά του.

Στα μάτια του επισκέπτη, κάνει το παραδοσιακό χρώμα της περιοχής, αφού η επέμβαση του ανθρώπινου παράγοντα παραμένει ακόμη περιορισμένη.

Η Καστανιά, ο Αμάραντος και η Κρανιά, ιδανικά για χειμερινές και καλοκαιρινές διακοπές, βρίσκονται στο δρόμο προς το Μοναστήρι των Δολιανών, με την μοναδική εκκλησία του Τιμίου Σταυρού (1770).

Εικόνα 3.23: Ι. Μ. Τιμίου Σταυρού Δολιανών

Πηγή : Νομαρχία Τρικάλων

Λίγο πιο πέρα, στο δρόμο για τα Τρία Ποτάμια, στην καρδιά του δασικού συμπλέγματος του Ασπροποτάμου βρίσκεται η Πολυθέα, ένα πανέμορφο παραδοσιακό χωριό. Άλλα ονομαστά χωριά της περιοχής η Τζούρτζια (Αγία Παρασκευή), το Γαρδίκι, η Μουτσιάρα (Αθαμανία).

Βιβλιογραφία

Νημάς Θ., (1987), «*Τρίκαλα- Καλαμπάκα- Μετέωρα- Πίνδος- Χάσια (Γεωγραφία- Ιστορία- Μνημεία- Τουρισμός)*», Θεσσαλονίκη, Εκδοτικός οίκος Αφ. Κυριακίδη

Νημάς Θ.,(1990), «*Μετέωρα- Καλαμπάκα (ιστορία- μνημεία- τουρισμός)*», εκδόσεις Κυριακίδη.

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων, Νομαρχιακή Επιτροπή Τουριστικής Προβολής (2007), «*Νομός Τρικάλων, Τουριστικός οδηγός, ιστορικά & γεωφυσικά στοιχεία- αξιοθέατα- χρήσιμες πληροφορίες- δραστηριότητες- τουριστικές διαδρομές- καταλύματα- χάρτες*», Εκτύπωση Αφ. Τσαρούχα.

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων, (2007), «*Νομός Τρικάλων, Μετέωρα- Καλαμπάκα- Καστράκι- Τρίκαλα- Πύλη- Έλατη- Περούλι- Ασπροπόταμος*», Εκτύπωση Αφ. Τσαρούχα.

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων, (2006), «*Ο.Π. Α. Α. Χ. Πύλης- Μεσοχώρας και Ορεινής Καλαμπάκας*», Εκτύπωση Τύποις.

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων, Νομαρχιακή Επιτροπή Τουριστικής Προβολής (2007), «*Κάθε σταθμός..μια εμπειρία, προώθηση- προβολή των πολιτιστικών & φυσικών πόρων των περιοχών leader*», Εκτύπωση iston.

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων, Νομαρχιακή Επιτροπή Τουριστικής Προβολής (2007), «*Οδηγός Εναλλακτικού Τουρισμού...με φόντο την φύση*», Εκτύπωση iston

Τ.Ε.Δ.Κ Ν. Τρικάλων, (2007), «*Νομός Τρικάλων, μύηση και περιηγήσεις στο φυσικό και πολιτιστικό τοπίο του νομού Τρικάλων*», Εκτύπωση Αφ. Τσαρούχα.

Η παραδοσιακή συνοικία των Τρικάλων «Βαρούσι», διαθέσιμο στην http://www.buildings.gr/greek/ipiresies/government/paradosiaki_ikismi/trikalon/trikalon1.htm [επισκέφθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2008].

Ιστοσελίδες

www.trikala.gr, [επισκέφθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2008].

www.trikalacity.gr [επισκέφθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2008].

www.3kala.gr [επισκέφθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2008].

www.express.gr [επισκέφθηκε στις 12 Φεβρουαρίου 2008].

www.e-trikala.gr [επισκέφθηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2008].

www.fatsimare.gr [επισκέφθηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2008].

www.oreinatrikala.gr [επισκέφθηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2008].

www.thessalia.gr [επισκέφθηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2008].

www.touristorama.com [επισκέφθηκε στις 17 Φεβρουαρίου 2008].

www.visitgreece.gr [επισκέφθηκε στις 17 Φεβρουαρίου 2008].

www.agronews.gr [επισκέφθηκε στις 17 Φεβρουαρίου 2008].

www.kalampaka.gr [επισκέφθηκε στις 17 Φεβρουαρίου 2008].

www.kalampakacity.gr [επισκέφθηκε στις 17 Φεβρουαρίου 2008].

4. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΤΡΙΚΑΛΩΝ

4.1 Εμφάνιση εναλλακτικών μορφών στον νομό.

Από τις ψηλές βουνοκορφές, τα πυκνά δάση με τα άφθονα νερά, ως τις πεδιάδες ο νομός Τρικάλων παρουσιάζει εκπληκτικές εναλλαγές τοπίων και σκηνικών, προσφέροντας τη δυνατότητα στους λάτρεις της φύσης και της περιπέτειας να δοκιμάσουν διάφορες δραστηριότητες.

Για να εκτιμήσει κανείς όλες τις ομορφιές της περιοχής, πρέπει να την επισκεφθεί και τις τέσσερις εποχές του χρόνου. Κάθε εποχή προσφέρει κάτι ξεχωριστό και κρατά τα δικά της μοναδικά χαρακτηριστικά και χρώματα. (Γοργορέτας Σ., 1999).

Το χειμώνα, παιχνίδι με το χιόνι και σκι στο χιονοδρομικό κέντρο του Περτουλίου κάνουν την περιοχή έναν από τους κυριότερους χειμερινούς προορισμούς στην Ελλάδα. Η άνοιξη, το καλοκαίρι και το φθινόπωρο παρέχουν ακόμα περισσότερες δραστηριότητες για σπορ δράσης: ορεινή ποδηλασία στις δασώδεις περιοχές και δασωμένες κοιλάδες, συναρπαστικές πτήσεις με το αλεξίπτωτο βουνού και περιπετειώδες canyoning σε απότομες χαράδρες. Οι πιο τολμηροί μπορούν να επιλέξουν αναρρίχηση και rappel στην Πίνδο, και στα Μετέωρα, τους επιβλητικούς βράχους.

Αιώνόβια έλατα, πεύκα, καστανιές και πλατάνια, χιλιάδες είδη φυτών, σπάνια και προστατευόμενα είδη πανίδας, προσκαλούν για πεζοπορία και περιπλάνηση σε άμεση επαφή με τη φύση. Περίπατοι με άλογα και μαθήματα τοξοβολίας προσφέρονται επίσης στην περιοχή. Τα ποτάμια, τα ρυάκια και οι κρυστάλλινες πηγές που διατρέχουν ολόκληρο το νομό Τρικάλων περιβάλλονται από μοναδικής ομορφιάς τοπία και υδροτόπους.

Ο Πηνειός, με το σπάνιο οικοσύστημα, ο Αχελώος και οι δεκάδες παραπόταμοι τους επιφυλάσσουν στους επισκέπτες αξέχαστες εμπειρίες, με δραστηριότητες όπως κωπηλασία, ψάρεμα κλπ.

Η πλούσια φυσική κληρονομιά όμως δεν είναι το μόνο χαρακτηριστικό του νομού. Δεκάδες χωριά, παραδοσιακοί οικισμοί και κωμοπόλεις αποτελούν ιδανικούς προορισμούς για διαμονή και για περίπατο ανάμεσα στα στενά δρομάκια και τα σπίτια με την ξεχωριστή τους αρχιτεκτονική. Γραφικές πλατείες, πλακόστρωτα μονοπάτια, τοξωτά γεφύρια, προσκαλούν τον επισκέπτη να ανακαλύψει την καρδιά

Εικόνα 4.1: Εναλλακτικές μορφές τουρισμού Ν. Τρικάλων

Πηγή: www.trikalacity.gr

της ελληνικής κουλτούρας και παράδοσης, να γνωρίσει τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής και να θαυμάσει μοναδικά δημιουργήματα λαϊκής τέχνης. Επίσης να δοκιμάσει την αυθεντική ελληνική φιλοξενία των ντόπιων κατοίκων και να διασκεδάσει σε πανηγύρια των χωριών της ευρύτερης περιοχής.

Παράλληλα τα Τρίκαλα γοητεύουν με τις ιστορικές τους διαδρομές, με τους πολιτιστικούς θησαυρούς στα μουσεία και στις βιβλιοθήκες τους, τις πολιτιστικές εκδηλώσεις και τις ζωντανές γειτονιές τους, που προσφέρουν επιλογές διασκέδασης για κάθε προτίμηση.

Στην ευρύτερη περιοχή του νομού δραστηριοποιούνται τρία γραφεία εναλλακτικού τουρισμού και υπαίθριων δραστηριοτήτων, ενώ στα λιβάδια Περτουλίου και στο χιονοδρομικό κέντρο λειτουργούν σημεία ενοικίασης εξοπλισμού χειμερινών και υπαίθριων σπορ. (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων)

4.2 Χειμερινός και εναλλακτικός τουρισμός

Οι δραστηριότητες που μπορεί να πραγματοποιήσει ο επισκέπτης, κατά την διάρκεια των διακοπών του στο νομό είναι:

- 1) **Ποδήλατο βουνού:** Στους δασικούς δρόμους γύρω από τα λιβάδια του Περτουλίου και στον δασικό δρόμο από τον αυχένα «Τζιατζιά» στο «Κορπ». Πανέμορφη και εύκολη διαδρομή κατά μήκος της κοιλάδας του «Καμνιατικού» ποταμού, μέχρι το χωριό Πυρρά.
- 2) **Rafting:** Στον Αχελώο από τη γέφυρα «Αλεξιπτώτου» μέχρι το φράγμα Μεσοχώρας και από τα «Τρία Ποτάμια» μέχρι τη γέφυρα Αλεξίου.
- 3) **Canoe- Kayak:** Στον Αχελώο, στον Χαλικιώτη, στον Καμναίτη. Canoe λίμνης στην τεχνητή λίμνη Λόγγος. Snow raft στα λιβάδια Περτουλίου.
- 4) **Ski:** Στο χιονοδρομικό κέντρο περτουλίου.
- 5) **Paint ball:** Στα λιβάδια Περτουλίου και στα δάση της ευρύτερης περιοχής.
- 6) **Τοξοβολία –σκοποβολή:** Στα λιβάδια Περτουλίου, Τρία Ποτάμια.
- 7) **Ψάρεμα:** Πέστροφα στον Αχελώο, στον Ασπροπόταμο και στους παραπόταμους τους. Μπριάνες και κεφαλόπουλα στον Πηνειό και τους παραπόταμους του.
- 8) **Ιππασία:** Στα λιβάδια Περτουλίου.
- 9) **Αναρρίχηση:** Στα Μετέωρα και στον «Κοκκινόβραχο» στην Ελάτη.

10) Ορειβασία- ορεινή πεζοπορία: Πολυάριθμες ορειβατικές και πεζοπορικές διαδρομές, αρκετές από τις οποίες είναι σημαδεμένες, μπορούν να οδηγήσουν τον επισκέπτη σε τοπία εκπληκτικής ομορφιάς.

- ✓ Ορεινή πεζοπορία και σπηλαιο- εξερεύνηση στην σπηλιά του μπέη στον Κόζιακα και στο σπήλαιο με τους καταρράκτες της Λέγκως, στη Δέση.
- ✓ Πεζοπορία και οικοπεριήγηση στο πανεπιστημιακό δάσος του περτουλίου στο βασιλικό δάσος Ασπροποτάμου.
- ✓ Ορειβασία στις κορυφές Αυγό, Μαρόσα, Λουπάτα, Νεράιδα, Τριγγία και Αστραπή, πάνω από σηματοδοτημένα ορειβατικά μονοπάτια.

11) Κυνήγι: Στην ελεγχόμενη κυνηγετική περιοχή Κόζιακα.

12) Off road διαδρομές: Ανάβαση στις πηγές Βερλίγκα με 4x4 φτάνοντας έως τα 2000μ υψόμετρο, θαυμάζοντας τις πηγές και τον μεγάλο καταρράκτη. Διάσχιση του όρους Τριγγίας και του Ασπροποτάμου με 4x4.

13) Οικοτουρισμός: Είναι το μέσον για να γνωρίσει ο επισκέπτης την κρυμμένη ομορφιά της Πίνδου, να έρθει σε επαφή με τη φύση και να μάθει για την χλωρίδα και την πανίδα αυτού του οικοσυστήματος. Οικοτουριστικά προγράμματα και εκδρομές σε δάση, λίμνες ποτάμια και άγνωστες σπηλιές, πραγματοποιούνται για κάθε εποχή του έτους και για κάθε ηλικία με συνοδεία έμπειρων οικοξεναγών και οδηγών βουνού.

Εικόνα 4.2: Rafting στον Ασπροπόταμο

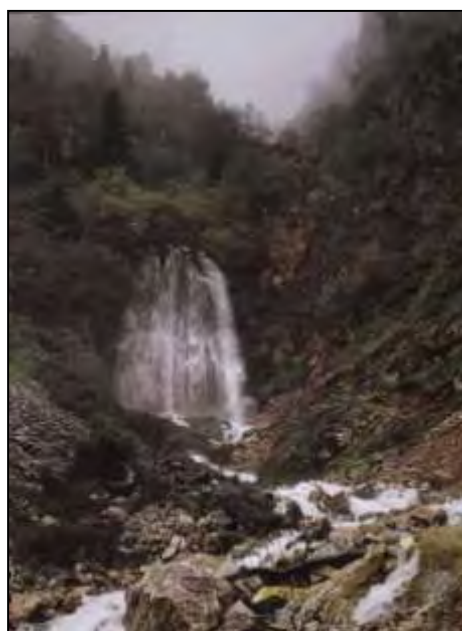
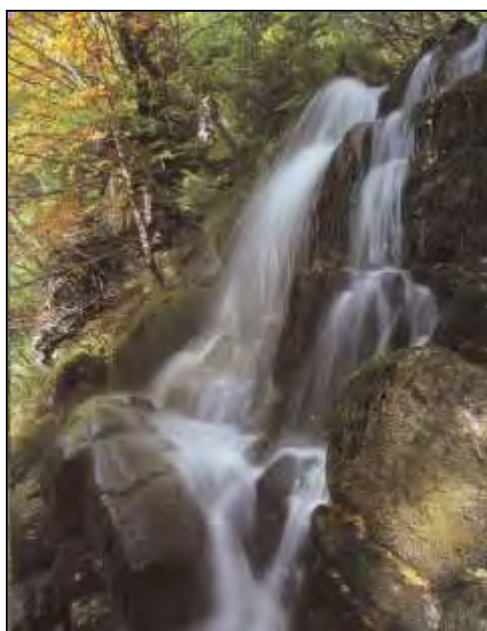
Πηγή: www.trikalacity.gr

4.3 Σημεία και περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους

Στον νομό Τρικάλων υπάρχουν πάρα πολλές περιοχές και σημεία που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και προσελκύουν τους επισκέπτες. Οι σημαντικότερες είναι:

- ✓ Πηγές Βερλίγκα στα 2000 μέτρα υψόμετρο
- ✓ Καταρράκτης Αγ. Παρασκευής
- ✓ Καταρράκτες Βερλίγκας
- ✓ Καταρράκτες «Γκούρας» στην Δέση
- ✓ Καταρράκτης Παλαιοκαρυάς

Εικόνα 4.3: Καταρράκτες Ασπροποτάμου- Δέσης

Πηγή: Νομαρχία Τρικάλων

- ✓ Δάσος Αστραποκαμένου.
- ✓ Δάσος Χουτιάνας.
- ✓ Δάσος Ασπροποτάμου.
- ✓ Δάσος Ιτάμου στην Αγ. Παρασκευή.
- ✓ Βασιλικό Δάσος, στο χωριό Καστανιά.
- ✓ Πανεπιστημιακό δάσος Περτουλίου.
- ✓ Δάσος «Πασχαλιώρη».
- ✓ Κορυφή Λουπάτα (2060μ.).
- ✓ Κορυφή Μαρόσα (2022μ.).
- ✓ Κορυφή Αυγό (2148μ.).

- ✓ Κορυφή Κόζιακα «Αστραπή» (1901μ.).
- ✓ Κορυφή Νεράιδα (2074 μ.).
- ✓ Κορυφή Τριγγιά (2204μ.).

Στον νομό Τρικάλων υπάρχουν πολλά σπήλαια και μάλιστα αρκετά πλούσια, ωστόσο όμως δεν έχουν αξιοποιηθεί και τα περισσότερα δεν έχουν καταστεί επισκέψιμα για το ευρύ κοινό. Αυτά είναι:

- ✓ Σπήλαιο «Θεόπετρας», στο ομώνυμο χωριό
- ✓ Σπήλαιο «Ανταλλάξιμων», στην Μεγάρχη.
- ✓ Σπήλαιο «Μπέη» στον Κόζιακα με υπόγειο ποταμάκι και καταρράκτη.
- ✓ Σπήλαιο «Γκούρα Μπαντιμάρε» στη Δέση.
- ✓ Σπήλαιο «Καζάνια» στην Πύρρα, με υπόγειο καταρράκτη.
- ✓ Σπήλαιο «Σαρμανίτσα» στην Πύρρα.
- ✓ Σπήλαιο «Αραίδα» στους Καλόγηρους.
- ✓ Σπήλαιο «Κυδώνια» στα Στουρναραίικα.
- ✓ Σπήλαιο «Αέρι» στην Παλαιοκαρυά με υπόγεια λίμνη.

Εικόνα 4.4: Σπήλαιο στην Θεόπετρα

Πηγή: Νομαρχία Τρικάλων

Επίσης σήμερα στον νομό σώζονται σε καλή κατάσταση πολλές από της ιστορικής σημασίας γέφυρες (πέτρινες- τοξωτές) οι σημαντικότερες από τις οποίες είναι:

- ✓ Γεφύρι Πόρτας Παναγιάς στην Πύλη.

- ✓ Γέφυρα Ανθούσας.
- ✓ Γεφύρι Γκίκα (Κρασιά).
- ✓ Γεφύρι Καπαριάς (Χαλίκι).
- ✓ Γεφύρι Μιχαλάκη Φίλου (Χαλίκι).
- ✓ Γεφύρι Μίχου (Ανθούσα).
- ✓ Γεφύρι Πύρρας.
- ✓ Γεφύρι Σαρακίνας.
- ✓ Γεφύρι Χαλικίου.
- ✓ Γεφύρι Χατζηπέτρου και Νεραιδοχώρι.
- ✓ Γέφυρα Βλαχάβα (Αγρελιά).
- ✓ Γέφυρα Ψείρα (Ασπροκκλησιά).
- ✓ Γέφυρα Αλή- Πασά (στην περιοχή Ψηλή Πέτρα).

Εικόνα 4.5: Γεφύρι Πόρτας Παναγιάς

Εικόνα 4.6: Γέφυρα Γκίκα (Κρασιά)

Πηγή: Νομαρχία Τρικάλων

4.4 Τουριστικές διαδρομές στον νομό Τρικάλων

Ακολουθώντας κανείς τις τρεις περισσότερο γνωστές διαδρομές¹⁵ έχει την δυνατότητα να περιηγηθεί σε ολόκληρο σχεδόν το νομό Τρικάλων.

4.4.1 Τουριστική διαδρομή 1: Τρίκαλα- Πύλη- Ελάτη- Περτούλι- Νεραιδοχώρι- Τρία Ποτάμια- Κρασιά- Καστανιά- Μουργκάνι- Καλαμπάκα- Τρίκαλα

Ξεκινώντας από την πόλη των Τρικάλων, καταλήγει κανείς στο Δήμο Πύλης μέσω της Εθνικής οδού Τρικάλων-Άρτας. Η φυσική ομορφιά είναι άπλετη. Το δάσος του Ιάμου απλώνεται αριστερά ενώ δεξιά συναντάει κανείς την γέφυρα του

¹⁵ Σύμφωνα με την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων

Πορταϊκού. Στην ίδια πλευρά βρίσκεται ο ναός της Πόρτας-Παναγιάς (1283 μ.χ.) με τα μοναδικά ψηφιδωτά της (1290).

Οποίος αγαπάει το περπάτημα μπορεί να φτάσει στην κορυφή του Ιτάμου και να συναντήσει το αρχαίο κάστρο "Αθήναιον" καθώς και το σηματοδοτημένο διεθνές φυσικό μονοπάτι το γνωστό ως E4.

Η τουριστική διαδρομή συνεχίζεται στην Ελάτη ή Τύρνα (γνωστή από τους ντόπιους) όπου χιλιάδες επισκέπτες χαίρονται τις χειμερινές ή καλοκαιρινές τους διακοπές. Στη συνέχεια βρίσκεται το Περτούλι, η εκκλησία των Αγίων Πέτρου και Παύλου και τέλος το χιονοδρομικό κέντρο. Επίσης μπορεί κάποιος να περιηγηθεί μέσα στα φυσικά μονοπάτια με ποδήλατο ή ιππέυοντας και στη συνέχεια να απολαύσει ντόπιο φαγητό ή καφεδάκι στα Περτουλιώτικα λιβάδια.

Ακολουθούν τα όμορφα χωριά Νεραιδοχώρι, Πύρρα, Δροσοχώρι και Δέση. Μετά την γέφυρα Αλεξίου η διαδρομή συνεχίζεται στη φύση με τα βουνά της Πίνδου αριστερά όπου είναι χτισμένα το Γαρδίκι, η Αγία παρασκευή και η Μηλιά και δεξιά ο Κόζιακας με το χωριό Πολυθέα. Στη θέση Τρία Ποτάμια ο Ασπροποταμίτης προσφέρει ηρεμία και χαλάρωση ενώ οι τολμηροί μπορούν να απολαύσουν ράφτινγκ στα νερά του.

Στη συνέχεια μπορεί κανείς να δοκιμάσει πέστροφα και παραδοσιακές λιχουδιές στη δασική θέση Κουκουφλί. Κατόπιν μέσω Αμάραντου, Καστανιάς, γέφυρας Μουργκανίου, Καλαμπάκας και έπειτα από μια απολαυστική περιήγηση στα Μετέωρα η διαδρομή τελειώνει στα Τρίκαλα.

Εικόνα 4.7: Κόζιακας

Πηγή: www.3kala.gr

4.4.2 Τουριστική διαδρομή 2: Τρίκαλα - Πύλη - Στουρναρέϊκα - Λογγιές - Γκρόπα - Μεσοχώρα - Μυρόφυλλο - Νεραιδοχώρι - Περτούλι - Ελάτη - Πύλη - Τρίκαλα.

Ξεκινώντας και πάλι από τα Τρίκαλα και πηγαίνοντας προς την Πύλη, θα φτάσουμε στα Στουρναρέϊκα και στο πιο ψηλό σημείο της οροσειράς της Πίνδου.

Αυτό θα γίνει εάν πριν την Ελάτη, μέσω του χωριού Λογγιές, ακολουθήσουμε την Εθνική Οδό Τρικάλων – Άρτας.

Στη συνέχεια ο επισκέπτης κατεβαίνει στην πίσω πλευρά της Πίνδου και μέσω της Γκρόπας φτάνει στο Βαθύρεμμα, όπου λειτουργεί και βιότοπος προστατευόμενος με νόμο του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.

Μέσω τεχνητής γαλαρίας καταλήγουμε στη Μεσοχώρα γνωστή από το φράγμα της που είναι τμήμα του έργου της εκτροπής του Αχελώου. Στο έργο, μεγάλης τεχνολογικής σημασίας, ο επισκέπτης μπορεί να ξεναγηθεί και να απολαύσει το καταπράσινο τοπίο και τα τρεχούμενα νερά του Αχελώου. Από εδώ και μέχρι την συνοριακή γραμμή των Νομών Τρικάλων-Άρτας η διαδρομή καθίσταται δύσκολη αφού η διάνοιξη της υφιστάμενης οδού δεν έχει ολοκληρωθεί. Για όποιον όμως αγαπάει την περιπέτεια συνιστούμε η συγκεκριμένη διαδρομή και είναι ιδανική.

Εικόνα 4.8: Φράγμα Μεσοχώρας

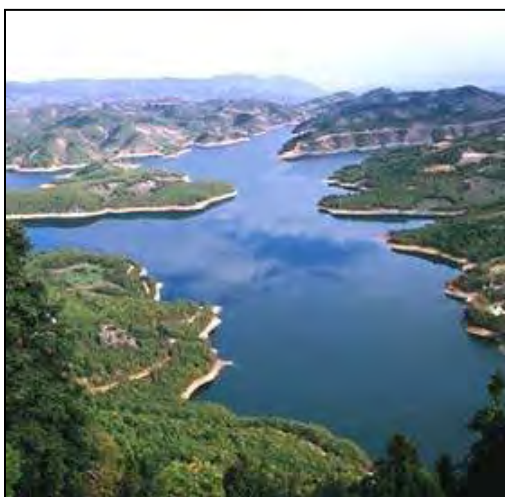
Πηγή: www.3kala.gr

4.4.3 Τουριστική διαδρομή 3: Τρίκαλα - Πύλη - Μουζάκι - Άγραφα - Λίμνη Πλαστήρα

Πηγαίνοντας προς την Πύλη, και αφού την αφήσουμε δεξιά μας, θα βρεθούμε στο Μουζάκι απ' όπου θα μπορέσουμε να συνεχίσουμε για τη μαγευτική περιοχή των Αγράφων, φθάνοντας μέχρι την περίφημη Λίμνη Πλαστήρα.

Η λίμνη Ν. Πλαστήρα βρίσκεται 25 Km δυτικά της Καρδίτσας. Δημιουργήθηκε από τα νερά του ποταμού Μέγδοβα (πρόκειται για τον αρχαίο Ταυρωπό), παραπόταμου του Αχελώου. Η τουριστική και πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής αυτής γίνεται με ταχύτατους ρυθμούς.

Έτσι ακολουθώντας ο επισκέπτης αυτήν την διαδρομή θα μπορέσει να επισκεφτεί και να βρεθεί στην περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα, η οποία απέχει από την πόλη των Τρικάλων λιγότερο από μία ώρα.

Εικόνα 4.9: Λίμνη ΠλαστήραΠηγή: www.karditsa.gr

4.5 Θρησκευτικός τουρισμός

Ο νομός Τρικάλων, κατά θεία εύνοια, είναι πλούσιος σε εκκλησιαστικά μνημεία. Εκτός από τα ιστορικά και μοναδικά Μετέωρα, ένα άλλο πλήθος ιερών μονών βρίσκεται διασκορπισμένο σε κάθε γωνία του νομού. Αρκετές από αυτές λειτουργούν και σήμερα, πολλές όμως είναι δυστυχώς εγκαταλελειμμένες. Η περιοχή είναι γεμάτη από μεταβυζαντινούς και βυζαντινούς ναούς.

Έτσι ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει τη λαμπρή αρχιτεκτονική των μνημείων, τις αξιόλογες τοιχογραφίες, εντυπωσιακά λιθανάγλυφα και ξυλόγλυπτα με παραδοσιακές παραστάσεις. Υπάρχει επίσης ο ανεκτίμητος θησαυρός των ιερών λειψάνων, ο αναντικατάστατος πλούτος των χειρογράφων.

Εκτός από αυτά εξακολουθούν να είναι ζωντανά πολλά γραφικά ήθη και έθιμα, που σχετίζονται με τις εκκλησιαστικές γιορτές και πανηγύρια.

Ο επισκέπτης μπορεί πραγματοποιώντας τις ακόλουθες τουριστικές διαδρομές να επισκεφτεί τις σημαντικότερες μονές του νομού Τρικάλων.

4.5.6 1^η Διαδρομή: Καλαμπάκα –Μετέωρα

Μόλις 25 χιλιόμετρα απέχει η Καλαμπάκα από τα Τρίκαλα, από την οποία ο επισκέπτης μπορεί να επισκεφθεί τα μοναδικά Μετέωρα. Στα Μετέωρα σώζονται ακέραιες και λειτουργούν οι Ιερές μονές Μεγάλου Μετεώρου, Αγίας Τριάδος, Αγίου Στεφάνου, Ρουσάνου, και Αγίου Νικολάου Αναπαυσά¹⁶.

¹⁶ Βλέπε παράγραφο 3.3.1

Εικόνα 4.5: 1^η διαδρομή

Πηγή: www.trikala.gr

Επίσης στην Καλαμπάκα βρίσκεται ο Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου, που χρονολογείται μεταξύ 1143-1180 μ.Χ.

4.5.7 2^η Διαδρομή: Περιοχή Καλαμπάκας

Ανατολικά των Μετεώρων και σε μικρή απόσταση από την Καλαμπάκα, πάνω στον ομώνυμο βράχο υψώνεται η Ιερά Μονή των Αγίων Θεοδώρων του 1541.

Νότια των Μετεώρων και σε μικρή απόσταση από το ομώνυμο χωριό ιδρύθηκε η σημερινή γυναικεία μονή Βυτουμά το 1559.

Επίσης η Ιερά Μονή των Σταγιάδων, βρίσκεται στον ορεινό όγκο των Χασίων και είναι από τα σημαντικότερα και αρχαιότερα μνημεία της Ορθόδοξης κληρονομιάς.

Εικόνα 4.6: 2^η διαδρομή

Πηγή: www.trikala.gr

4.5.8 3^η Διαδρομή: Περιοχή Πύλης

Λίγο μετά την Πύλη, βρίσκεται ο ναός της Πόρτα Παναγιάς (1283), όπου ο γλυπτός, ψηφιδωτός και γραπτός διάκοσμος του ναού δημιουργεί ένα σύνολο μοναδικό, κόσμημα όχι μόνον για το μνημείο αλλά και για ολόκληρο τον Ελλαδικό χώρο, αυτήν την εποχή.

Επίσης ο τουρίστας, στην περιοχή, μπορεί να επισκεφθεί την Μονή Αγίου Βησσαρίωνος (1530), και την Ιερα Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου Γκούρας (18^{ος} αιώνας).

Τέλος ο τουρίστας καταλήγει στην ιστορική κοινότητα Μυροφύλλου με την ιστορική μονή Αγίου Γεωργίου και την πανοραμική θέα του Αχελώου.

Εικόνα 4.7: 3^η διαδρομήΠηγή: www.trikala.gr

4.5.9 4^η Διαδρομή: Ασπροτόταμος- Πίνδος

Πέρα από την Καλαμπάκα, στο δρόμο προς Καστανιά, σώζεται το καθολικό της καταστραφείσης μονής του Αγίου Νικολάου Σιαμάδων (1807), ενώ στο χωριό Κρανιά βρίσκεται ο εντυπωσιακός Ναός του Τίμιου Σταυρού Δολιανών με τους 12 τρούλους, σπουδαίο βυζαντινό μνημείο, με χαρακτηριστική αρχιτεκτονική και αξιόλογες αγιογραφίες.

Εικόνα 4.8: 4^η ΔιαδρομήΠηγή: www.trikala.gr

Επίσης στην περιοχή σώζεται και το καθολικό της Ιεράς Μονής Γεννήσεως Θεοτόκου Λιμποχώβου (1709).

4.5.10 5^η Διαδρομή: Τρίκαλα- Φαρκαδόνα

Ο επισκέπτης στην πόλη των Τρικάλων μπορεί να θαυμάσει και να ενθουσιασθεί με πολλά σημεία της, Εκείνο όμως που έχει ταυτιστεί με την πόλη των Τρικάλων είναι το Βαρούσι, παραδοσιακή συνοικία που αναπτύσσεται κατά μήκος της ανατολικής παρειάς του Φρουρίου¹⁷. Στα στενά του δρομάκια ξεφυτρώνουν τα μικρά εκκλησάκια του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου (1674), των Αγίων Αναργύρων (1575), του Αγίου Ιωάννη Ελεήμονα & Παντελεήμονα, του Αγίου Δημητρίου (τέλος 16ου- αρχές 17ου αι.), αλλά και οι μεγαλοπρεπείς ναοί της Αγίας Επισκέψεως (1863-1877), της Παναγίας Φανερωμένης (1849-1853) και της Αγίας Παρασκευής (1843).

Εικόνα 4.9: 5^η Διαδρομή

Πηγή: www.trikala.gr

Προς την μονή Κορμπόβου, στον Παλιόπυργο, ο τουρίστας θα επισκεφθεί τον Άγιο Αχίλλειο, ένα ναό που παλιά αποτελούσε τη γνωστή Μονή Ζαβλανίων, που σε έγγραφα αναφέρεται από το 1336 μ.Χ.

Στα δυτικά της Φαρκαδόνας βρίσκεται ο ναός του Αγίου Νικολάου με τοιχογραφίες του 1612, στην Παναγίτσα ο ναός της Αγίας Παρασκευής με αρχιτεκτονικά στοιχεία των παλαιοχριστιανικών χρόνων, στο Γριζάνο η Μονή Αγίου

¹⁷ Βλέπε παράγραφο 3.2

Δημητρίου του 18ο αι., στο Αχλαδοχώρι, ο ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου, του 14ου αι. και στο Ζάρκο η μονή του Αγίου Ιωάννου Θεολόγου.

(Ο.Π.Π.Α.Χ Πύλης- Μεσοχώρας και Ορεινής Καλαμπάκας)

4.6 Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Ελευθέρια Τρικάλων

Στις 23 Αυγούστου πραγματοποιείται τριήμερος εορτασμός της επετείου της απελευθέρωσης της πόλης και του νομού Τρικάλων από τους Τούρκους, κατά την διάρκεια της οποίας διοργανώνονται εκδηλώσεις, με παραδοσιακούς χορούς, αναπαραστάσεις, παρέλαση κλπ. Διοργανώνονται κάθε χρόνο από την Νομαρχία Τρικάλων σε συνεργασία με τον Δήμο Τρικκαίων.

Τσιτσάνεια

Τα Τσιτσάνεια έχουν καθιερωθεί σαν ετήσιος θεσμός Πανελλαδικής εμβέλειας και πραγματοποιούνται στις αρχές Σεπτεμβρίου, προς τιμή του Τρικαλινού μουσικοσυνθέτη Βασίλη Τσιτσάνη.

Οι εκδηλώσεις, που πραγματοποιούνται στα πλαίσια των «Τσιτσάνειων», συμβάλλουν στην πρόοδο του ελληνικού λαϊκού τραγουδιού και στην διατήρηση της μουσικής λαϊκής παράδοσης. Ιδιαίτερα ο Πανελλήνιος Διαγωνισμός Λαϊκού Τραγουδιού, με τον οποίο κορυφώνονται κάθε χρόνο οι εκδηλώσεις, συντελεί στην ανάδειξη και ενίσχυση των νέων κυρίως δημιουργών και στην καταγραφή της εξέλιξης του Ελληνικού λαϊκού τραγουδιού. Διοργανώνεται κάθε χρόνο από τον Πολιτιστικό Οργανισμό της Νομαρχίας.

Συνέδριο Απόδημων Τρικαλινών

Το Συνέδριο Απόδημων Τρικαλινών πραγματοποιείται κάθε δύο χρόνια και παίρνουν μέρος ομογενείς Τρικαλινοί από όλο τον κόσμο. Στόχος είναι η σύσφιξη των σχέσεων της Νομαρχίας Τρικάλων με τις οργανώσεις των απόδημων Τρικαλινών που εκπροσωπούν πανελλαδικά ή διεθνώς όλους τους Απόδημους του νομού Τρικάλων.

Η συνεργασία με τις ανωτέρω οργανώσεις με σκοπό την διατήρηση των παραδόσεων και της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς και την διάδοση αυτών στους νέους που ζουν εκτός Ελλάδος.

Ο Πολιτιστικός Οργανισμός του Δήμου Τρικάλων πραγματοποιεί επετειακά αφιερώματα σε ετήσια βάση, οι δε τομείς δράσης του πραγματοποιούν σειρά εκδηλώσεων κάθε χρονιά, ποικίλες εκδηλώσεις θεσμοθετημένες αλλά και επαναλαμβανόμενες επί σειρά ετών.

Επίσης ο Δήμος Καλαμπάκας διοργανώνει επίσης πολιτιστικές εκδηλώσεις ευρείας απήχησης, ιδιαίτερα κάθε καλοκαίρι κατά την περίοδο Ιουνίου- Σεπτεμβρίου, με πολιτιστικές εκδηλώσεις παραδοσιακού χαρακτήρα και την εποχή της Αποκριάς.

Σημαντική είναι επίσης και η καθιερωμένη γιορτή κρασιού στο Καστράκι κάθε Σεπτέμβρη.

Τέλος αξίζει να αναφερθεί και το Πανελλήνιο Αντάμωμα Σαρακατσαναίων στα Περτουλιώτικα λιβάδια. Η τριήμερη αυτή εκδήλωση αυτή πραγματοποιείται από το 1980, έχει γίνει πια γνωστή σε όλους τους Έλληνες και θεωρείται ως η μεγαλύτερη υπαίθρια πολιτιστική εκδήλωση που πραγματοποιείται στην Ελλάδα,.

Βιβλιογραφία

Νημάς Θ., (1987), *«Τρίκαλα- Καλαμπάκα- Μετέωρα- Πίνδος- Χάσια (Γεωγραφία- Ιστορία- Μνημεία- Τουρισμός)»*, Θεσσαλονίκη, Εκδοτικός οίκος Αφ. Κυριακίδη

Νημάς Θ.,(1990), *«Μετέωρα- Καλαμπάκα (ιστορία- μνημεία- τουρισμός)»*, εκδόσεις Κυριακίδη.

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων, (2007), *«Νομός Τρικάλων, Μετέωρα- Καλαμπάκα- Καστράκι- Τρίκαλα- Πύλη- Ελατη- Περτούλι- Ασπροπόταμος»*, Εκτύπωση Αφ. Τσαρούχα.

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων- Νομαρχιακή Επιτροπή τουριστικής προβολής (2007), *«Εκκλησιαστικά μνημεία νομού Τρικάλων (θρησκευτικός τουρισμό)- Πολιτιστικές εκδηλώσεις νομού Τρικάλων»*, Εκτύπωση Αφ. Τσαρούχα.

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων, Νομαρχιακή Επιτροπή Τουριστικής Προβολής (2007), *«Οδηγός Εναλλακτικού Τουρισμού...με φόντο την φύση»*, Εκτύπωση iston

Τ.Ε.Δ.Κ.Ν. Τρικάλων, (2007), *«Νομός Τρικάλων, μύηση και περιηγήσεις στο φυσικό και πολιτιστικό τοπίο του νομού Τρικάλων»*, Εκτύπωση Αφ. Τσαρούχα.

Ιστοσελίδες

www.trikala.gr, [επισκέφθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2008].

www.trikalacity.gr [επισκέφθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2008].

www.3kala.gr [επισκέφθηκε στις 12 Φεβρουαρίου 2008].

www.fatsimare.gr[επισκέφθηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2008].

www.oreinatrikala.gr [επισκέφθηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2008].

www.off-road.gr [επισκέφθηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2008].

www.thessalia.gr [επισκέφθηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2008].

www.touristorama.com [επισκέφθηκε στις 17 Φεβρουαρίου 2008].

5. ΜΕΛΕΤΕΣ- ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΤΡΙΚΑΛΩΝ

5.1 ΠΕΠ Θεσσαλίας –Νομός Τρικάλων

Οι στόχοι της προγραμματικής περιόδου 2000 – 2006 επιτεύχθηκαν μέσα από έξι άξονες προτεραιότητας. Αυτοί είναι:

Άξονας 1: Ενίσχυση παραγωγικού περιβάλλοντος.

Άξονας 2: Ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου.

Άξονας 3: Ποιότητα ζωής.

Άξονας 4: Αξιοποίηση της κέντρο βάρους θέσης της περιφέρειας και ανάδειξη της σε «κόμβο δικτύων».

Άξονας 5: Ανάπτυξη ανθρωπίνων πόρων.

Άξονας 6: Τεχνική βοήθεια- προετοιμασία νέας προγραμματικής περιόδου.

Στον παρακάτω πίνακα αναφέρονται τα έργα που προγραμματίστηκαν στον νομό Τρικάλων στο ΠΕΠ Θεσσαλίας την περίοδο 2000-2006.

A/A	Τίτλος Έργου	Προϋπ/σμός (ΕΥΡΩ)	Φορέας Υλοποίησης	Άξονας
1	Βελτίωση δημοτικού οδικού δικτύου	380000	Δήμος Παληοκάστρου	2
2	Βελτίωση και ασφαλτόστρωση οδού σύνδεσης Δ. Γόμφων και Δ.Μ. Καλυβίων από Δ.Δ. Μουρίων και Δ.Δ. Μ καλυβίων	550000	N. Α. Τρικάλων	2
3	Γεωπληροφοριακή πύλη προώθησης πολιτιστικού και τουριστικού προϊόντος στο νομό Τρικάλων	230000	N. Α. Τρικάλων	3
4	Μελέτη σχεδίου χωρικής και οικιστικής οργάνωσης ανοικτής πόλης δήμου Κλεινοβού	82.350	Δήμος Κλεινοβού	3
5	Εκπόνηση- τροποποίηση πολεοδομικού σχεδίου (ΓΠΣ) δήμου Πύλης	110.620	Δήμος Πύλης	3
6	Σχέδιο χωρικής και οικιστικής οργάνωσης ανοικτής πόλης δήμου Πυνδαίων	161.120	Δήμος Πυνδαίων	3
7	Εκπόνηση τροποποίηση πολεοδομικού σχεδίου (ΓΠΣ) δήμου Φαρκαδόνας	155.250	Δήμος Φαρκαδόνας	3
8	Βελτίωση εθνικής οδού Τρικάλων - Καλαμπάκας	12.400	Δ/ση Δημοσίων Έργων Περιφέρεια Θεσσαλίας	4
9	Βελτίωση ασφαλτόστρωση οδου προς Ι.Μ. Βυτουμά	379984	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2

10	Βελτίωση διαπλάτυνση οδού Διποτάμου- Αγ.Αποστόλων-Κεφαλόβρυσου- Περιστεράς-Σαρακίνας- Διάβας	586999	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2
11	Κατασκευή γέφυρα Ροπωτού	600361	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2
12	Ανάπλαση Πορταϊκού ποταμού	1450000	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2
13	Βελτίωση- διαπλάτυνση δρόμου Βασιλική Αγ. Θεοδώρων- Θεόπετρα-Σπήλαιο Θεόπετρας	229203	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2
14	Αναθεώρηση του ΓΠΣ και τροποποίηση της ΖΟΕ Δήμου Τρικκαίων	250400	Δήμος Τρικάλων	2
15	Περιβαλλοντική αποκατάσταση χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμάτων Δήμου Γόμφων	711091	Δήμος Γόμφων	2
16	Ανάπλαση- ανάδειξη του προϊστορικού σπηλαίου Θεόπετρας ν. Τρικάλων	800000	Εφορία Παλαιοανθρωπολογίας και Σπηλαιολογίας	3
17	Βελτίωση- οδοστρωσία δασικού δρόμου (Στεφάνι-Στιάρα) δασικού συμπλέγματος Ασπροποτάμου	392473	Δ/νση Δασών- Δασαρχείο Τρικάλων	2
18	Βελτίωση- οδοστρωσία δασικού δρόμου γέφυρα Καστανιάς- Κοκόσι δημόσιου δάσους Καστανιάς	142385	Δ/νση Δασών- Δασαρχείο Τρικάλων	2
19	Κατασκευή γέφυρας στον Πορταϊκό ποταμό επί της αρ.2 επ.οδού Πύλης-Στουρναρέικων παρά τον οικισμό Αγ.Κων/νου Πύλης Τρικάλων	586940	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	4
20	Βελτίωση και ασφαλτόστρωση οδού προς Ι.Μ. Δουσίκου στην Πύλη Τρικάλων	650000	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	4
21	Περιφερειακός δακτύλιος Τρικάλων τμήμα από Ε.Ο. Τρικάλων- Άρτας έως Ε.Ο. Τρικάλων- Ιωαννίνων	8741241	Δ/νση Δημοσίων Έργων Περιφέρεια Θεσσαλίας	4
22	Ευαισθητοποίηση- δημοσιότητα- ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας στα Σεισμόπληκτα Τρικάλων	164693	Δημ. Επιχ.Κοινωνικής Ανάπτυξης Τρικάλων (Δ.Ε.Κ.Α.)	3

23	Βελτίωση σύνδεση δημοτικών διαμερισμάτων Δήμου Κόζιακα (τμήμα Γοργογύρι-Κόρη)	1540000	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2
24	Βελτίωση και ασφαλτόστρωση οδού Χαλίκι-όρια Ν. Τρικάλων σύνδεση με Μέτσοβο	2900000	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2
25	Βελτίωση και ασφαλτόστρωση οδού Κορυδαλλού- όρια νομών Τρικάλων- Γρεβενών	660000	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2
26	Βελτίωση και ασφαλτόστρωση οδού Φήκης-Αγ. Βησσαρίωνα	660000	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2
27	Δημιουργία- συντήρηση χώρων πρασίνου- δενδροχηπετάσματα	146867	Δήμος Τρικάλων	3
28	Αναπλάσεις (στην περιοχή παρέμβασεις- Σεισόπληκτα)	171133	Δήμος Τρικάλων	3
29	Βελτίωση οδικής σύνδεση από Ν.Πεύκη έως οικισμό Βακάρι	550000	Δήμος Αιθίων	2
30	Βελτίωση και έργα προστασίας από πτώσεις βράχων σε τμήμα της οδού προς Κλεινό	100000	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2
31	Διαμόρφωση υφιστάμενου κτιρίου στο Δ.Δ. Κορυδαλλού σε περίπτερο περιβαλλοντικής ενημέρωσης	250000	Δήμος Μαλακασίου	2
32	Βελτίωση αγροτικής οδοποιίας στο Δ.Δ. Κλεινού και στους οικισμούς Αμπελιών, Μπάσιας, Χανίων και Χρυσίνου, στο Δ.Δ. Αμάραντου, στο Δ.Δ. Παναγίας Κορυδαλλού, Πεύκης Τρυγώνας στο Δ.Δ. Αγίοφυλλου, Αχλαδέας, Ασπροκκλησιάς και Οξύνειας	200000	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2
33	Βελτίωση οδικής σύνδεσης από θέση εκκλησία Παναγίας οικισμού Μυροφύλλου έως οικισμό Μυλογόζι	470000	Κοινότητα Μυροφύλλου Τρικάλων	2
34	Κατασκευή στεγασμένης αγοράς οικολογικών- παραδοσιακών προϊόντων	400564	Δήμος Τρικάλων	3
35	Βελτίωση οδικής σύνδεσης από οικισμό Γκολφάρι έως οικισμό Πύργος	600000	Κοινότητα Μυροφύλλου Τρικάλων	2

36	Αξιοποίηση και αισθητική παρέμβαση της θέσης Μποντόβολο στο Δ.Δ. Ριζώματος	88000	Δήμος Παραληθαίων	2
37	Επείγουσα αποκατάσταση Ι.Μ. Ορφανού Οιχαλίας Τρικάλων	44000	Δήμος Οιχαλίας	2
38	Τουριστικό μονοπάτι Ξηρόκαμπου- Φαράγγι Κρύου Ρέματος- Κακοπλευρίου	500000	Δήμος Χασίων	2
39	Βελτίωση και ασφαλτόστρωση οδού Διάσελλου- διαστραυρώσεων με την οδό Αγρελιάς- Βλαχογιαννίου εντός των ορίων του νομού	800000	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2
40	Βελτίωση οδικού κυκλώματος Μετεώρων Καλαμπάκας	1000000	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2
41	Βελτίωση οδικής σύνδεσης Δ.Δ. Δροσοχωρίου με Δ.Δ. Αγ. Νικολάου	400000	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2
42	Βελτίωση και ασφαλτόστρωση οδού από Μαυρέλι προς Γήλοφο εντός των ορίων του νομού	1500000	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2
43	Κατασκευή γέφυρας στον Κλεινοβίτη ποταμό στην θέση Κουκουράβα	587000	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2
44	Αποκατάσταση Ι.Ν. Κοιμήσεως Θεοτόκου Καλαμπάκας	1130000	Υπουργείο Πολιτισμού	3
45	Αποκατάσταση και διατήρηση παραδοσιακών κτισμάτων της τοπικής αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς Ασπροποτάμου	730000	Κοινότητα Ασπροποτάμου Τρικάλων	2
46	Αναπλάσεις κοινόχρηστων χώρων Δήμου Αιθίων	150000	Δήμος Αιθίων	2
47	Αποκατάσταση και ανάδειξη της τοξοτής λίθινης γέφυρας του Πορταϊκού ποταμού στην Πύλη Τρικάλων	735000	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	3
48	Βελτίωση - ασφαλτόστρωση οδού Αγρελιάς- Βλαχογιαννίου μέχρι τα όρια του νομού	650000	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	2
49	Αναστήλωση- βελτίωση Ι.Ν. Αγ. Νικολάου στον συνοικισμό Αγ. Νικολάου στο Δ.Δ. Σπαθάδων	44600	Δήμος Παραληθαίων	2
50	Αποκατάσταση και ανάδειξη βασικών στοιχείων ιστορικού εμπορικού κέντρου Τρικάλων	1000000	Δήμος Τρικάλων	3

51	Βελτίωση- οδοστρωσία δασικού δρόμου ρέμα Ρουτζη-Γκιώνη δημόσιου δάσους Μαλακασίου	369419	Δ/ση Δασών- Δασαρχείο Τρικάλων	2
52	Βελτίωση και ασφαλτόστρωση κεντρικού οδικού άξονα Μοσχόφυτου-Πλατανάκια	490000	Δήμος Πυνδαίων	2
53	Βελτίωση οδού Παναγίας-Πλατανίστου	580000	Δήμος Μαλακασίου	2
54	Ανάπλαση πλατείας Καστρακίου	399961	Δήμος Καλαμπάκας	2
55	Βελτίωση και ασφαλτόστρωση οδού προς Δ.Δ. Λιβαδοχωρίου	304000	Δήμος Πυνδαίων	2
56	Βελτίωση και ασφαλτόστρωση κεντρικού οδικού άξονα Δ.Δ. Βαλκάνου	290000	Δήμος Πυνδαίων	2
57	Διαμόρφωση- ενοποίηση περιβάλλοντος χώρου Ι.Ν. Αγ. Αθανασίου στο Δ.Δ. Ράξας του Δήμου Παραληθαίου	88700	Δήμος Παραληθαίων	2
58	Βελτίωση δρόμου προς Ι.Μ. Γεννήσεως Θεοτόκου Ορφανού Οιχαλίας	340000	Δήμος Οιχαλίας	2
59	Αναπλάσεις κοινόχρηστων χώρων Δήμου Πυνδαίων	286000	Δημος Πυνδαίων	2
60	Ανάπλαση πλατείας οικισμού Ν. Πύλης και πεζοδρόμησης οδου.	300000	Δήμος Πύλης	2
61	Ανάπλαση- αισθητική αναβάθμιση κοινόχρηστων χώρων των Κ.Δ. της διευρυμένης Κοινότητας Νεράϊδας	250000	Κοινότητα Νεράϊδας Τρικάλων	2
62	Κατασκευή νέας γέφυρας στον Πηνειό ποταμό πάρα τον οικισμό Σαρακίνα	2054292	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων	4
63	Βελτίωση δασικού οδικού δικτύου και κατασκευής τεχνικών έργων πανεπιστημιακού δάσους Περγουλίου	1915000	Δ/ση Δασών- Δασαρχείο Τρικάλων	2

5.2 Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον τουρισμό

Σκοπός του *Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό* είναι η παροχή κατευθύνσεων, κανόνων και κριτηρίων για τη χωρική διάρθρωση, οργάνωση και ανάπτυξη του τουρισμού στον ελληνικό

χώρο και των αναγκαίων προς τούτο υποδομών καθώς και η διατύπωση ενός ρεαλιστικού προγράμματος δράσης για την επόμενη δεκαετία (2007 – 2021).

Ο εθνικός χώρος, που προσεγγίζεται βάσει της έντασης και του είδους της τουριστικής δραστηριότητας, της γεωμορφολογίας και της ευαισθησίας των πόρων του, κατατάσσεται στις ακόλουθες κατηγορίες:

- (Α) Αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές.
- (Β) Αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές.
- (Γ) Περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος με κυρίαρχες χρήσεις άλλες από τον τουρισμό, και δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

5.2.1 Τι προβλέπει το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον τουρισμό στην περιοχή του νομού Τρικάλων

Ο νομός Τρικάλων συγκεντρώνει τα εξής χαρακτηριστικά:

- ✓ Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος.
- ✓ Δυνατότητα για περαιτέρω βιώσιμη αξιοποίηση των πόρων.
- ✓ Δυνατότητα διαφοροποίησης και εμπλουτισμού του τουριστικού προϊόντος καθώς και διάχυσης της ζήτησης.
- ✓ Ύπαρξη αποδεκτού επιπέδου υποδομών
- ✓ Περιοχές που διαθέτουν ορισμένα χαρακτηριστικά τουριστικής έλξης (φυσικά και ανθρωπογενή στοιχεία ιδιαίτερης αξίας, κ.α.), αλλά για ποικίλους λόγους η μέχρι σήμερα ανάπτυξή τους υποστηρίχθηκε από άλλους τομείς, ιδίως τον πρωτογενή, και δεν αξιοποίησε αυτά τα χαρακτηριστικά.
- ✓ Δυνατότητα συμπληρωματικής λειτουργίας της τουριστικής δραστηριότητας για την «ενίσχυση» άλλων - κυρίαρχων – χρήσεων και δραστηριοτήτων.

Ο νομός Τρικάλων σύμφωνα με το Ειδικό Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό, ανήκει στην Β κατηγορία, λόγω της περιοχής Β. Πίνδου, και του ορεινού χώρου της Δυτικής Θεσσαλίας που συμπεριλαμβάνει και στην Γ κατηγορία, λόγω της περιοχής του Ασπροποτάμου.

Σύμφωνα με τις κατηγορίες λοιπόν αυτές ισχύουν οι εξής κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης:

- ✓ Ανάδειξη στοιχείων ταυτότητας και αναγνωρισιμότητας της περιοχής.

-
- ✓ Ένταξη των αναξιοποίητων τουριστικά πόρων της ενδοχώρας στο προσφερόμενο προϊόν, με παράλληλη προστασία και διαφύλαξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους.
 - ✓ Μέτρα εξυγίανσης και βελτίωσης των περιοχών που συγκεντρώνουν σημαντικό αριθμό σημείων τουριστικού ενδιαφέροντος καθώς και των τουριστικών διαδρομών.
 - ✓ Ανάλυση δράσεων αναβάθμισης του δομημένου χώρου, με πολεοδομικές παρεμβάσεις, όπως αναπλάσεις κοινόχρηστων και ιδιωτικών χώρων με αύξηση των ελεύθερων χώρων και του πρασίνου.
 - ✓ Ανάλυση δράσεων οργάνωσης του άτυπα οικιστικά διαμορφωμένου εξωαστικού χώρου.
 - ✓ Προστασία, ανάδειξη και αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος
 - ✓ Λήψη μέτρων για την έγκαιρη πρόληψη φαινομένων υποβάθμισης της ποιότητας των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων και συνδυασμένη προβολή τους
 - ✓ Βελτίωση της προσβασιμότητας των δυσπρόσιτων τουριστικών πόρων.
 - ✓ Κατασκευή νέων, συμπλήρωση και αναβάθμιση υφιστάμενων τεχνικών, κοινωνικών (περίθαλψης και αθλητισμού), περιβαλλοντικών και πολιτιστικών υποδομών (μουσεία κ.λπ.).
 - ✓ Κατασκευή νέων καταλυμάτων 3, 4 και 5 αστερών.
 - ✓ Προσανατολισμός των ιδιωτικών επενδύσεων προς τη συμπλήρωση ελλείψεων σε τύπους και τάξεις καταλυμάτων και σε υποδομές που εμπλουτίζουν και αναβαθμίζουν το προσφερόμενο τουριστικό προϊόν.
 - ✓ Παροχή κινήτρων για ολοκληρωμένο εκσυγχρονισμό τουριστικών υποδομών.
 - ✓ Κατασκευή νέων υποδομών φιλοξενίας και εστίασης, κατά προτεραιότητα, εντός οικισμών και οργανωμένων υποδοχέων.
 - ✓ Παροχή κινήτρων για κατεδάφιση κτιρίων χρήσης τουρισμού που προσβάλλουν το τοπίο.
 - ✓ Παροχή κινήτρων για αναβάθμιση παλαιότερων καταλυμάτων.

-
- ✓ Διατήρηση, προστασία και ανάδειξη του χαρακτήρα, της κλίμακας και των χαρακτηριστικών των οικισμών.
 - ✓ Λήψη μέτρων για την έγκαιρη πρόληψη φαινομένων υποβάθμισης της ποιότητας των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων και συνδυασμένη προβολή τους.
 - ✓ Συγκρότηση τοπικών πολυθεματικών δικτύων και βελτίωση της προσβασιμότητας μεταξύ των πόλων και πόρων που τα συγκροτούν με περιβαλλοντικά ήπιες παρεμβάσεις στις οδικές συνδέσεις.
 - ✓ Διαφύλαξη φυσικών, ιστορικών, αρχιτεκτονικών κ.α. σημείων του χώρου με «μοναδικά» χαρακτηριστικά.
 - ✓ Δημιουργία μουσείων, κέντρων ερμηνείας του χώρου ή άλλων εγκαταστάσεων απαραίτητων για την ανάδειξη της κυρίαρχης χρήσης - δραστηριότητας, εντός οικισμών.
 - ✓ Προσαρμογή της τυπολογίας των καταλυμάτων (μορφολογικοί περιορισμοί, δυναμικότητα, τάξεις) και άλλων σχετικών με τον τουρισμό υποδομών σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής και των ειδικών μορφών που υποστηρίζουν.
 - ✓ Αξιοποίηση των πόρων με την ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού (αγροτουρισμού, περιηγητικού, πεζοπορικού, πολιτιστικού τουρισμού κ.α.).
 - ✓ Στήριξη δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στην αναβάθμιση της εικόνας και γενικότερα στην ανάδειξη και προβολή των χαρακτηριστικών και της φυσιογνωμίας του αγροτικού χώρου.
 - ✓ Δημιουργία δικτύων μονοπατιών (εθνικών, ευρωπαϊκών) και διαδρομών («δρόμοι» καπνού, αμπέλου, ελιάς κ.α.).
 - ✓ Ανάπτυξη τοπικών προγραμμάτων με στόχο τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών με παράλληλη παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής τους.
 - ✓ Προώθηση προγραμμάτων στήριξης αγροτικών δραστηριοτήτων φιλικών προς το περιβάλλον (στήριξη ολοκληρωμένης ή βιολογικής γεωργίας, προϊόντων ονομασίας προέλευσης, παραδοσιακών τεχνικών).

- ✓ Ενίσχυση του προσανατολισμού των συνεχιζόμενων ευρωπαϊκών προγραμμάτων για τον αγροτικό χώρο (Leader+, ΟΠΑΑΧ), προς μια ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη πέραν της αποκλειστικής χρηματοδότησης καταλυμάτων.
- ✓ Κατασκευή νέων, συμπλήρωση και αναβάθμιση υφιστάμενων τεχνικών, κοινωνικών (περίθαλψης και αθλητισμού) και περιβαλλοντικών.
- ✓ Αξιοποίηση των πόρων με την ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού (αγροτουρισμού, περιηγητικού, πεζοπορικού, πολιτιστικού τουρισμού κ.α.).

(Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον τουρισμό)

5.3 Ο.Π.Π.Α.Χ. Πύλης-Μεσοχώρας και Ορεινής Καλαμπάκας

Το πρόγραμμα Ο.Π.Π.Α.Χ.(Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου) υλοποιείται με συγχρηματοδότηση των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών ταμείων στα πλαίσια του Γ' ΠΕΠ Θεσσαλίας.

Στόχοι του προγράμματος είναι:

- ✓ Η μείωση της απομόνωσης ορεινού χώρου.
- ✓ Η στήριξη της ανάπτυξης.
- ✓ Η ανάδειξη και αξιοποίηση των τοπικών πλεονεκτημάτων των περιοχών αυτών.
- ✓ Η δημιουργία βιώσιμων συνθηκών για τους τοπικούς πληθυσμούς.

Είναι πρόγραμμα συγχρηματοδοτούμενο (70% από Ε.Ε.- ελληνικό Δημόσιο και 30% από την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων)

Στα πλαίσια αυτού του προγράμματος προτάθηκαν τουριστικές διαδρομές¹⁸, ώστε ο τουρίστας να γνωρίσει την πολιτιστική παράδοση της περιοχής και να απολαύσει μέσα από αυτές το φυσικό περιβάλλον της ευρύτερης περιοχής

5.4 Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού

Ο αγροτικός τουρισμός, ως επιδοτούμενη τουριστική επιχειρηματική δράση, ξεκίνησε στις αρχές του 1990 με στόχο την επίτευξη μιας ήπιας βιώσιμης ανάπτυξης με έντονα τοπικά χαρακτηριστικά. Κύριος φορέας υλοποίησης στον νομό Τρικάλων ήταν και είναι η ΚΕΝΑΚΑΠ Α.Ε. και οι πόροι προέρχονται από τα προγράμματα Leader 1, Leader 2 και Leader plus το οποίο αναμένεται να είναι το τελευταίο πακέτο

¹⁸ βλέπε παράγραφο 4.4 όπου αναλύονται οι διαδρομές που προτείνονται

προς αυτή την κατεύθυνση. Μετά από 18 χρόνια υλοποίησης προγραμμάτων αναμφισβήτητα έχουν γίνει θεμελιώδεις δράσεις, ωστόσο μένει ακόμη πολύς δρόμος μέχρι ο νομός να αποτελεί ένα κομβικό και ανταγωνιστικό αγροτουριστικό κέντρο

5.4.1 Τι έχει χρηματοδοτηθεί μέχρι στιγμής

Μέσω των τοπικών προγραμμάτων έχει χρηματοδοτηθεί η ανέγερση 33 νέων αγροτουριστικών καταλυμάτων και ο εκσυγχρονισμός αγροτουριστικών κέντρων εστίασης και αναψυχής, καθώς επίσης και η ενίσχυση 7 επιχειρήσεων υπαίθριων δραστηριοτήτων και περιηγήσεων οικοτουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Επιπλέον μέσα από την εφαρμογή της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader σε επίπεδο νομού, χρηματοδοτήθηκαν 14 επιχειρήσεις παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων και ειδών λαϊκής τέχνης, ένα εκτροφείο θηραμάτων καθώς και ενίσχυση επαγγελματικών δικτύων. Στον τομέα ανάπτυξης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού χρηματοδοτήθηκε το Κέντρο canoe- kayak Ασπροποτάμου, το σκοπευτικό Κέντρο στο Δήμο Πιαλείων, η Πίστα moto- cross στο Δήμο Κόζιακα, το πρότυπο Ιππικό Κέντρο στην Καλαμπάκα, το πρότυπο αθλητικό Κέντρο στην Θεόπετρα, καθώς και η κατασκευή και λειτουργία 2 πρότυπων κατασκηνωτικών Κέντρων, η χάραξη και σήμανση του Ευρωπαϊκού πεζοπορικού μονοπατιού E4 του Κόζιακα, η ανακαίνιση του ορειβατικού καταφυγίου «Χατζηπέτρος» του Κόζιακα, η κατασκευή ορειβατικών καταφυγίων στην «Τριγκία» Κλεινοβού και στην «Κατούνα», ο εκσυγχρονισμός και η επέκταση χιονοδρομικού Κέντρου Πετρουλίου, ενώ προμηθεύτηκε σύγχρονα υλικά διάσωσης, την χρήση των οποίων παραχώρησε στον Σ.Ο.Χ. Τρικάλων για τη λειτουργία Ομάδας Διάσωσης. Επιπλέον ενισχύθηκε η δημιουργία μουσείων λαογραφικής, πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, η σήμανση αξιοθέατων, μνημείων και μονοπατιών με σκοπό την δημιουργία ενός ολοκληρωμένου αγροτουριστικού προϊόντος. Παράλληλα και στο πλαίσιο των Ο.Π.Α.Α.Χ. Ορεινής Καλαμπάκας, Πύλης- Μεσοχώρας και ανατολικών Τρικάλων χρηματοδοτήθηκε η ανέγερση 3 νέων αγροτουριστικών καταλυμάτων και ο εκσυγχρονισμός άλλων τριών. Στον τομέα των αγροτουριστικών κέντρων εστίασης και αναψυχής, η ΚΕΝΑΚΑΠ Α.Ε. ενίσχυσε την ίδρυση και τον εκσυγχρονισμό 25 επιχειρήσεων. Παράλληλα χρηματοδοτήθηκε η δημιουργία ενός κέντρου ιππικών δραστηριοτήτων- εκθετήριο τοπικών παραδοσιακών προϊόντων και χειροτεχνημάτων, ένα εργαστήριο παρασκευής και πώλησης ζαχαρωδών προϊόντων από φρούτα και λαχανικά και ένα οινοποιείο.

5.4.2 Η μετά Leader εποχή

Το πρόγραμμα Leader plus είναι το τελευταίο χρηματοδοτικό πρόγραμμα που θα αξιοποιηθεί για τον αγροτουρισμό. Μετά από αυτό οι φορείς ελπίζουν ότι θα απορροφηθούν για το σκοπό αυτό κονδύλια από το Δ΄ ΚΠΣ. Όμως πως τελικά θα επιτευχθεί στο σύνολο του ο στόχος της αγροτουριστικής ανάπτυξης:

Το να επιδοτούνται οι επιχειρήσεις είναι ένα απαραίτητο κίνητρο για να αναπτύξουν δράση σε μια επαρχιακή περιοχή δεν είναι αρκετό όμως για να καταστεί βιώσιμο το επιχειρηματικό αγροτουριστικό περιβάλλον. Μιλώντας με αρκετούς επιχειρηματίες που επιδοτήθηκαν για αγροτουριστικές επιχειρήσεις διαπιστώσαμε ότι παρά το γεγονός ότι δραστηριοποιούνται πολλοί από αυτούς χρόνια στο αντικείμενο, οι επιχειρήσεις τους δεν έχουν εξασφαλίσει ακόμα τη βιωσιμότητα. Για το λόγο αυτό οι περισσότεροι από αυτούς δουλεύουν παράλληλα και σε άλλα επαγγέλματα τις περισσότερες φορές άσχετα με τον αγροτουρισμό. Το πρόβλημα έγκειται κυρίως στο ότι δεν υπάρχουν συλλογικές παρεμβάσεις ώστε να μεγιστοποιηθεί ο αριθμός των αγροτουριστών. Κάποια σχέδια για δημιουργία συνασπισμού ομοειδών επιχειρήσεων ώστε να διοργανώνονται διάφορα φεστιβάλ και γενικά θεματικές ενέργειες που θα προσέλκυαν επισκέπτες στην περιοχή ναυάγησαν. Αποτέλεσμα ο κάθε επιχειρηματίας να δρα μόνος του και να μην υπάρχει σήμερα μια συνολική στρατηγική προβολή του αγροτουριστικού προϊόντος της περιοχής. Εξακολουθεί σήμερα να λείπει ένας συλλογικός σχεδιασμός είτε από την πολιτεία είτε από τους ιδιώτες με την αρωγή πάντα του κρατικού μηχανισμού. (Χολέβα Ε., 2008) (KENAKAPI Α.Ε.).

Βιβλιογραφία

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων, (2007), «*Νομός Τρικάλων, Μετέωρα-Καλαμπάκα- Καστράκι- Τρίκαλα- Πύλη- Έλατη- Περτούλι- Ασπροπόταμος*», Εκτύπωση Αφ. Τσαρούχα.

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων- Νομαρχιακή Επιτροπή τουριστικής προβολής (2007), «*Εκκλησιαστικά μνημεία νομού Τρικάλων (θρησκευτικός τουρισμός)- Πολιτιστικές εκδηλώσεις νομού τρικάλων*», Εκτύπωση Αφ. Τσαρούχα.

Τ.Ε.Δ.Κ Ν. Τρικάλων, (2007), «*Νομός Τρικάλων, μύηση και περιηγήσεις στο φυσικό και πολιτιστικό τοπίο του νομού Τρικάλων*», Εκτύπωση Αφ. Τσαρούχα.

Χολέβα Ε., (2008), 'Αγροτουρισμός- προς την ευμάρεια του νομού Τρικάλων', Έρευνα,

Ιστοσελίδες

www.thessalia.gr/pep , [επισκέφθηκε στις 13 Απριλίου 2008].

www.dgapeth.gr , [επισκέφθηκε στις 17 Απριλίου 2008].

www.kenakap.gr ,[επισκέφθηκε στις 17 Απριλίου 2008].

www.ruralthessaly.gr , [επισκέφθηκε στις 18 Απριλίου 2008].

www.trikala.gr, [επισκέφθηκε στις 10 Μαρτίου 2008].

www.trikalacity.gr [επισκέφθηκε στις 10 Μαρτίου 2008].

www.3kala.gr [επισκέφθηκε στις 12 Μαρτίου 2008].

6. ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΤΡΙΚΑΛΩΝ

6.1 Μορφή ερωτηματολογίων

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται η έρευνα που έγινε τόσο στους κατοίκους του νομού Τρικάλων, όσο και στους τουρίστες που επισκέπτονται κάθε χρόνο το νομό, για να ερευνηθεί τόσο η τουριστική εικόνα του νομού όσο και η υφιστάμενη κατάσταση του. Η έρευνα έγινε με την χρήση ερωτηματολογίων, ξεχωριστά για τους κατοίκους και τους τουρίστες. Η ανάλυση των δεδομένων έγινε με τη χρήση διαγραμμάτων στο πρόγραμμα επεξεργασίας δεδομένων Microsoft Excel.

6.2 Ερωτηματολόγια προς κατοίκους του νομού Τρικάλων

Για την έρευνα της υφιστάμενης κατάστασης και της τουριστικής εικόνας του νομού από τους κατοίκους, μοιράστηκαν 200 ερωτηματολόγια. Μοιράστηκαν κυρίως σε δημόσιες υπηρεσίες, που εδρεύουν στην πόλη των Τρικάλων, αλλά και σε καταστήματα σίτισης και αναψυχής σε περιοχές σε όλο τον νομό Τρικάλων.

Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει ερωτήσεις κλειστού τύπου, με δυνατότητα σε κάποιες από αυτές ο κάτοικος να μπορεί να συμπληρώσει την γνώμη του ή και να προσθέσει απαντήσεις που δεν δίνονταν.

6.2.1 Δείγμα ερωτηθέντων

Από τα 200 ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν 104 ήταν γυναίκες και 96 άντρες. Έτσι το ποσοστό συμμετοχής ήταν 52% και 48% αντίστοιχα όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα 6.1

Πίνακας 6.1: Φύλο κατοίκων

Φύλο	Ποσοστό %
Γυναίκες	52
Άντρες	48
Σύνολο	100

6.2.2 Κοινωνικό- οικονομικά χαρακτηριστικά

Οι πρώτες ερωτήσεις σχετίζονται με τα κοινωνικό- οικονομικά χαρακτηριστικά των κατοίκων. Όσον αφορά στην ηλικία των κατοίκων το μεγαλύτερο ποσοστό εμφανίζεται στην κατηγορία 18-29 ετών (39%), ενώ σημαντικό ποσοστό έχει και η κατηγορία 30-39 ετών (%). Οι δύο τελευταίες κατηγορίες των 60-69 ετών και 70 και άνω παρουσιάζουν τα μικρότερα ποσοστά 5% και 2% αντίστοιχα.

Πίνακας 6.2: Ηλικία κατοίκων

Ηλικίες	Συχνότητα	Ποσοστό %
18-29	78	39
30-39	60	30
40-49	28	14
50-59	20	10
60-69	10	5
70 και άνω	4	2
Σύνολο	200	100

Όσον αφορά το επίπεδο μόρφωσης, το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων που συμμετείχαν εμφανίζεται στην κατηγορία τελειόφοιτοι ΑΕΙ (88%) και απόφοιτοι Λυκείου (60%), ενώ το μικρότερο στην κατηγορία απόφοιτοι Δημοτικού (6%) και κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου (6%).

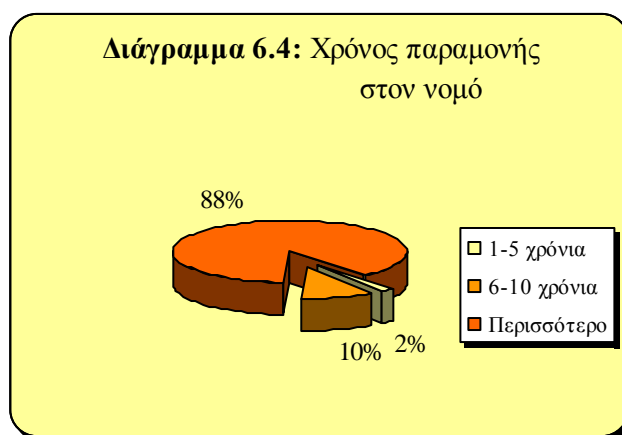
Πίνακας 6.3: Μορφωτικό επίπεδο κατοίκων

Εκπαίδευση	Συχνότητα	Ποσοστό %
Δημοτικό	6	3
Γυμνάσιο	10	5
Λύκειο	60	30
ΤΕΙ	30	15
ΑΕΙ	88	44
Μεταπτυχιακό	6	3
Σύνολο	200	100

6.2.3 Χρόνος διαμονής στον νομό Τρικάλων

Επίσης οι κάτοικοι του νομού Τρικάλων ρωτήθηκαν για το πόσα χρόνια μένουν εντός του νομού. Όπως φαίνεται από το παρακάτω διάγραμμα η πλειοψηφία των κατοίκων μένουν στο νομό περισσότερο από 10 χρόνια (88%), ενώ στην κατηγορία λιγότερο από ένα χρόνο δεν εμφανίζεται κανένας και δεν περιλαμβάνεται στο διάγραμμα.

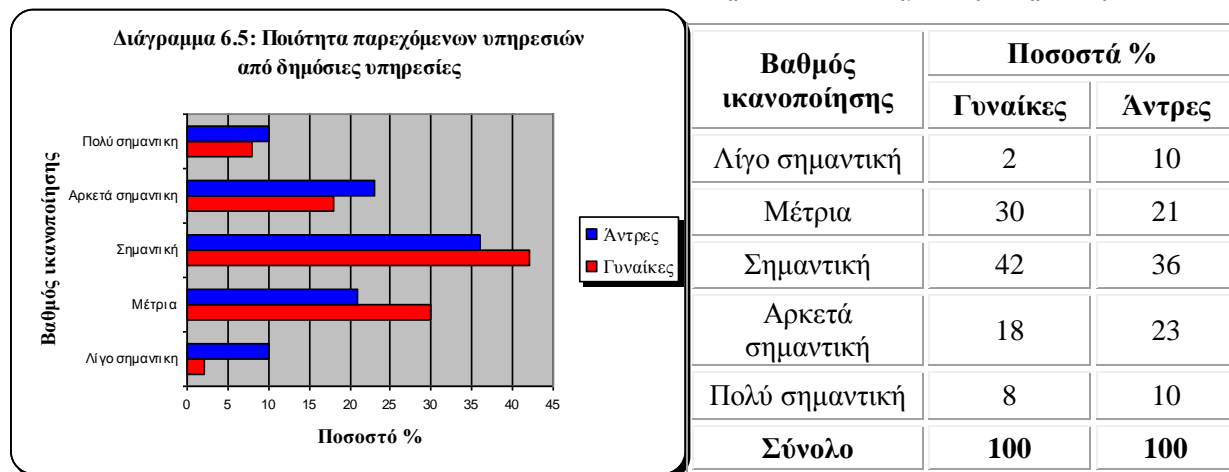
6.2.4 Υφιστάμενη κατάσταση του νομού Τρικάλων

Στην συνέχεια οι κάτοικοι μέσα από ερωτήσεις καλέστηκαν να εκφράσουν το βαθμό ικανοποίησης τους, σε κάθε έναν από τους παρακάτω τομείς για την υφιστάμενη κατάσταση του νομού.

Στο πρώτο διάγραμμα 6.5 φαίνεται ο βαθμός ικανοποίησης των κατοίκων όσον αφορά την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών από δημόσιες υπηρεσίες. Το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων θεωρεί σημαντική την λειτουργία των δημόσιων

υπηρεσιών (42%), πράγμα αναμενόμενο αφού πολλοί από αυτούς εργάζονται σε δημόσιες υπηρεσίες.

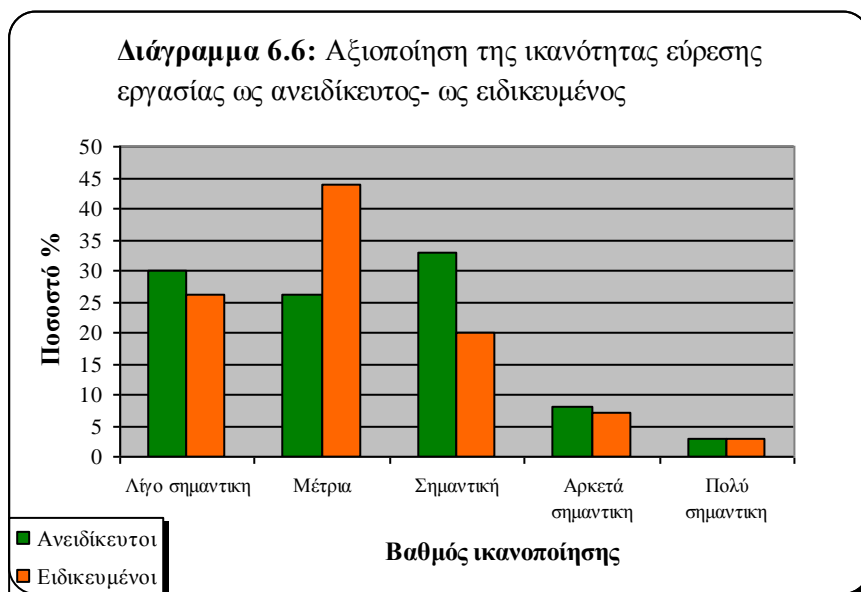
Πίνακας 6.5: Ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών από δημόσιες υπηρεσίες

Στο παρακάτω διάγραμμα 6.6 φαίνεται ο βαθμός ικανοποίησης των κατοίκων όσον αφορά τις δυνατότητες για εύρεση εργασίας τόσο για τους ανειδίκευτους (εργάτες- υπαλλήλους), όσο και για τους ειδικευμένους (με σπουδές ή εμπειρία) εργάτες. Εμφανίζεται μια δυσαρέσκεια των κατοίκων όσον αφορά την εύρεση εργασίας τόσο για τους ανειδίκευτους όσο και για τους ειδικευμένους εργάτες, ενώ με μικρή διαφορά καλύτερα είναι τα πράγματα για τους ειδικευμένους υπαλλήλους.

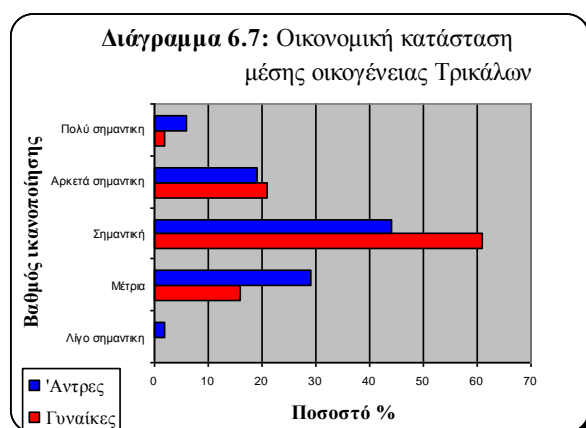
Πίνακας 6.6: Δυνατότητα εύρεσης εργασίας για ανειδίκευτους-ειδικευμένους εργάτες-υπαλλήλους

Βαθμός ικανοποίησης	Ποσοστά %	
	Ανειδίκευτοι	Ειδικευμένοι
Λίγο σημαντική	2	26
Μέτρια	26	44
Σημαντική	33	20
Αρκετά σημαντική	8	7
Πολύ σημαντική	3	3
Σύνολο	100	100

Στο παρακάτω διάγραμμα φαίνεται ο βαθμός ικανοποίησης των κατοίκων όσον αφορά την οικονομική κατάσταση της μέσης οικογένειας στα Τρίκαλα. Εμφανίζεται αρκετά ικανοποιητική η οικονομική κατάσταση της Τρικαλινής οικογένειας.

Πίνακας 6.7: Οικονομική κατάσταση μέσης οικογένειας στα Τρίκαλα

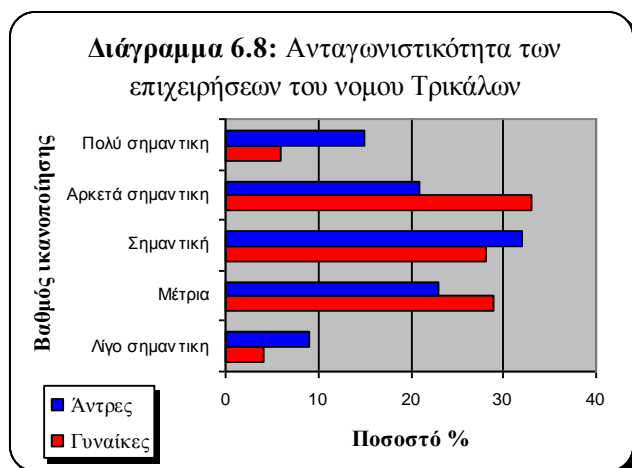

Βαθμός ικανοποίησης	Ποσοστά %	
	Γυναίκες	Άντρες
Λίγο σημαντική	0	2
Μέτρια	16	29
Σημαντική	61	44
Αρκετά σημαντική	21	19
Πολύ σημαντική	2	6
Σύνολο	100	100

Στο παρακάτω διάγραμμα φαίνεται ο βαθμός ικανοποίησης των κατοίκων όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της περιοχής. Εμφανίζεται

αρκετά σημαντική η ανταγωνιστικότητα με ποσοστό 33% για τις γυναίκες και σημαντική με ποσοστό 32% για τους άντρες.

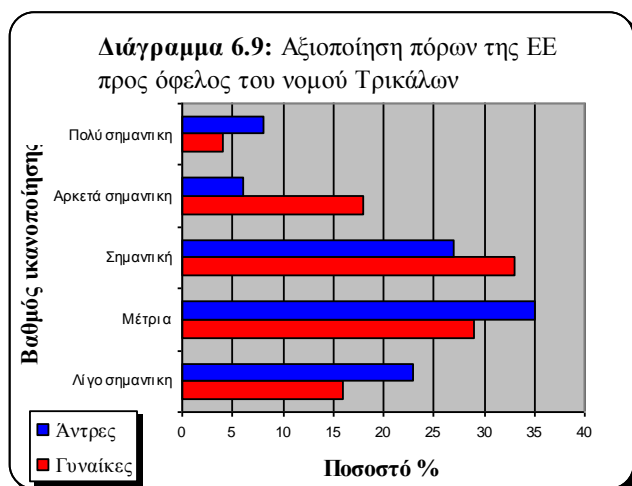
Πίνακας 6.8: Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της περιοχής

Βαθμός ικανοποίησης	Ποσοστά %	
	Γυναίκες	Αντρες
Πολύ σημαντική	6	15
Αρκετά σημαντική	33	21
Σημαντική	28	32
Μέτρια	29	23
Λίγο σημαντική	4	9
Σύνολο	100	100

Στο παρακάτω διάγραμμα φαίνεται ο βαθμός ικανοποίησης των κατοίκων όσον αφορά την αξιοποίηση των πόρων της ΕΕ κατά την τελευταία δεκαετία προς όφελος της περιοχής.

Πίνακας 6.9: Αξιοποίηση των πόρων της ΕΕ στην περιοχή

Βαθμός ικανοποίησης	Ποσοστά %	
	Γυναίκες	Αντρες
Πολύ σημαντική	4	8
Αρκετά σημαντική	18	6
Σημαντική	33	27
Μέτρια	29	35
Λίγο σημαντική	16	23
Σύνολο	100	99

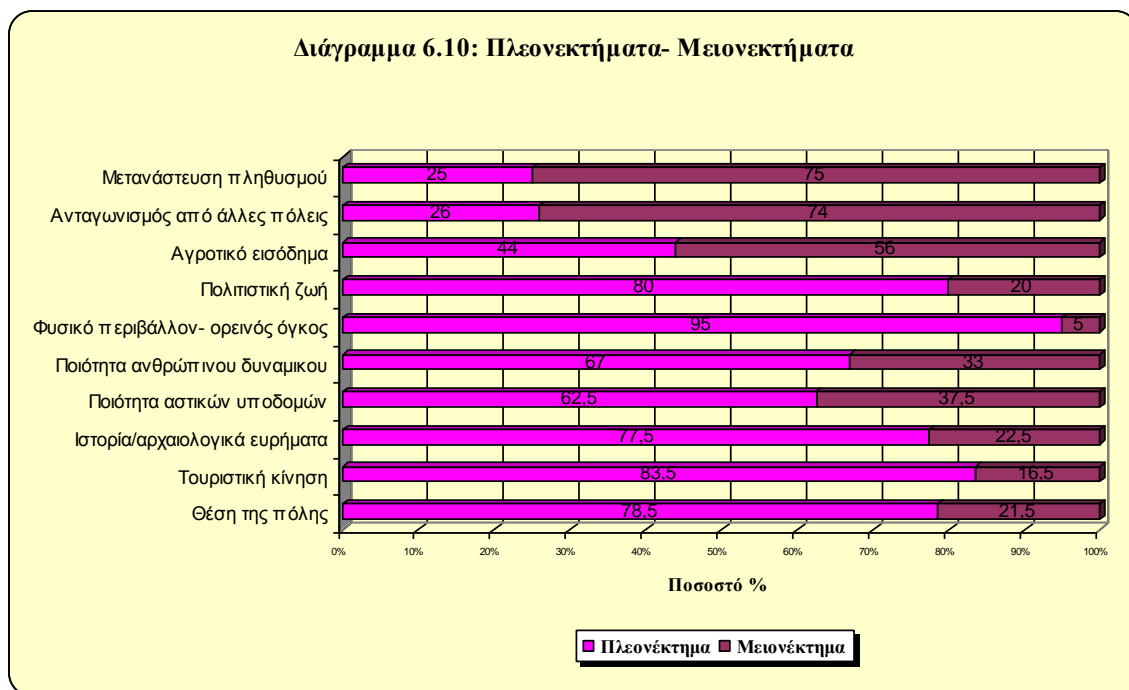
6.2.5 Πλεονεκτήματα- Μειονεκτήματα του νομού Τρικάλων

Οι κάτοικοι του νομού, σύμφωνα με την προσωπική τους γνώμη, σημείωσαν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της περιοχής. Στο διάγραμμα που ακολουθεί φαίνονται ότι τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα είναι το φυσικό περιβάλλον και ο ορεινός όγκος του νομού (95%), η τουριστική κίνηση (83,5%), η πολιτιστική ζωή της πόλης (80%) και η θέση της πόλης (78,5%), ενώ σαν σημαντικότερα μειονεκτήματα εμφανίζεται η μετανάστευση του πληθυσμού σε μεγαλύτερα αστικά κέντρα (75%) και ο ανταγωνισμός από άλλες πόλεις (74%).

Πίνακας 6.10: Πλεονεκτήματα- μειονεκτήματα του νομού Τρικάλων

	Ποσοστό %	
	Πλεονέκτημα	Μειονέκτημα
Θέση της πόλης	78,5	21,5
Τουριστική κίνηση	83,5	16,5
Ιστορία/αρχαιολογικά ευρήματα	77,5	22,5
Ποιότητα αστικών υποδομών	62,5	37,5
Ποιότητα ανθρώπινου δυναμικού	67	33
Φυσικό περιβάλλον- ορεινός όγκος	95	5
Πολιτιστική ζωή	80	20
Αγροτικό εισόδημα	44	56
Ανταγωνισμός από άλλες πόλεις	26	74
Μετανάστευση πληθυσμού	25	75

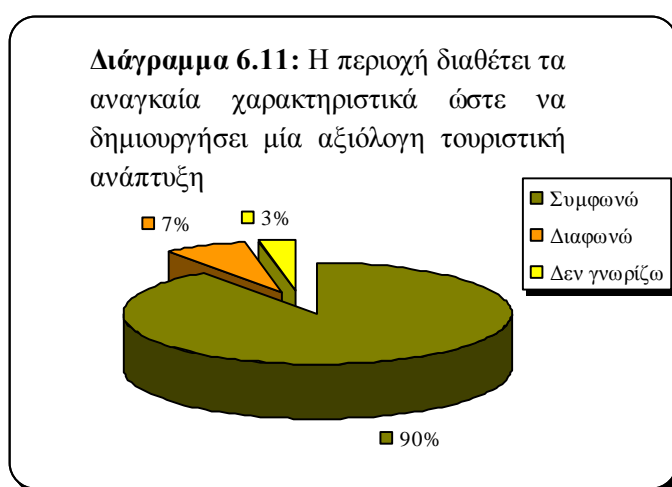
Διάγραμμα 6.10: Πλεονεκτήματα- Μειονεκτήματα

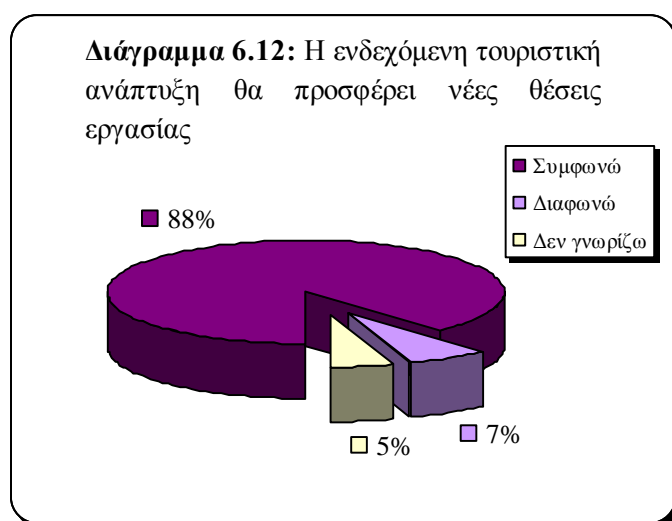
6.2.6 Τουριστική ανάπτυξη

Όσον αφορά την τουριστική ανάπτυξη του νομού και το αν και πως θα βοηθήσει αυτή στην ανάπτυξη της περιοχής, παρουσιάζονται τα παρακάτω διαγράμματα.

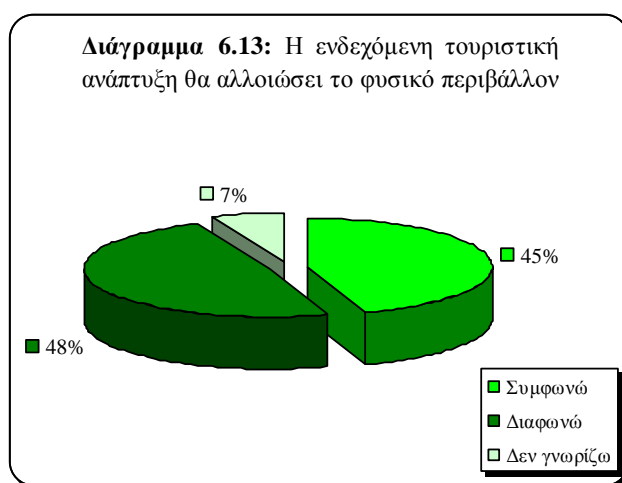
Το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων συμφωνεί ότι ο νομός Τρικάλων διαθέτει τα αναγκαία χαρακτηριστικά ώστε να δημιουργήσει μια αξιόλογη τουριστική ανάπτυξη.

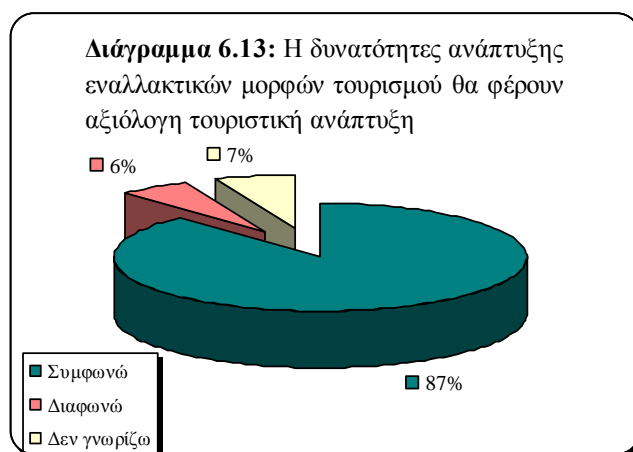
Το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων συμφωνεί ότι η ενδεχόμενη τουριστική ανάπτυξη θα είναι θετική στον τομέα της εργασίας προσφέροντας νέες θέσεις εργασίας.

Όσον αφορά το εάν η τουριστική ανάπτυξη θα αλλοιώσει το περιβάλλον εδώ υπάρχει διαφωνία απόψεων. Το 48% υποστηρίζει ότι θα αλλοιωθεί το φυσικό περιβάλλον προς όφελος της ανάπτυξης, ενώ το 45% δεν πιστεύει ότι η ενδεχόμενη τουριστική ανάπτυξη θα φέρει απαραίτητα αλλοίωση του φυσικού περιβάλλοντος.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων συμφωνεί ότι οι δυνατότητες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού θα φέρουν αξιόλογη τουριστική ανάπτυξη.

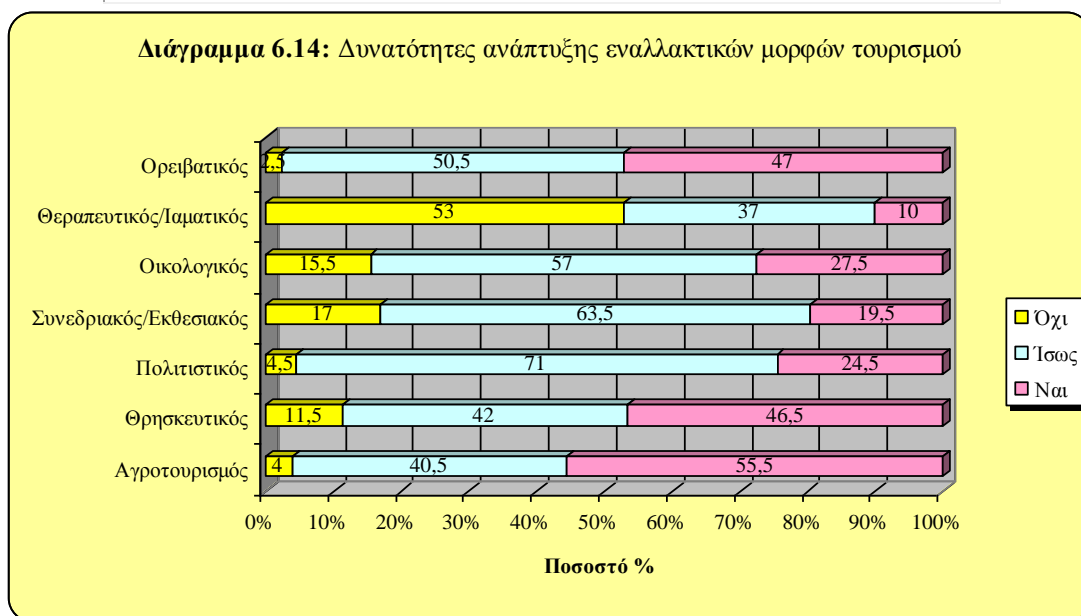
Τέλος στο ερωτηματολόγιο οι κάτοικοι αξιολόγησαν την δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού στον νομό Τρικάλων. Στο διάγραμμα 6.14 φαίνεται ότι οι μορφές που έχουν δυνατότητα ανάπτυξης στον νομό είναι ο

θρησκευτικός, ο αγροτουρισμός, ο ορειβατικός/ περιπατητικός και ο πολιτιστικός τουρισμός.

Πίνακας 6.14: Δυνατότητες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Μορφές εναλλακτικού τουρισμού	Δυνατότητες ανάπτυξης (ποσοστό %)		
	Όχι	Ίσως	Ναι
Αγροτουρισμός	4	40,5	55,5
Θρησκευτικός	11,5	42	46,5
Πολιτιστικός	4,5	71	24,5
Συνεδριακός/Εκθεσιακός	17	63,5	19,5
Οικολογικός	15,5	57	27,5
Θεραπευτικός/Ιαματικός	53	37	10
Ορειβατικός	2,5	50,5	47

Διάγραμμα 6.14: Δυνατότητες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού

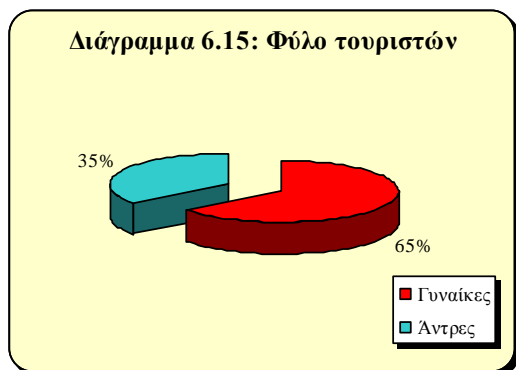
6.3 Ερωτηματολόγια προς τουρίστες του νομού Τρικάλων

Για την έρευνα της τουριστικής εικόνας του νομού από τους τουρίστες, μοιράστηκαν 100 ερωτηματολόγια. Μοιράστηκαν κυρίως σε ξενοδοχεία στα Τρίκαλα, στην Καλαμπάκα, στο Περτούλι και στην Πύλη αλλά και σε καταστήματα σίτισης και αναψυχής σε περιοχές σε όλο τον νομό Τρικάλων, κατά την περίοδο των διακοπών του Πάσχα.

Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει ερωτήσεις κλειστού τύπου, με δυνατότητα σε κάποιες από αυτές ο τουρίστας να μπορεί να συμπληρώσει την γνώμη του ή και να προσθέσει απαντήσεις που δεν δίνονταν.

6.3.1 Δείγμα ερωτηθέντων

Από τα 100 ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν 65 ήταν γυναίκες και 35 άντρες. Έτσι το ποσοστό συμμετοχής ήταν 65% και 35% αντίστοιχα όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα 6.15.

Πίνακας 6.15: Φύλο τουριστών

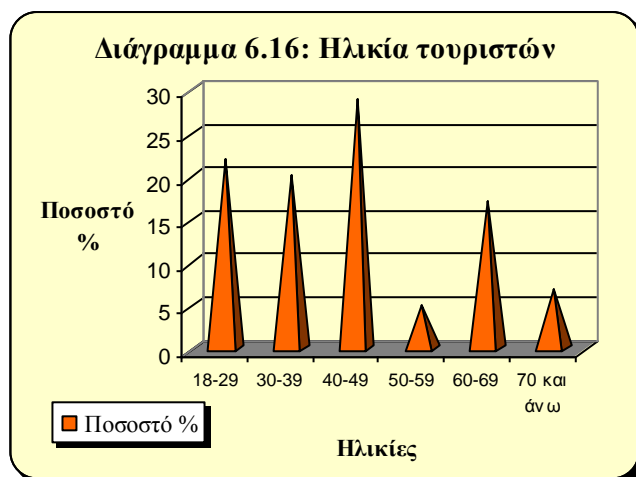
Φύλο	Ποσοστό %
Γυναίκες	65
Άντρες	35
Σύνολο	100

6.3.2 Κοινωνικό-οικονομικά

χαρακτηριστικά

Όσον αφορά στην ηλικία των τουριστών το μεγαλύτερο ποσοστό εμφανίζεται στην κατηγορία 40-49 ετών (29%), ενώ σημαντικό ποσοστό έχουν και οι κατηγορίες 18-29 ετών (22%) και 30-39 ετών (20%). Επομένως παρατηρούμε ότι ο νομός αποτελεί τουριστικό προορισμό για όλες τις ηλικίες.

Πίνακας 6.16: Ηλικία τουριστών

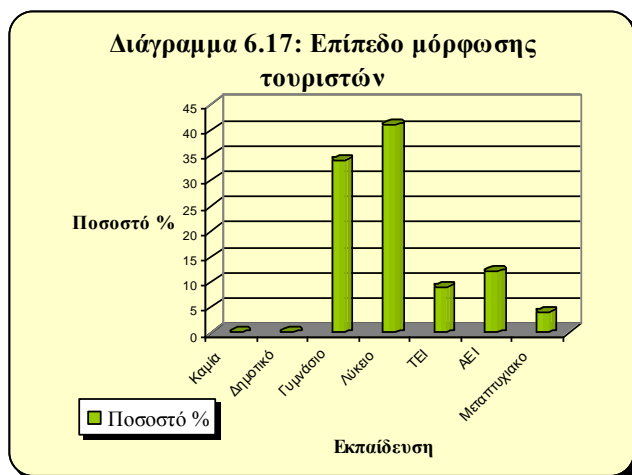

Ηλικίες	Συχνότητα	Ποσοστό %
18-29	22	22
30-39	20	20
40-49	29	29
50-59	5	5
60-69	17	17
70 και άνω	7	7
Σύνολο	100	100

Όσον αφορά το επίπεδο μόρφωσης, το μεγαλύτερο ποσοστό των τουριστών που συμμετείχαν εμφανίζεται στην κατηγορία απόφοιτοι Γυμνασίου (34%) και απόφοιτοι Λυκείου (41%), ενώ στις κατηγορίες χωρίς καμία μόρφωση και απόφοιτοι Δημοτικού δεν ανήκει κανένας τουρίστας.

Πίνακας 6.17: Μορφωτικό επίπεδο

Εκπαίδευση	Συχνότητα	Ποσοστό
------------	-----------	---------

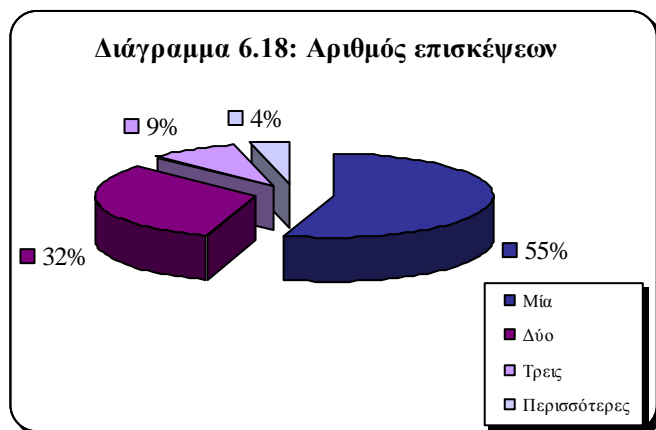

		%
Δημοτικό	0	0
Γυμνάσιο	34	34
Λύκειο	41	41
ΤΕΙ	9	9
ΑΕΙ	12	12
Μεταπτυχιακό	4	4
Σύνολο	100	100

6.3.3 Χαρακτηριστικά επίσκεψης

Οι τουρίστες ρωτήθηκαν για το αν ήταν η πρώτη φορά που επισκέφθηκαν τον νομό Τρικάλων ή αν έχουν επισκεφθεί τον νομό περισσότερες από μια φορές. Στο διάγραμμα φαίνεται ότι οι περισσότεροι ήρθαν στον νομό πρώτη φορά (55%) και υπήρχε σημαντικό ποσοστό (32%) που ερχόταν για δεύτερη φορά.

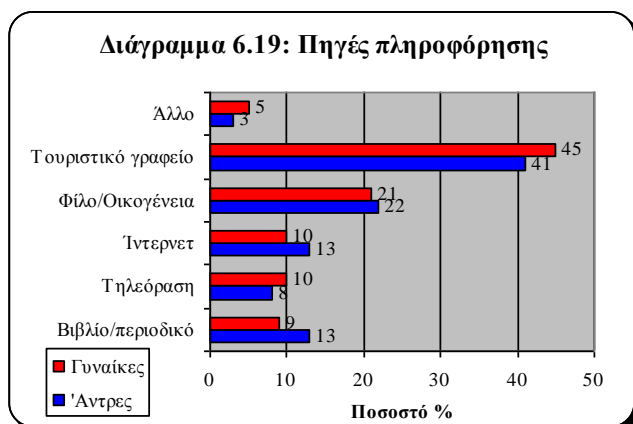
Πίνακας 6.18: Συχνότητα επίσκεψης

Συχνότητα επίσκεψης	Ποσοστό %
Μία	55
Δύο	32
Τρεις	9
Περισσότερες	4
Σύνολο	100

Στο παρακάτω διάγραμμα φαίνονται οι πηγές πληροφόρησης με τις οποίες επέλεξαν οι τουρίστες τον νομό Τρικάλων ως τουριστικό προορισμό. Το μεγαλύτερο ποσοστό των τουριστών πληροφορήθηκαν από τουριστικά γραφεία τα αξιοθέατα και τις επιλογές που έχουν στον νομό (45-41%), ενώ πολλοί είναι και εκείνοι που ενημερώθηκαν από τους φίλους και την οικογένεια για τον νομό (22-22%).

Πίνακας 6.19: Πηγές πληροφόρησης

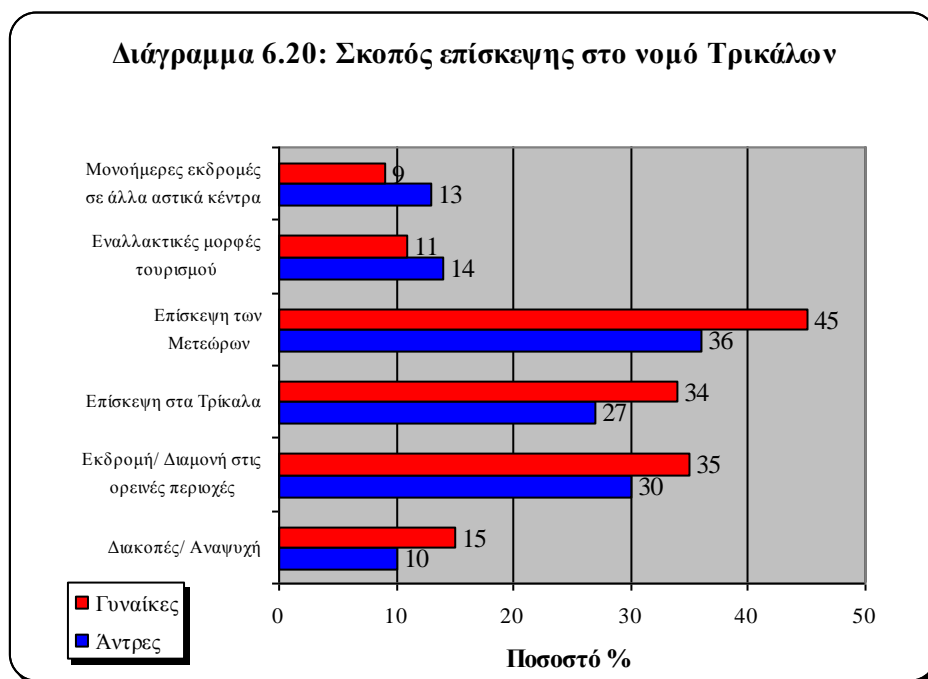

Πηγές πληροφόρησης	Ποσοστό %	
	Άντρες	Γυναίκες
Βιβλίο/περιοδικό	13	9
Τηλεόραση	8	10
Ίντερνετ	13	10
Φίλο/Οικογένεια	22	21
Τουριστικό γραφείο	41	45
Άλλο	3	5
Σύνολο	100	100

Όσον αφορά το σκοπό επίσκεψης παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι τουρίστες πραγματοποίησαν επίσκεψη στα Μετέωρα (36-45%) και στις ορεινές περιοχές του νομού (30-35%) συνδυάζοντας τα με αναψυχή, ενώ μικρό είναι το ποσοστό των τουριστών που ήρθε στο νομό για εναλλακτικές μορφές τουρισμού (13-9%).

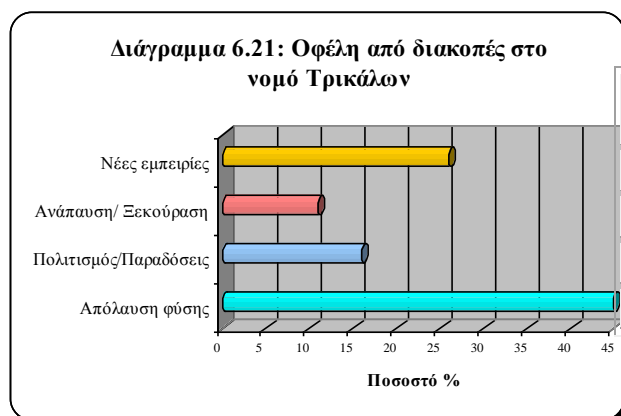
Πίνακας 6.20: Σκοπός επίσκεψης

Σκοπός επίσκεψης	Ποσοστό %	
	Άντρες	Γυναίκες
Διακοπές/ Αναψυχή	10	15
Εκδρομή/ Διαμονή στις ορεινές περιοχές	30	35
Επίσκεψη στα Τρίκαλα	27	34
Επίσκεψη των Μετεώρων	36	45
Εναλλακτικές μορφές τουρισμού	14	11
Μονοήμερες εκδρομές σε άλλα αστικά κέντρα	13	9

Οι τουρίστες στην συνέχεια ρωτηθήκαν για τα οφέλη των διακοπών τους στον νομό Τρικάλων. Παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι απόλαυσαν την φύση (45%), και συνδύασαν την ξεκούραση και αναψυχή με νέες εμπειρίες (26%). Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι οι νέοι τουρίστες (18-29ετών) ενθουσιάστηκαν με την ζωντάνια της πόλης και τις πολλές δυνατότητες διασκέδασης.

Πίνακας 6.21: Οφέλη επίσκεψης

Οφέλη διακοπών	Ποσοστό %
Απόλαυση φύσης	45
Πολιτισμός/Παραδόσεις	16
Ανάπαυση/ Ξεκούραση	11
Νέες εμπειρίες	26

6.3.4 Επιλογή τουριστικού προορισμού

Τέλος οι τουρίστες απάντησαν σε ερωτήματα για την επιλογή του τουριστικού προορισμού. Στο διάγραμμα 6.2.2 φαίνεται ότι καθοριστικός παράγοντας για την

επιλογή τους είναι οι προσιτές τιμές αρχικά (53-48%), η ησυχία και το ελκυστικό περιβάλλον (48-40%) και η γραφικότητα της περιοχής (40-42%).

Πίνακας 6.22: Κριτήρια επιλογής τουριστικού προορισμού

Κριτήρια επιλογής τουριστικού προορισμού	Ποσοστό %	
	Άντρες	Γυναίκες
Δυνατότητες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών	10	12
Προσιτές τιμές	53	48
Φιλοξενία κατοίκων	27	33
Ησυχία- Ελκυστικό περιβάλλον	48	40
Δημοτικότητα	12	13
Γραφικότητα	40	42
Επιλογές διασκέδασης	30	28

6.4 Συμπεράσματα ερωτηματολογίων

Από τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων μπορούμε να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα για την τουριστική εικόνα του νομού (ιδιαίτερα από τους τουρίστες της περιοχής) και για την σημερινή κατάσταση του νομού (από τις απαντήσεις των κατοίκων).

Όσον αφορά την υφιστάμενη κατάσταση παρατηρούμε ότι οι κάτοικοι θεωρούν τον νομό, αξιόλογο τουριστικό προορισμό λόγω του φυσικού περιβάλλοντος και του ορεινού του όγκου. Επίσης θεωρούν ότι ο νομός βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση, στο κέντρο της Ελλάδας, πράγμα που τον καθιστά προσβάσιμο από τις περισσότερες περιοχές της χώρας. Η ποιότητα των αστικών υποδομών είναι ικανοποιητική και ελπίζουν ότι θα καλυτερεύσει στο μέλλον με την ολοκλήρωση έργων που βρίσκονται σε εξέλιξη. Επίσης η πολιτιστική ζωή της πόλης αλλά και η ιστορία της είναι στοιχεία που προσελκύουν τουρίστες στην περιοχή.

Οι κάτοικοι είναι θετικοί στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού αφού πιστεύουν ότι αυτό θα αυξήσει την τουριστική ανάπτυξη του νομού και επίσης θα γεννήσει νέες θέσεις εργασίας στους κατοίκους (ανειδίκευτους και ειδικευμένους, που δυσκολεύονται να βρουν εργασία στην επαρχία).

Το αν θα θυσιαστεί το περιβάλλον προς όφελος της τουριστικής ανάπτυξης φαίνεται να απασχολεί ένα μεγάλο μέρος των κατοίκων των Τρικάλων, οι οποίοι φοβούνται την πιθανή αλλοίωση του φυσικού περιβάλλοντος του νομού (σημαντικό πλεονέκτημα του νομού).

Swot ανάλυση νομού Τρικάλων

Πλεονεκτήματα

- Γεωγραφική θέση του νομού.
- Εύκολη πρόσβαση στον νομό- καλό οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, με δυνατότητες βελτίωσης.
- Πλούσια κληρονομιά (έντονο φυσικό περιβάλλον).
- Έντονη πολιτιστική ζωή (πολιτιστικοί θησαυροί και πολιτιστικές εκδηλώσεις).
- Έντονος δυναμισμός στον τομέα εφαρμογής νέων τεχνολογιών.
- Διαρκώς αυξανόμενες επισκέψεις τουριστών στον ορεινό όγκο του νομού (Ελάτη-Περτούλι).
- Μετέωρα αλλά και αξιόλογες ιερές μονές

Μειονεκτήματα

- Έλλειψη βασικών μελετών και ολοκληρωμένου σχεδιασμού, καθώς και υποδομών παρακολούθησης, ενημέρωσης, έρευνας όσον αφορά το φυσικό περιβάλλον.
- Δημιουργία τουριστικών υποδομών (καταλυμάτων) χωρίς την λήψη της αναγκαίας μέριμνας για την δημιουργία-παροχή άλλων αναγκαίων συνοδευτικών υπηρεσιών.
- Χαμηλό ποσοστό των απασχολούμενων στον τουριστικό τομέα που έχει λάβει ξενοδοχειακή εκπαίδευση.

Ευκαιρίες

- Η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού θα συμβάλλει στην ανακοπή του ρεύματος ερήμωσης των αγροτικών, ορεινών και ημιαστικών περιοχών.
- Η τουριστική ανάπτυξη θα δώσει τη δυνατότητα ανάπτυξης δεξιοτήτων που επιτρέπουν την απασχόληση και σε άλλους κλάδους του τριτογενούς τομέα πέρα από τουρισμό.
- Η άρση της απομόνωσης με την δημιουργία υποδομών για τη διευκόλυνση του τουρισμού, θα διευκολύνει τη συγκράτηση του πληθυσμού και θα δώσει νέες δυνατότητες για την περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη των ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών.
- Η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού στηριζόμενη σε τοπικούς πόρους (φυσικοί, πολιτιστικοί, παραδόσεις, τρόπο ζωής, κ.α.) θα βοηθήσει την διάσωση της παραδοσιακής εικόνας της περιφέρειας και την ένταξη του τουρισμού στον κοινωνικό, πολιτιστικό και οικονομικό ιστό των περιοχών. Για παράδειγμα, στην περίπτωση ανάπτυξης του αγροτουρισμού ή/και του οικοτουρισμού, οι παραδοσιακές ενασχολήσεις αποτελούν μέρος του τουριστικού προϊόντος (πχ αγροτικές εργασίες, ξεναγήσεις/ οδήγηση σε περιοχές με ιδιαίτερη περιβαλλοντική αξία κ.λπ.).
- Η δημιουργία ειδικών τουριστικών πακέτων, που θα αξιοποιούν τον πολιτισμό ως ειδικό τουριστικό πόρο και θα φέρουν σε επαφή τους επισκέπτες με τα μνημεία, τα έθιμα και τις παραδόσεις της Θεσσαλίας, είναι δυνατόν να αποτελέσει σημαντικό κίνητρο για τη διατήρηση και την αναπαραγωγή, όπου αυτό είναι δυνατό, των πολιτιστικών(τουριστικών) πόρων.
- Η συνεργασία μεταξύ ξενοδόχων και τοπικών παραγωγών του πρωτογενούς ή του δευτερογενούς τομέα θα οδηγήσει στην τόνωση της τοπικής οικονομίας,

εξασφαλίζοντας μια τοπική αγορά για τα προϊόντα που παράγονται στην περιοχή, με συνέπεια τόσο την αύξηση των εισοδημάτων των παραγωγών όσο και την εξασφάλιση της ποιότητας των προσφερόμενων προϊόντων στον τουρίστα.

Απειλές

- Αύξηση της επισκεψιμότητας σε ορισμένες μόνο περιοχές (περιοχή Μετεώρων και ορεινών χωριών που είναι αξιοποιημένα περισσότερο από άλλα).
- Η ανάπτυξη του τουρισμού σε πολλές περιοχές έχει οδηγήσει τόσο στην αλλαγή χρήσεων γης, στη δημιουργία συγκρούσεων όσο και στην αλλοίωση της παραδοσιακής οικονομίας.
- Η προσφορά υπηρεσιών χαμηλής ποιότητας θέτει σε κίνδυνο την βιωσιμότητα του τουριστικού προϊόντος της περιφέρειας, γιατί μειώνει την ευχαρίστηση του τουρίστα με εύλογα μακροχρόνια αρνητικά αποτελέσματα.

Προφίλ τουρίστα της περιοχής

Μετά την επεξεργασία των ερωτηματολογίων που συμπλήρωσαν οι τουρίστες, παρατηρούμε ότι ο νομός Τρικάλων αποτελεί τουριστικό προορισμό για όλες τις ηλικίες. Οι μεγαλύτερης ηλικίας τουρίστες έρχονται στον νομό για να πραγματοποιήσουν επίσκεψη στα Μετέωρα, είτε μόνοι τους, είτε με οργανωμένο γκρουπ, όπως και να ξεκουραστούν και να απολαύσουν το φυσικό περιβάλλον του νομού. Οι νεότεροι τουρίστες επισκέπτονται κυρίως μόνοι τους την πόλη των Τρικάλων, επισκέπτονται τις ορεινές περιοχές του νομού, ιδιαίτερα την Ελάτη και το Περτούλι, όπου συνδυάζουν αναψυχή και διασκέδαση και κάποιοι από αυτούς επωφελούνται τις εναλλακτικές μορφές που αναπτύσσονται στον νομό (κανοε-καγιάκ, σκι, ορειβασία κλπ).

Γενικότερα παρατηρούμε ότι οι σημερινοί τουρίστες επιλέγουν τις διακοπές τους σε ελκυστικό και γραφικό περιβάλλον, με προσιτές τιμές, φιλόξενους κατοίκους και σε περιοχές όπου θα έρθουν σε επαφή με νέες εμπειρίες.

Επομένως ο νομός Τρικάλων θα μπορέσει να αποτελέσει τουριστικό προορισμό, αφού συνδυάζει τα παραπάνω και επιπροσθέτως δίνει την δυνατότητα στον επισκέπτη να πραγματοποιήσει τουριστικές διαδρομές σ' όλο τον νομό, ή ακόμα και σε γειτονικούς νομούς.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

7.1 Τουριστική πολιτική

Ο βασικός στόχος της τουριστικής πολιτικής έχει αρχίσει να γίνεται η διαφοροποίηση και η βελτίωση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος, ενσωματώνοντας συγχρόνως και τις έννοιες του περιβάλλοντος και της ποιότητας ώστε να αποκτήσει τη δυνατότητα προσέλκυσης κοινωνικών ομάδων υψηλών εισοδημάτων και κατηγοριών με ειδικά ενδιαφέροντα. Είναι σαφές ότι για την ανάπτυξη των θεματικών τουριστικών μορφών κρίνεται απαραίτητη και η δημιουργία κατάλληλων υποδομών τόσο από την πλευρά των κρατικών φορέων όσο και από την πλευρά των ιδιωτών. Όσο αφορά τους πρώτους, το ενδιαφέρον και οι δράσεις προσανατολίζονται στην εξασφάλιση εθνικών και κοινοτικών πόρων μέσω της συμμετοχής σε αναπτυξιακά προγράμματα. Με τον τρόπο αυτό παρέχεται και η δυνατότητα ενίσχυσης ιδιωτικών πρωτοβουλιών με σκοπό την εξέλιξη και βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών καθώς και τη δημιουργία των απαιτούμενων υποδομών.

Είναι φανερό ότι η Ελλάδα, βάση των χαρακτηριστικών και των πλεονεκτημάτων που συγκεντρώνει, διαθέτει κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη αρκετών εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Κρίνεται αναγκαίο να υιοθετηθεί η πολιτική, όσων αφορά την ανάπτυξη των συγκεκριμένων μορφών, για ενίσχυση της οικονομικής βάσης προβληματικών και λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών. Τα οικονομικά αποτελέσματα από την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού δυστυχώς δεν είναι άμεσα αλλά απαιτείται ένα διάστημα προσαρμογής. Επομένως συχνά οι ιδιώτες επενδυτές και επιχειρηματίες αναζητούν το εύκολο κέρδος και δεν επεκτείνονται σε νέους τομείς.

Παράλληλα με το πρότυπο «ήλιος και θάλασσα» θα πρέπει να αναπτυχθούν και άλλες μορφές τουρισμού, που θα επιμηκύνουν την τουριστική περίοδο, θα αξιοποιούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και θα διαχέουν το τουριστικό προϊόν σε όλη την χώρα. Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή σε ορισμένες κατηγορίες τουριστών, όπως συνταξιούχοι, που παρουσιάζουν διαρκώς αυξητικές τάσεις. Οι τουριστικές επενδύσεις και πολιτικές, για να μπορέσουν να αποδώσουν, χρειάζονται ένα καλό κοινωνικοοικονομικό και διεθνές περιβάλλον. Σημαντικό ρόλο έχουν να παίξουν και οι σύγχρονες υποδομές στις μεταφορές τις επικοινωνίες και τις αστικές εξυπηρετήσεις. Η προστασία και η διατήρηση του περιβάλλοντος, της βιοποικιλότητας, και των σημαντικών οικοτόπων μπορούν να αποβούν σε κρίσιμο στοιχείο για την ανάπτυξη του τουρισμού.

Τέλος, οι χρηματοδοτικές ροές, οι επενδύσεις, οι στρατηγικοί σχεδιασμοί και οι πολιτικές μπορούν να αποβούν αναποτελεσματικές, εάν δεν αλλάξουν ορισμένα κρίσιμα στοιχεία σχετικά με τον τρόπο προσέγγισης και αντιμετώπισης του επισκέπτη. Επομένως σημαντικό ρόλο εδώ θα παίζει η εκπαίδευση όχι μόνο των επιχειρηματιών αλλά και των άμεσα απασχολούμενων στον τουριστικό κλάδο, αλλά και γενικότερων επαγγελματιών (αστυνομικών, λιμενικών, οδηγών κλπ).

(Τσάρτας, 2000: 190-195)

7.2 Προβλήματα εφαρμογής εναλλακτικών μορφών τουρισμού στον νομό Τρικάλων

Ο νομός Τρικάλων, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενα κεφάλαια, διαθέτει τα απαραίτητα συγκριτικά πλεονεκτήματα (φυσικό περιβάλλον, κεντρική θέση, αρχαιολογικοί χώροι, πολιτισμός κλπ) για να αναπτυχθούν αξιόλογες εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ώστε να αναδειχθεί ένας σημαντικός τουριστικός προορισμός για τους επισκέπτες. Ωστόσο η εφαρμογή τέτοιων μορφών τουρισμού, συμβατών με το περιβάλλον μπορούν να δημιουργήσουν σοβαρά προβλήματα στο δομημένο και αδόμητο περιβάλλον αν δεν ικανοποιούνται πρώτα κάποιες βασικές προϋποθέσεις απαραίτητες για την αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής.

Ενδεικτικά τα προβλήματα είναι:

- ✓ Άναρχη επέκταση των νέων μορφών τουρισμού, μη επιτρέποντας τον έλεγχο των δράσεων.
- ✓ Αύξηση της επισκεψιμότητας σε ορισμένες μόνο περιοχές (περιοχή Μετεώρων και ορεινών χωριών που είναι αξιοποιημένα περισσότερο από άλλα).
- ✓ Έγκριση και υλοποίηση έργων κατά την ανάπτυξη π.χ. του αγροτουρισμού ή άλλων μορφών, που μπορούν να προκαλέσουν βλαβερές συνέπειες για το περιβάλλον .
- ✓ Έκθεση των ιδίων των επισκεπτών σε κινδύνους που απειλούν την σωματική τους ακεραιότητα, λόγω π.χ. μη σωστής εκπαίδευσης των συνοδών τους.
- ✓ Δημιουργία παραγωγικών επιχειρήσεων που λειτουργούν ανεξέλεγκτα σε περιοχές που έχουν ιδιαίτερο οικολογικό ενδιαφέρον.
- ✓ Τέλος, «κακή» χρήση των υποδομών από τα αρμόδια όργανα, που χαρακτηρίζονται ερασιτέχνες, χωρίς να έχουν σχετική παιδεία με το

αντικείμενο τους, ενώ πολλές φορές φέρονται αντιεπαγγελματικά στους επισκέπτες.

Επιπλέον η προβλεπόμενη αύξηση των τουριστών όσο και αυτών που ασχολούνται επαγγελματικά με τον τουρισμό θα οδηγήσει στην διόγκωση των παραπάνω προβλημάτων.

7.3 Προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού του νομού Τρικάλων .

- ✓ Προστασία και αξιοποίηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περιοχής δημιουργώντας νέες θέσεις απασχόλησης.
- ✓ Αξιοποίηση και προώθηση των τοπικών προϊόντων, μειώνοντας τις ανάγκες για εισαγωγή από τα μεγάλα αστικά κέντρα και αποφεύγοντας τον κίνδυνο της τουριστικής μονοκαλλιέργειας.
- ✓ Σωστή κατανομή και διάχυση των τουριστικών ροών στον χώρο για την αποφυγή των αυξημένων πιέσεων σε συγκεκριμένους πόρους αλλά και την κατασκευή υποδομών μεγάλου μεγέθους που δε μπορεί να αντέξει η περιοχή.
- ✓ Ανάπτυξη και αξιοποίηση όλων των τουριστικών πόρων της περιοχής, ειδικότερα των τουριστικών
- ✓ Τέλος συμπληρωματικότητας δύο ή και περισσότερων εναλλακτικών μορφών τουρισμού που θα έχουν κοινά χαρακτηριστικά και θα οδηγούν τόσο στην εξοικονόμηση πόρων όσο και στη παροχή κινήτρων που οδηγούν τους τουρίστες στην επιλογή των ειδικών μορφών

Ωστόσο είναι αναγκαίο να στηριχθούν οι μηχανισμοί εκείνοι που θα κινητοποιήσουν τους τοπικούς πόρους και το ανθρώπινο δυναμικό προς την ζητούμενη κατεύθυνση.

Για την ανάπτυξη και υλοποίηση ενός προγράμματος ειδικών μορφών θεωρείται απαραίτητη η δημιουργία ενός νομοθετικού πλαισίου που θα στηριχθεί στην διεθνή εμπειρία, στην πληροφόρηση των εμπλεκόμενων φορέων και στην ενημέρωση των τοπικών φορέων ανάπτυξης που εμπλέκονται στην τουριστική ανάπτυξη.

Με τη στήριξη της παραγωγής των τοπικών παραδοσιακών προϊόντων στην γεωργία και την κτηνοτροφία θα διατηρηθεί η αυθεντικότητα της περιοχής αλλά και θα συγκρατηθεί στην περιφέρεια ο αγροτικός πληθυσμός και θα προσελκύσει νέους

αγρότες, ώστε να δημιουργηθεί μια στέρεα βάση για την βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής αυτής.

Οι απαιτήσεις της εκπαίδευσης των φορέων και των οργάνων, των ντόπιων και των ίδιων των επισκεπτών είναι πολύ σημαντική. Υπάρχει ανάγκη για μετεκπαίδευση στελεχών του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα στα θέματα του εναλλακτικού τουρισμού, με στόχο να αποκτηθεί βασική τεχνογνωσία σ' αυτά (με μορφή σεμιναρίων, μαθημάτων σε χώρες που έχουν εμπειρία και παράδοση σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού).

Για όλους αυτούς τους λόγους, θα πρέπει οι αρμόδιες υπηρεσίες να προβούν στην σύνταξη και υλοποίηση εξειδικευμένων μελετών που να διασφαλίζουν την ποιότητα και την αειφορία όλων των εναλλακτικών μορφών τουρισμού που επρόκειται να εφαρμοστούν

Τέλος το μάρκετινγκ είναι ο καλύτερος τρόπος προβολής του τουριστικού προϊόντος μιας περιοχής. Είναι σημαντικό να γίνονται τέτοιες προσπάθειες προβολής της περιοχής, ώστε να καθοριστούν οι απαραίτητες μέθοδοι επικοινωνίας και οι τεχνικές εκείνες που θα κάνουν γνωστό το νομό. Θα πρέπει να συσταθεί ένας φορέας που θα ασχολείται με το θέμα του μάρκετινγκ και θα λαμβάνει υπόψη του τον σύγχρονο τρόπο ζωής, τις νέες τεχνολογίες και τις απαιτήσεις της εποχής.

Στον νομό Τρικάλων, η Νομαρχιακή Επιτροπή Τουριστικής προβολής της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Τρικάλων έχει προς το παρόν αναλάβει αυτό τον ρόλο, με ενημερωμένο υλικό (έντυπο- φυλλάδια- τουριστικούς οδηγούς κλπ) και πληροφορίες για τα αξιοθέατα της περιοχής (φυσικός πλούτος, αρχαιολογικοί χώροι). Επίσης μέσω του ίντερνετ έχουν δημιουργηθεί έγκυρες και διαρκώς ενημερωμένες ιστοσελίδες με παρουσίαση της περιοχής, χρήσιμες πληροφορίες για διαμονή και τουριστικές διαδρομές και προσφερόμενες δραστηριότητες που μπορούν να πραγματοποιηθούν στο νομό. Βέβαια η περαιτέρω διαφήμιση του νομού κρίνεται απαραίτητη ώστε ο νομός να αποτελέσει τουριστικό προορισμό όλο το χρόνο.

Παρόλα τα προβλήματα, που αναφέρθηκαν προηγουμένως για την εφαρμογή των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ο νομός Τρικάλων συγκεντρώνει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τα οποία τον καθιστούν ως έναν αξιόλογο τουριστικό προορισμό, για όλες τις εποχές του χρόνου αφού οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν σε αυτόν είναι ποικίλες.

Βιβλιογραφία

Ανδριώτης Κ., (2005), «Τουριστική ανάπτυξη και σχεδιασμός», Α. Σταμούλης, Αθήνα.

Κομίλης Π., Βαγιονής Ν., (1999), «Τουριστικός σχεδιασμός: μέθοδοι και πρακτικές αξιολόγησης», Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα.

Κορρές Γ., Δρακόπουλος Σ., Gartner W., Αποστολοπούλου Α., (2001), «Τουριστική ανάπτυξη: αρχές, διαδικασίες και πολιτικές», Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα.

Middleton V., Hawkins R., Αντωνόγλου Ε., (2004), «Τουριστικό μάρκετινγκ για βιώσιμη ανάπτυξη», κριτική, Αθήνα.

Mason P., (2003), *“Tourism impacts, planning and management”*, Amsterdam: Boston: Elsevier.

Matheson A., Wall G., (1998), *“Tourism economic, physical and social impacts”*, Essex :Longman

Briassoulis H., Straaten Jan van der, (2000), *“Tourism and environment: regional, economic, cultural and policy issues”*, Dordrecht: Kluwer Academic.

Holden A., (2000), *“Environment and tourism”*, London: New York: Routledge.

Παράρτημα Ι

1) Ερωτηματολόγιο κατοίκων

2) Ερωτηματολόγιο τουριστών

Ερωτηματολόγιο

1. Ηλικία:

1. 18-29
2. 30-39
3. 40-49
4. 50-59
5. 60-69
6. 70 και άνω

2. Φύλο:

1. Άνδρας
2. Γυναίκα

3. Εκπαίδευση:

1. Καμία
2. Απόφοιτος δημοτικού
3. Απόφοιτος γυμνασίου
4. Απόφοιτος λυκείου
5. Απόφοιτος πανεπιστημίου
6. Απόφοιτος Τ.Ε.Ι.
7. Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου

4. Πόσα χρόνια μένετε στον νομό:

1. Λιγότερο από ένα χρόνο
2. 1-5 χρόνια
3. 6- 10 χρόνια
4. Περισσότερο

5. Αξιολογήστε την υφιστάμενη κατάσταση στην περιοχή του δήμου Τρικάλων και εκφράστε το βαθμό ικανοποίησης σας σε σχέση με κάθε έναν από τους παρακάτω τομείς (Αξιολογήστε την ικανοποίηση σε μια κλίμακα από το 1=λιγότερο σημαντική έως το 5=πολύ σημαντική).

- ✓ Ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών από δημόσιες υπηρεσίες.
- ✓ Δυνατότητες εύρεσης εργασίας ως ανειδίκευτος (εργάτης ή υπάλληλος).
- ✓ Δυνατότητες εύρεσης εργασίας ως ειδικευμένος (με σπουδές ή εμπειρία).
- ✓ Η οικονομική κατάσταση της μέσης οικογένειας στα Τρίκαλα.
- ✓ Η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της περιοχής.
- ✓ Η αξιοποίηση των πόρων της ΕΕ κατά την τελευταία δεκαετία προς όφελος της πόλης.

6. Ποια από τα παρακάτω χαρακτηριστικά θεωρείται ότι αποτελούν ισχυρά πλεονεκτήματα της περιοχής. (Αξιολογήστε σε μια κλίμακα από το 1=λιγότερο ισχυρό πλεονέκτημα έως το 5=πολύ ισχυρό πλεονέκτημα).

- ✓ Η θέση της πόλης στον Ελλαδικό χώρο, και στο χώρο της Θεσσαλίας.
- ✓ Η τουριστική κίνηση της περιοχής.
- ✓ Η ιστορία της περιοχής και τα αρχαιολογικά της ευρήματα.
- ✓ Η ποιότητα των υποδομών της πόλης.
- ✓ Η ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού.

- ✓ Το φυσικό περιβάλλον- ορεινός όγκος του νομού.
- ✓ Η πολιτιστική ζωή της πόλης.
- ✓ Το αγροτικό εισόδημα της περιοχής.
- ✓ Άλλο.....

7. Ποια από τα παρακάτω αποτελούν σοβαρά μειονεκτήματα της περιοχής (Αξιολογήστε σε μια κλίμακα από το 1=λιγότερο σοβαρό μειονέκτημα έως το 5=πολύ σοβαρό).

- ✓ Η ποιότητα των αστικών υποδομών
- ✓ Ο ανταγωνισμός από τις άλλες πόλεις της Θεσσαλίας
- ✓ Η μετανάστευση του πληθυσμού σε άλλα μεγαλύτερα αστικά κέντρα
- ✓ Η ανεργία.
- ✓ Ο ανεκμετάλλετος ορεινός όγκος του νομού.
- ✓ Άλλο.....

8. Σημειώστε με ✓ τι πιστεύετε για κάθε μια από τις παρακάτω προτάσεις

Προτάσεις	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα	Δεν γνωρίζω
Οι υποδομές είναι απαραίτητες, αλλά από μόνες τους δεν αρκούν για να φέρουν την ανάπτυξη.					
Το περιβάλλον δεν πρέπει να θυσιάζεται προς όφελος της ανάπτυξης.					
Η περιοχή διαθέτει τα αναγκαία χαρακτηριστικά ώστε να δημιουργήσει μια αξιόλογη τουριστική ανάπτυξη.					
Η ενδεχόμενη τουριστική ανάπτυξη θα προσφέρει νέες θέσεις εργασίας.					
Η ενδεχόμενη τουριστική ανάπτυξη θα αλλοιώσει το φυσικό περιβάλλον.					
Κοινοτικές πρωτοβουλίες και προγράμματα βοηθούν στην τοπική ανάπτυξη.					

Η χρήση του διαδικτύου ως μέσο επιλογής τουριστικού προορισμού παρουσιάζει αυξητική τάση.					
Η δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού θα φέρουν αξιολογη τουριστική ανάπτυξη.					

9. Ποιες κατά την γνώμη σας εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι δυνατόν να αναπτυχθούν στον νομό Τρικάλων; (Αξιολογήστε βάζοντας 1=καθόλου, 2=ίσως, 3=είναι δυνατόν, 4=σίγουρα).

- ✓ Αγροτουρισμός
- ✓ Θρησκευτικός τουρισμός
- ✓ Πολιτιστικός τουρισμός
- ✓ Συνεδριακός/ Εκθεσιακός τουρισμός
- ✓ Οικολογικός τουρισμός
- ✓ Θεραπευτικός/ Ιαματικός τουρισμός
- ✓ Ορειβατικός/ περιπατητικός τουρισμός

Ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας

Ερωτηματολόγιο

- 1. Ηλικία:**
1. 18-29
 2. 30-39
 3. 40-49
 4. 50-59
 5. 60-69
 6. 70 και άνω
- 2. Φύλο:**
1. Άνδρας
 2. Γυναίκα

- 3. Εκπαίδευση:**
1. Καμία
 2. Απόφοιτος δημοτικού
 3. Απόφοιτος γυμνασίου
 4. Απόφοιτος λυκείου
 5. Απόφοιτος πανεπιστημίου
 6. Απόφοιτος Τ.Ε.Ι.
 7. Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου

4. Πόσες φορές έχετε έρθει στον νομό;

1. Μία
2. Δύο
3. Τρεις
4. Τέσσερις και άνω

5. Από που μάθατε για το νομό Τρικάλων και τον επιλέξατε ως τουριστικό προορισμό; (δυνατότητα περισσότερων επιλογών)

- Βιβλίο / περιοδικό
- Τηλεόραση
- Internet
- Φίλο / Οικογένεια
- Τουριστικό γραφείο
- Άλλο

6. Έχετε έρθει μόνος-η σας ή με οργανωμένο γκρουπ;

1. Μόνος-η
2. Οργανωμένο γκρουπ

7. Ποιος είναι ο κύριος σκοπός της επίσκεψής σας;

(δυνατότητα περισσότερων επιλογών)

1. Διακοπές - Αναψυχή
2. Εκδρομή και διαμονή στις ορεινές περιοχές του νομού.
3. Επίσκεψη στα Τρίκαλα
4. Επίσκεψη των μοναστηριών των Μετεώρων.
5. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού
6. Πραγματοποίηση μονοήμερων εκδρομών και στα άλλα αστικά κέντρα της Θεσσαλίας.

7. Άλλο.....

8. Με ποια κριτήρια επιλέγετε μια περιοχή για διακοπές;

(δυνατότητα περισσότερων επιλογών)

- Δυνατότητες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- Προσιτές τιμές
- Φιλοξενία των κατοίκων
- Ησυχία – Ελκυστικό περιβάλλον
- Δημοτικότητα
- Γραφικότητα
- Πολλές επιλογές διασκέδασης (εστιατόρια, clubs κ.τ.λ.)
- Άλλο

9. Ποια οφέλη αναζητάτε να αποκομίσετε κατά την διάρκεια των διακοπών σας;

(δυνατότητα περισσότερων επιλογών)

- Απόλαυση της φύσης.
- Γνώσεις για τον πολιτισμό και τις πλούσιες παραδόσεις της περιοχής.
- Οικονομική υποστήριξη της τοπικής κοινωνίας.
- Γνωριμία και συνύπαρξη με του κατοίκους της περιοχής.
- Ανάπαυση και ξεκούραση.
- Νέες εμπειρίες.
- Άλλο

10. Σε ποιον βαθμό θεωρείτε τον εαυτό σας ότι φέρεται φιλικά προς το περιβάλλον;

1. Πολύ ευαίσθητος
2. Ευαίσθητος
3. Όχι πάντα ευαίσθητος
4. Καθόλου ευαίσθητος

13. Αν θέλετε να προσθέσετε κάποιο σχόλιο, σημειώστε εδώ:

.....

Ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο σας

Παράρτημα ΙΙ

- 1) Χάρτης νομού Τρικάλων (Νομαρχία Τρικάλων)
- 2) Χάρτης εναλλακτικών μορφών τουρισμού νομού Τρικάλων (Νομαρχία Τρικάλων)

Ν. ΓΡΕΒΕΝΩΝ

Ν. ΛΑΡΙΣΑΣ

Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ν. ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

Ν. ΑΡΤΑΣ

